

Notulen **provincie Zuid-Holland**

Inspraakbijeenkomst RES

14 mei 2021

Planning en indeling inspraakbijeenkomst RES

10.00-11.10	Drechtsteden/Alblasserwaard
11.20-11.30	Hoeksche Waard
11.30-12.40	Rotterdam Den Haag
13.10-13.20	Midden Holland
13.20-15.00	Holland Rijnland
15.10-15.40	Diverse RES-regio's
15.40-16.20	Binnengekomen reacties na maandag 18.00 uur

Inspraakbijeenkomst RES

Notulen van de inspraakbijeenkomst van 14 mei 2021
(Geopend om 10.00 uur)

Voorzitter: de heer R. van Hemert
Griffier: mevrouw R. Horst

De **VOORZITTER**: Goedemorgen. U verstaat mij nu wel? We zijn iets later gestart zoals u merkt. We hadden alles heel goed in beeld geregeld op een groot scherm en bij de start van de vergadering, exact om 10 uur, viel mijn camera hier uit. Dus ik doe het nu via mijn pc. Van harte welkom bij deze hoorzitting. Het is een lange dag hier voor ons. U kent misschien de regels met betrekking tot digitaal vergaderen. Om een rustiger beeld te krijgen, verzoek ik u allen uw camera uit te zetten, zodat de inspreker gelijk goed in beeld komt op dat moment. En uw geluid uiteraard ook. Dat verstoort ook minder achtergrondgeluid. We hebben uiteraard onze sprekerslijst. Als eerste staat vermeld mevrouw De Wild. Mevrouw De Wild heeft aangegeven iets later haar inspraak te houden. Dus de eerstvolgende op de lijst verzoek ik zo dadelijk om zijn bijdrage te doen. Ik verzoek de aanwezige Statenleden, want we zijn nogal strak in onze planning zoals u heeft gezien. We zijn vanmiddag tot 16.00 uur, 16.10 uur ingepland met alle insprekers. De insprekers krijgen vijf minuten de tijd. Ik verzoek de Statenleden redelijk terughoudend in hun aanvullende vragen te zijn. Want als iedereen een vraag gaat stellen, dan begrijpt u dat we per inspreker heel erg uit de bocht vliegen met de tijd. Dus wilt u zich beperken tot het stellen van aanvullende vragen? Ik ga even kijken. De eerstvolgende was de heer Willemsens.

De heer Willemsens, u heeft het woord. Gaat uw gang.

De heer **WILLEMSSENS**: Goedemorgen dames, heren. Ik ben Jan Willemsens en ik ben akkerbouwer op het eiland van Dordt. Om precies te zijn in de Louisapolder. Daar woon ik vlakbij het project Kilwind. Overigens de andere projecten die in de Hoeksche Waard en in Brabant staan, die zien wij ook vanuit ons huis. Ik heb positief meegedaan met de RES Drechtsteden. Ik ben blij dat het breed gedeeld wordt met de bewoners, organisaties en andere partijen. Wat ik wel jammer vind, is dat er ideeën vanuit bewoners en organisaties moeizaam opgepakt worden. Waarom spreek ik hier in? Ik woon vlakbij het onderzoeksgebied RES Drechtsteden. Het is jammer dat het bedrijventerrein Kil IV in het onderzoeksgebied zit. Want die ontwikkelingen gaan zo hard, dat daar eigenlijk geen plek is voor grootschalige duurzame energieopwekking. Ik zou zeggen: maak het onderzoeksproject, het zoekproject wat groter. Trek dat naar het oosten door de polders. Waarom zou je dat doen? Die boeren die daar zitten, die zijn bereid om daar samen met bewoners te investeren in duurzame energie. Misschien dat er natuurlijk ook nadelen zitten aan een windmolen. Maar ik denk dat er ook voordelen aan zitten. Je houdt een gebied open. Misschien is dat voor de Dordtenaar ook nog wel wat waard. Eigenlijk is dat in het kort mijn verhaal. Wij zijn hier met drie akkerbouwers die mee willen doen. Kijk daar eens naar. Dank u.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Zijn er vragen vanuit de Staten? En als u als Statenlid een vraag wilt stellen aan een van de insprekers, dan verzoek ik u wel om dat alleen via de

chat te doen. Want dan kan ik namelijk zien wie het is, want we zijn met zoveel beeldschermen. Dus alleen via de chat graag. Mevrouw Nelisse, gaat uw gang.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Goedemorgen, voorzitter. Dank u wel. Ik zit nog even buiten bij de priklocatie. Een vraag die ik aan de heer Willemsens heb, is: u gaf aan dat er drie boeren daar mee willen doen met het opwekken van duurzame energie, gaat het dan over zon of gaat het dan over wind?

De heer **WILLEMSSENS**: Wind.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dat is een duidelijk antwoord. Dank u wel. Ik zie geen andere chatvragen vanuit de Staten. De heer Willemsens, dank u wel. U kunt ons verder via de webcast blijven volgen, deze vergadering. U heeft een dagvullend programma, als u dat wilt. Nogmaals dank voor uw bijdrage.

De heer Verbakel, u heeft ook vijf minuten. De heer Verbakel, gaat uw gang. Volgens mij staat uw microfoon niet aan, de heer Verbakel.

De heer **VERBAKEL**: Ben ik nu wel verstaanbaar? Oké. Ik zal me even voorstellen. Ik ben Willy Verbakel. Ik ben voorzitter van de energiecoöperatie Drechtse Energie, een club die een werkzaam gebied heeft voor de hele Drechtsteden. Wij zijn op dit moment actief met vooral de postcodeoosregeling. We hebben zowel in Papendrecht en in Dordrecht meerdere daken momenteel in gebruik. We beschikken over honderden leden, ruim vijfhonderd. Wij lezen in het Statenvoorstel dat de Staten zegt dat het college zegt: wij willen het klimaatakkoord uitvoeren, onderschrijven en ondersteunen. Dat is op zich mooi. Maar de Staten weet natuurlijk ook dat de ambities door Europa zijn verhoogd, omdat de urgentie ook hoger is. Ik proef af en toe dat men het gevoel heeft: als we genoeg doen, dan is het goed. Mijn stelling is: we weten dat we tot 2030 doelstellingen hebben en daarna ook nog. Dus kijk nu wat er kan, in plaats van wat er precies moet. We hebben in de regio het afgelopen halfjaar allerlei inspraakprocessen gehad. Die waren overigens noodgedwongen beperkt. Vaak digitaal. Dat betekent dat het moeilijk is om precies te proeven wat het draagvlak is. Dat geldt zowel voor de plekken die misschien nu positief er uitkomen, als voor plekken die er negatief uitkomen. Van die positieve plekken zou het weleens kunnen zijn dat als we ze straks gaan uitwerken, dat er toch allerlei bezwaren tevoorschijn komen. En bij de negatieve uitkomsten zou het weleens zo kunnen zijn als je goed overlegt met bewoners, dat het wat positiever zou kunnen zijn. Dus ons voorstel is: wees voorzichtig met nu al plekken af te schrijven en wees ook voorzichtig om jezelf rijk te rekenen met plekken die al in de RES'en staan. Overigens voor de Drechtsteden ligt er bij de Staten nog geen RES, want die is nog eventueel niet afgerond. Wat je ook ziet in de Drechtsteden is dat er veel wordt ingezet op daken en restructuur, vooral zon. In ons gebied wordt alleen Avelingen als potentiële windlocatie genoemd. Daardoor ontstaat er een onevenwichtig plan. Dat wordt ook door GS als een nadeel genoemd van alle voorstellen. Maar daar gebeurt verder helemaal niets mee. Laten we toch eens kijken waar misschien toch nog

Inspraakbijeenkomst RES

kansen liggen voor wind. Die onevenwichtigheid heeft twee gevolgen. Eén, dat maar een klein deel van het jaar er energie wordt opgewekt. Want zon is veel minder productief dan bijvoorbeeld wind. En twee, de kosten worden hoger en die komen uiteindelijk terecht bij de burger, omdat de infrastructuur het eigenlijk allemaal niet aankan. In onze regio zijn grote zonnenvelden maar beperkt mogelijk. Wel theoretisch, maar als je kijkt naar het landschap en de beperkte oppervlaktes, moet je voorzichtig zijn met grote zonnenvelden. We zijn op zichzelf voor een zonnenveld in Zwijndrecht, maar verder zeggen wij: wees voorzichtig. We hebben weinig open gebied en ga het landschap niet vol leggen met zon. Dat betekent wat ons betreft dat het logisch is om te kijken naar wind en dat niet te snel af te wijzen. Bijvoorbeeld langs de A15, A16 zou de provincie kunnen zeggen: daar kan het in principe wel. Dan sluit je aan bij de plannen die er ook liggen in Gelderland en Noord-Brabant. Dat wil niet zeggen dat het overal kan, maar dan kan je het serieus onderzoeken. Wat je nu ziet, is dat gemeentes vaak de provincie gebruiken als argument om te zeggen: het kan niet, want de provincie heeft dit nog niet goedgekeurd. We mogen daar en daar volgens de regels nog geen wind plaatsen. Dus het zou goed zijn als de provincie –

De **VOORZITTER**: U heeft nog één minuut, de heer Verbakel.

De heer **VERBAKEL**: Ja. Waar ik me ook zorgen over maak, is dat in de vervolgfase de natuurconsequenties goed worden onderzocht. Wij zijn voor een stevige samenwerking met de natuurgroepen. Onderzoek ook, bijvoorbeeld via [0:10:15] wat de mogelijke gevolgen van wind zijn voor vogels. [0:10:25] op dak is volgens mij te optimistisch. Op termijn kan dat best. Maar wij merken zelf dat het vaak lastig is om daken beschikbaar te krijgen. Het zou goed zijn als er vanuit het Rijk meer druk komt dat daken geschikt moeten zijn. Dat was het.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Zijn er vragen vanuit de Staten?

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Goedemorgen. Dank voor uw inspraak. Een vraagje als het gaat om het open gebied. U geeft aan: er zijn weinig open gebieden in de Drechtsteden voor zonnenvelden. In hoeverre is er dan wel beschikbare ruimte voor windmolens, want daar heb je toch ook een open gebied voor nodig?

De heer **VERBAKEL**: Ja, dat klopt. Maar het voordeel is wel dat de gebruikswaarde van het gebied voor natuur en mens gelijk blijft. Je kunt er gewoon omheen wandelen. Onze opvatting is dat de gebruiksmogelijkheden van het open gebied groter zijn dan bij het gebruik van parken. En natuurlijk zie je windmolens. Dat is vaak wat als bezwaar wordt aangevoerd. Dat begrijp ik ook. Maar de gebruikswaarde van het gebied blijft gewoon groter.

De **VOORZITTER**: De heer Özkaja.

De heer **ÖZKAJA (GroenLinks)**: Ja, voorzitter. Mijn vraag was dus eigenlijk wat de heer Verbakel nu precies wilde vragen van GS. Begrijp ik goed dat de heer Verbakel eigenlijk vraagt dat in de

zoekgebieden meer windmolens als zoekgebied opgenomen moeten worden in plaats van zonneparken?

De heer **VERBAKEL**: Ja en nee. Kijk, het is nu zo dat het ruimtelijk beleid van de provincie maar beperkt ruimte geeft voor wind langs de hoofdinfrastructuren, in ons geval de A16, A15. We zouden graag hebben dat de provincie die ruimte wel laat. En dan moet natuurlijk worden gekeken of dat op alle plekken wel gewoon kan. Het tweede is dat wij bepleiten dat de provincie bij het Rijk aandringt op sterkere regels voor zon op daken.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dank ook voor uw bijdrage. Zoals u weet, u kunt het blijven volgen via de webcast. Ik verzoek u ook Teams te verlaten. Dank u wel, de heer Verbakel.

Dan gaan we naar de eerste inspreker die gepland stond, mevrouw De Wild. Ik begreep dat het gezamenlijk gaat met de heer Offerhaus. U heeft beiden totaal vijf minuten. Gaat uw gang.

Mevrouw **DE WILD**: Gezamenlijk met de heer Los. Ik zal het verhaal doen. Geachte Statenleden, bedankt voor de mogelijkheid om onze visie toe te kunnen lichten op het concept RES-plan van de regio Drechtsteden. Voor zover bij ons bekend, want het definitieve concept is nog niet af. Wij spreken tot u namens de klankbordgroep Wijngaarden. Wijngaarden valt niet binnen de RES-regio Drechtsteden, maar is directe buur van het Drechtstedengebied. In het zoekgebied A15 ligt de polder Sliedrecht met aan de noordgrens het lintdorp Wijngaarden en aan de zuidgrens de Betuwelijn, het spoor Dordrecht-Geldermalsen en de A15. Ten zuiden daarvan ligt Sliedrecht. Vanuit het hele dorp heb je uitzicht op deze polder. Je rijdt er doorheen naar werk, school of boodschappen. Geen dag zonder polder dus. Reden genoeg om ons te laten informeren over de RES-plannen tijdens de inspraakavonden. Dat onze polder als zoekgebied wordt beschouwd, werd direct duidelijk aan de hand van de getoonde praatplaatjes met enorme windmolens en grote zonnenvelden. De open polder, onderdeel van het Groene Hart, leek getransformeerd te worden tot energiepolder. Schijnbaar bij voorkeur zo dicht mogelijk tegen Wijngaarden aan en zo ver mogelijk van Sliedrecht af. De kranten staan vol over overlast en gezondheidsrisico's van grote windmolens. Is dit wat we kunnen verwachten? U zult begrijpen dat we daar danig van zijn geschrokken. Er is een projectgroep samengesteld om met elkaar te kijken waar het over gaat en wat onze rol in dit proces kan zijn. Zijn er bijvoorbeeld alternatieven waar we beter mee uit de voeten kunnen? We hebben de praatplaatjes meegenomen naar ons dorp en in een enquête gevraagd wat de rest van de 725 inwoners hiervan vond. Dat werd al snel duidelijk. Binnen twee weken hadden we ruim 500 reacties uit het dorp en uit de polder. Bijna iedereen is tegen het plaatsen van windmolens en het aanleggen van zonneweides. De meest positieve reacties kwamen op het voorstel dat we als alternatief hebben aangedragen, het plaatsen van zonnepanelen op geluidsschermen langs de Betuwelijn en de A15. De Betuwelijn loopt van Rotterdam naar Duitsland. Daar kunnen heel wat zonnepanelen op. De A15 wordt binnenkort uitgebreid in onze regio. Dat geeft een goede gelegenheid om geluidsoverlast richting de polder te verminderen en een rol te spelen in de energietransitie. Een groot deel van onze dorps- en poldergenoten staat wel achter dit plan. De polder Sliedrecht met

Inspraakbijeenkomst RES

haar historische slagenlandschap is onderdeel van het Groene Hart. Een van de weinig overgebleven polders in het Drechtstedengebied, gevuld met koeien en paarden. Soms zelfs loopt er een groepje herten vanuit het nabijgelegen Alblasserbos. Broedgebied voor weidevogels. Foerageergebied voor trekvogels. Grote vluchten ganzen en andere trekvogels vliegen 's avonds vanuit de Krimpener- en Alblasserwaard over dit gebied naar de Biesbosch om daar te overnachten. Wat gebeurt er als zij op hun weg 250 meter hoge windmolens treffen? Wat te doen als er zonneweides zijn aangelegd, waardoor ze een vijand niet aan zien komen? Dit gebied speelt ook een grote rol als recreatiegebied voor de aangrenzende Drechtstedengemeentes. Velen komen naar deze polder om te wandelen, fietsen, fotograferen en zo voorts. We hebben gelukkig de gelegenheid gekregen om onze zorgen te bespreken met de plannenmakers, zoals de programmamanager, de heer Reedijk, en de Slidrechtse wethouder de heer Spek. Dat had resultaat. De meeste windmolens en zonnenvelden zijn verdwenen uit de plannen. Daarvoor in de plaats is nu een zonnestrook van zo een 200 meter de polder in, langs de Betuwelijn. Bedoeld om te vullen met zonneweides. Van alle opties is dit naar ons idee de minst slechte. Maar je snoept wel weer een randje af van de polder en dus het Groene Hart. Naar ons voorstel voor zonnepanelen op geluidsschermen wordt gekeken, maar zowel ProRail als Rijkswaterstaat schijnen niet enthousiast. Wat, vraag ik me dan af, zij horen toch ook hun verantwoordelijkheid te nemen in de energietransitie? Onze grootste zorg is nog een stuk zoekgebied wind dat is overgebleven, 1,5 kilometer lang en 200 meter breed, aan de rand van de polder. Geeft dit toch nog de mogelijkheid om grote windmolens te plaatsen? Dat zou erg jammer zijn. Wij vragen u om hier kritisch naar te kijken. Ook vragen wij u om bij het beoordelen van het RES-plan van de regio Drechtsteden rekening te houden met het behoud van het Groene Hart. Wat weg is, komt niet meer terug. Zijn dit de juiste keuzes op het juiste moment? De plannen voor de polder Slidrecht gaan over de extra ambitie van de regio. Wij hebben de regio gevraagd, en leggen dit ook bij u neer: maak, wat de ambitie betreft, even pas op de plaats.

De **VOORZITTER**: Mevrouw De Wild, u heeft nog drie minuten.

Mevrouw **DE WILD**: Energietransitie is een proces dat voorlopig nog niet af is. Dagelijks wordt door bedrijven en op universiteiten gewerkt aan nieuwe oplossingen voor energiewinning. Kijk over vijf of tien jaar wat er dan kan. Schone energie opwekken, zonder dat je de nadelen daarvan bij de eigen burgers of de bureaus neerlegt, moet mogelijk zijn. Daar gaan wij voor. Bedankt voor uw aandacht.

De **VOORZITTER**: Kijk, dank u wel. Prachtig in de tijd, zullen we maar zeggen. Dank u wel voor uw bijdrage. Zijn er vragen vanuit de Staten? Via de chat graag. Dat is denk ik niet het geval. Uw vragen waren duidelijk. De heer Hoogland zie ik. De heer Hoogland heeft een vraag? Nee, zo te zien niet. Dank u wel, mevrouw De Wild voor uw bijdrage. U kunt ons verder weer volgen via de webcast van de provincie. Dan gaan we nu naar de heer Offerhaus. De heer Offerhaus heeft ook vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **OFFERHAUS**: Goedemorgen allemaal. Dank.

De **VOORZITTER**: U bent nu alleen in beeld. U was met z'n tweeën in beeld. Gaat uw gang.

De heer **OFFERHAUS**: Goed. Goedemorgen. Ik ben Arnoud Offerhaus, inwoner van Dordrecht in het historische deel van het centrum. Ik werk onder andere voor Energievol Rotterdam en als projectleider ook voor Drechtse Energie in samenwerking met de energiecoöperatie de Knotwilg in de RES Alblasserwaard. Namens het bestuur daarvan wil ik eerst een aantal punten inbrengen en vervolgens een aantal van mijn eigen persoonlijke zorgen als inwoner van Dordrecht. De Knotwilg geeft aan voorstander te zijn van de aangewezen locaties bij Gorinchem, de windzoeklocaties. We willen daarin ook graag participeren. Men heeft ook al aangeboden aan de gemeente om mee te denken, maar daarop nog geen respons gekregen tot hun verbazing. De Knotwilg focust op windenergie, vindt zon op dak ook van groot belang en stimuleert dat ook in het gebied, maar ziet dat windenergie alleen al voor de netbalans onmisbaar is en ook voor de balans in de hele opwek. Ze hebben wel twijfels over de technische en economische haalbaarheid van de nu twee aangewezen windzoekgebieden en pleiten daarom sterk voor het openhouden en liefst aanwijzen van meer en uitgebreidere zoeklocaties in de RES Alblasserwaard. Ze willen ook aangeven dat er dus wel degelijk ook burgerlijk draagvlak is binnen de RES voor windprojecten die deels in of aan de randen van het Groene Hart geplaatst kunnen worden langs de bestaande infrastructuur en corridors. Dan nu mijn persoonlijke zorgen. Wat ik al zei, ik woon in de oude binnenstad van Dordrecht. Net als in de andere monumentale binnensteden van Zuid-Provincie, de provincie, zoals in Delft en Vlaardingen, ondervinden we nu al schade als gevolg van de weersextremen veroorzaakt door de klimaatverandering, zoals storm en hittedeuren. Dat zijn directe schades, maar we maken ons ook grote zorgen over onze funderingen door lage grondwaterstanden in de zomer en ten tijde van grote droogte, waardoor onze palen droog komen te staan en paalrot optreedt, wat al dertig jaar geleden ook een groot probleem is geweest in Dordrecht. Ons cultureel erfgoed in de provincie loopt direct gevaar. Wij voelen grote haast en zoeken grote urgentie in het aan te pakken. Zon op daken gaat daarin te langzaam en zet te weinig zoden aan de dijk. En in de oude binnensteden kunnen wij nauwelijks zelf directe maatregelen nemen. Wij kunnen niet van het gas af. We mogen geen zonnepanelen, omdat het allemaal monumentale of beeldbepalende panden zijn. Er komt geen warmtenet. We kunnen onze panden onvoldoende isoleren om over te stappen op een geheel elektrische warmtepomp of iets dergelijks. Dus wij zijn straks afhankelijk van waterstofgas of een andere oplossing, waarbij we afhankelijk zijn van grootschalige elektrische opwek om dat CO₂-neutraal te kunnen doen. Als burgers in de binnenstad willen we graag bijdragen en participeren en pleiten we dus ook zoveel mogelijk mogelijkheden hiervoor te creëren, voor grootschalige opwek in de provincie. Als inwoners van de dichtstbevolkte en meest kwetsbare provincie voor klimaatverandering in Nederland kunnen wij ons niet voorstellen dat we niet alles op alles zetten om – en soms misschien kleine

Inspraakbijeenkomst RES

delen van onze natuur opgeven om te zorgen dat we de hele provincie kunnen behouden. Wij wandelen ook graag in het Groene Hart en we komen ook graag in de Biesbosch. En ja, we zijn voor natuurbehoud, maar straks hebben we helemaal niets meer om te behouden als we zo doorgaan. En dan heeft windopwek in onze optiek grote voordelen, omdat het gewoon veel minder ruimte gebruikt in ons toch al dichtbevolkte provincie. Dat is mijn inbreng. Dank u wel voor uw aandacht.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. En ook dank, prachtig binnen de tijd. Zijn er vragen vanuit de Staten voor de heer Offerhaus?

De heer **OFFERHAUS**: Ik krijg een vraag via de chat. Moet ik die beantwoorden?

De **VOORZITTER**: Nou, die kunt u nu inderdaad beantwoorden, maar ik verzoek wel de Statenleden om de vraag zelf even te stellen. Dat is met name voor het verslag. Dus degene die de vraag heeft gesteld – ik weet niet wie het was zo snel.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Ja, ik heb een vraag gesteld. U koppelt uitdrogen bodem, lage grondwaterstand, aan die van energie. Hoe moet ik dat zien? Want het uitdrogen van de bodem is volgens mij iets anders dan energie opwekken.

De heer **OFFERHAUS**: Dat klopt. Ik koppel de klimaatverandering aan het uitdrogen van de bodem of lage grondwaterstanden zoals we de afgelopen paar jaar al in de hele hete zomers hebben gehad met hele lage rivierwaterstanden. Daar heb ik persoonlijk, heeft mijn huis bijvoorbeeld last van. Want door de heel lage grondwaterstand komen mijn palen mogelijk droog te staan. Ik koppel het aan energie want de klimaatverandering wordt grotendeels veroorzaakt door CO₂-uitstoot en die moeten we naar beneden brengen. Daarvoor hebben we heel veel duurzame energie nodig. Dus daarom pleit ik dat we juist in Zuid-Holland, wat een van de grootste vervuilers is ook op dat gebied, wereldwijd per capita om als Zuid-Holland ons uiterste best te doen om zoveel mogelijk duurzame energie op te wekken. Dat kan niet zonder wind op dit moment.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Offerhaus, voor uw bijdrage. Ik zie geen andere vragen voor u. U heeft het al vernomen, u kent de rest volgen via onze webcast. Dank u wel. De heer Kleijn is de volgende op mijn lijst. De heer Kleijn, u heeft ook weer vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **KLEIJN**: Ja. Ik probeer de camera in te schakelen.

De **VOORZITTER**: Ja, u bent in beeld.

De heer **KLEIJN**: Wat ik naar voren wilde brengen, is op schrift naar de griffier gegaan en dat kan iedereen als hij wil naslaan. Gezien de Knotwilg genoemd werd en al enkele raakpunten doe ik het toch liever even uit de vrije hand. Vooropgesteld is dat eigenlijk de berekeningen van wind op zee, wat een miljard kan besparen – als u diep in mijn hart kijkt, moeten we daar naartoe. Ik vind het fijn dat iedereen tijd neemt en dat we ons meer verantwoordelijk voelen voor de opwarming, maar het hele circus

van windmolens op land, daar worden steeds grotere vraagtekens bij gezet. Misschien dat de Statenleden zichzelf daar ook al in verdiepen of in willen verdiepen. Dan zijn we in Holland wel op de goede weg met veel windmolens in een klein land. Dan over de zoeklocaties van de RES. Oorspronkelijk – is dit te zien?

De **VOORZITTER**: Dat is heel moeilijk te zien. En volgens mij, als ik het mij goed kan herinneren, zit dit plaatje bij de mail van de Staten. Dus de Statenleden kunnen het plaatje zien. Dus u hoeft het niet zo voor het scherm te houden, want dat komt niet over. Gaat u verder met uw betoog. Maar nu staat uw camera uit, de heer Kleijn. Het geluid.

De heer **KLEIJN**: Doet hij het nu? U hoort mij? De A27 en de A15 waren de zoeklocaties. Maar in wezen is de A27 afgevallen. Daardoor is in wezen een kans aan Gorinchem onthouden en is men tot een iedereen tot schrik aanjagend plan gekomen om pal aan de rivier bij het natuurgebied Avelingen een achttal molens te plaatsen. Een ander alternatief, wat de Knotwilg ook voorstaat die straks genoemd werd, langs de A27 ter hoogte van het nieuw te vestigen industrieterrein zou veel beter uitkomen. Daar storen we niemand. Daar zitten we ver van woonbebouwing wat in het andere geval, waar Gorinchem echt onder gaat zuchten, niet het geval is. Er zijn meer voordelen. Er is een trafostation bij Arkel waar nog capaciteit is volgens Eneco. Er zou een klein zonnepanelenpark bij kunnen pal aan de A27, zoals de uitgangspunten steeds waren. Zon en wind combineren heeft toch een voordeel, omdat je kabels lichter zijn, het wordt een iets gespreide levering en je komt met windstilte nog niet helemaal zonder te zitten. Dan is er een alternatief, maar ik weet niet of die te zien is. De heer de voorzitter, is dit te zien?

De **VOORZITTER**: Nee. Dat is heel moeilijk te zien via uw camera.

De heer **KLEIJN**: Ik had de griffier gisteravond gemaaild. Ik had de stukken naar haar gestuurd. Want zo een alternatief, een klein stukje Nederland, is moeilijk uit te leggen. We zijn allemaal goed in aardrijkskunde. Maar in ieder geval, er is een terrein langs de A27 waar perfect – bij twee molens, die al een vergunning hebben van de Knotwilg, waar er een paar bij zouden kunnen. Dan sparen we Gorinchem. Maar echt in de uiterwaard. Het werd straks ook al genoemd, de vogeltrek, maar ook de kantoren.

De **VOORZITTER**: U bent bijna aan de vijf minuten, de heer Kleijn.

De heer **KLEIJN**: Alles wordt gehinderd door het bestaande plan. Er is dus in Gorinchem een alternatief, nogmaals, dat loopt nu in de tijd fout. Het is gemaaild met de twee tekeningen bij het alternatief. Ik hoop dat er tijd genomen wordt en ik wil het graag toelichten, want het is anders te detaillistisch nu. Maar wat er nu als zoeklocatie plotseling uit de RES bijgekomen is en een andere zoeklocatie die verdreven is, daar staat Gorinchem echt wel over op zijn achterste benen. Ik wil het even hierbij laten.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Kleijn. Ook uw tekeningen hebben de Statenleden allemaal in hun bezit. Vanmorgen hebben ze de laatste mails gekregen die nog binnengekomen zijn. Even kijken. Mevrouw Hijink heeft een vraag. Gaat uw gang.

Inspraakbijeenkomst RES

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel, voorzitter. Ik wilde graag vragen aan de heer Kleijn – sowieso is het heel goed, ook voor alle insprekers, om de tekst ook op papier na te sturen. Want soms heb je met het geluid problemen en dan versta je net niet alles. Het is heel fijn om de kaartjes erbij te krijgen, zodat we ook precies in beeld kunnen krijgen waar we het over hebben. Dus mijn vraag in het kort is: de kaarten die u voor hield, zitten die ook bij de stukken die opgestuurd zijn? Want ik heb ze nog niet allemaal kunnen bekijken.

De heer **KLEIJN**: Er is een locatiekaart bij en een detailkaart.

De **VOORZITTER**: De heer Kleijn, ik kan mevrouw Hijink dat even aangeven. Dat is vanmorgen in uw postvak, e-mail, verschenen. Alle tekeningen en teksten die we tot nu toe hebben ontvangen, zijn gedeeld met de Statenleden.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Oké. Ik heb de lijst gezien, maar ik ben nog niet door alles heen. Dat ga ik zeer zeker doen. Maar ik dank de heer Kleijn. En ook een signaal naar de andere insprekers. Stuur even de inbreng ook, als dat nog niet gebeurd is, op papier na en de kaarten, de locatie waar het precies over gaat. Dat is heel fijn voor mij als Statenlid om te weten over welke locaties het precies wordt ingebracht, waar gaat het precies over, en ook de alternatieven die aangegeven worden in de inbreng, zodat we dat ook beter kunnen meenemen en kunnen verbeelden. Maar in ieder geval heel erg bedankt voor uw inbreng.

De heer **KLEIJN**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Ik neem aan dat andere Statenleden geen vragen hebben. Ik dank de heer Kleijn voor zijn bijdrage. U kunt ons verder volgen via de webcast van de provincie. En alle gegevens die u heeft laten zien en ook de teksten zijn bij de griffie bekend. Dank u wel en een prettige dag. Dan de heer Verschoor. De heer Verschoor, gaat uw gang.

De heer **VERSCHOOR**: Goedemorgen. Dank u wel voor deze uitnodiging en de gelegenheid tot spreken. Dat wordt bijzonder gewaardeerd. Geachte leden, ik begin toch maar even netjes, want ik vind ook dat je dit heel netjes moet doen. Dank u voor de gelegenheid tot inspreken. Ik vertegenwoordig de stichting in oprichting Mooi en Duurzaam Gorinchem. Mooi, omdat het een prachtige historische vestingstad is direct gelegen aan de rivier, het zal zeker bekend zijn, denk ik. Zeker ook als een cultureel erfgoed wat we willen doorgeven aan de generaties na ons. Duurzaam, wij sluiten onze ogen niet als het gaat om de noodzaak van energietransities, klimaatafspraken. Dat hoort ook bij het doorgeven. Daar sluiten wij absoluut onze ogen niet voor. Ook de klimaatafspraken met ambitieuze en noodzakelijke opgaven waar iedereen, niet alleen de industriële sector, maar ook wij als persoon, daar moeten wij in meegaan. Dat snappen wij als geen ander. Hier kan windenergie een van de middelen voor zijn. Het is zeker geen wondermiddel ten koste van en de nadelen met betrekking tot gezondheid en afval worden steeds duidelijker. Dus het is niet een of ander wondermiddel, windenergie, en dan komen we er wel. Als ik *to the point* kom, Gorinchem en de gemeente Molenlanden zijn

veroordeeld tot RES-gebied. Even wat feiten. De gemeente Gorinchem heeft een oppervlakte van 22 km². De gemeente Molenlanden heeft een oppervlakte van 192 km². Als ik kijk naar het aantal inwoners, dan is dat bijna gelijk. De ene, Gorinchem, 37.000 en Molenlanden 40.000. Molenlanden wil geen grote turbines in hun Groene Hart, ik zeg even ten westen van de A27, en de uitgestrekte polders. Wat ze wel willen, dat zijn 200 of meer kleinere molens onder andere bij boerderijen. Die 200 molens, die kleinere dan gepland bij Gorinchem, die staan qua opbrengst in schril contrast. Dus je hebt heel veel kleintjes nodig wil je überhaupt aan de capaciteit komen van één grote. De gemeente Gorinchem heeft er tien gepland. De gemeente Gorinchem vindt dat ze in het gebied moeten of binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Gorinchem. Dat moeten ze oplossen binnen die gemeentegrenzen. Dat hebben ze ook duidelijk aangegeven. Maar wat ik eigenlijk hier achter wil zeggen, is dat de gemeente Molenlanden in dezen een onbetrouwbare partner is. Je kan feitelijk ook van samenwerking niet spreken. Als ik even kijk naar de gemeente Gorinchem, als een hashtag is het begrensd en ingesloten door de Merwede, – daar zijn we trouwens heel blij mee, want dat maakt Gorinchem ook zo mooi – de provincie Gelderland, dat ligt bijna oostelijk en dan krijg je de A15 en de A27. En dan loopt nog parallel, evenwijdig aan de A15, de Betuweroute. Dus Gorinchem is eigenlijk een vrij kleine ingesloten gemeente. De zoekgebieden binnen de gemeente Gorinchem zijn bepaald door bureau Haskoning. Het is voor mij geen onbekende. De twee zoekgebieden voor het plaatsen van tien grote windturbines raken direct de stad en hun bewoners. Denk aan gezondheidseffecten, overlast en visueel het afbreken van een historische stad. Met ergens een kerktorentje van 67 meter hoog dat nu zo beeldbepalend is voor Gorinchem. Ja, dat staat dan met zijn 67 meter hoog ergens tussen die windmolens die bijna direct te zien zijn vanaf elke situatie in de stad. Als ik kijk naar de twee zoekgebieden, laten we eens beginnen met de A15. Die staan zeer dicht bij woonwijken, soms op minder dan 350 meter, gepland. Terwijl de rapporten je om de oren vliegen over de afstand. Duitsland en Oostenrijk –

De **VOORZITTER**: De heer Verschoor, u heeft nog één minuut.

De heer **VERSCHOOR**: Dan ga ik hier even heel snel voorbij. Het zoekgebied de A15 staat heel dicht bij woonwijken. Het staat eigenlijk minder dan 300 meter tot woonwijken. De Avelingen is een van de weinige natuurgebieden binnen Gorinchem, wordt beheerd door Staatsbosbeheer, is onderdeel van het Groene Hart, een belangrijk gebied voor broedvogels, voor reeënpopulatie en is een van de laatste natuurgebieden die Gorinchem heeft. Molenlanden wil geen alternatief. Gorinchem zegt: dan gaan we het maar zelf doen, dan kunnen we die energie prachtig doorverkopen aan andere gemeentes. Ik heb een paar punten en ik hoop dat ik die nog kan redden. Koppel Gorinchem aan een andere RES-partner, die in ieder geval betrouwbaar is. De rol van Staatsbosbeheer als beheerder en eigenaar van Avelingen. Is het zo eenvoudig voor geld om dat op te geven? Rapporten die meer en meer aangeven dat investeren in en rendement van windturbines op land slecht zijn in vergelijking met op zee. Onderzoek de mogelijkheid van een energiepark direct aan de

Inspraakbijeenkomst RES

A27. En in zonne-energie blinkt de gemeente Gorinchem niet uit. Ook de industrie niet.

De **VOORZITTER**: Wilt u tot een afronding komen, de heer Verschoor?

De heer **VERSCHOOR**: Zeker wel, maar ik wil dit punt toch even noemen. Dat wij niet echt uitblinken. En het laatste is misschien wel het belangrijkste. Ed Nijpels, ik denk velen van u niet onbekend, heeft al meerdere keren aangegeven: zorg voor draagvlak en voor goede communicatie. Dat is heel belangrijk. En dat missen we in Gorinchem. Eigenlijk wordt een historische stad de nek omgedraaid. Over communicatie kan ik heel duidelijk zijn. Als een veenbrand wordt dit er doorheen gedrukt. Als dit binnen vijf minuten is, dan wil ik u danken voor de aandacht. Ik heb het gemaild.

De **VOORZITTER**: Het was niet helemaal binnen vijf minuten, maar u heeft wat extra bij gesmokkeld gekregen. Geen enkel probleem. De heer Kastelein, gaat uw gang.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Dank u wel, voorzitter. Wat mij verbaast in het verhaal is: u weegt mooi van Molenlanden anders dan mooi van Gorinchem. Dat kan ik begrijpen als inwoner van Gorinchem. Maar voor ons als Statenleden moeten we daar natuurlijk een keuze, of tenminste, objectief in zijn. Het is de keus van het RES-district. De vraag eigenlijk die ik had, die beantwoordt u in het laatste deel van uw betoog. Dat is dat als ik het goed begrijp, de RES onvoldoende bij u in Gorinchem met de bewoners besproken is. Klopt dat?

De heer **VERSCHOOR**: Ja. Dat zal de desbetreffende wethouder misschien ontkennen. Maar als wij het vragen, ook binnen de stichting en binnen het bedrijfsleven, daarom noem ik het ook een veenbrand. Ja, er is over gecommuniceerd en waarschijnlijk is dat bij heel weinig mensen duidelijk geworden waar het daadwerkelijk om ging en wat uiteindelijk ook de gevolgen ervan kunnen zijn. Maar even uw opmerking over Molenlanden en de polder. Zelf kom ik uit de polder vandaan. Dus wat betreft hecht ik evenveel waarde aan een mooie strakke polder als aan de historische stad. Laat daar geen misverstand over bestaan. Alleen ik woon in Gorinchem.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Er zijn geen andere verzoeken binnengekomen van de Staten. Dus bedankt, de heer Verschoor, voor uw bijdrage. Toch nog een vraag. Ogenblik nog, de heer Verschoor. De heer Özkaya, gaat uw gang.

De **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Verschoor, want die had het op een gegeven moment over afstanden als 350 meter. Ik neem aan dat hij dan bedoelt de strook langs de A15 om specifiek te zijn, dat het om dat gebied gaat dat dan dichterbij zou zijn. Dan is mijn vervolgvraag, als dat zo is: hoe heeft u dat zo specifiek dan? Want het is een zoekgebied dat best wel van westen naar het oosten op de A15 loopt. Als u het uiterste punt neemt van het zoekgebied is dat misschien –

De **VOORZITTER**: De heer Verschoor, u heeft het woord.

De heer **VERSCHOOR**: Het zoekgebied aan de A15 is binnen de gemeentegrens van Gorinchem. Dat ligt direct pal aan de A15. Zuidelijk daarvan, niet noordelijk, want dat is provincie Gelderland, maar zuidelijk daarvan, daar liggen hele nieuwe woonwijken. Dus als we kijken naar het meest westelijke punt, dan ligt daar een oudere woonwijk van Gorinchem. Dat is de leerwijk. Die ligt daar vrij dichtbij. Kijken we naar het oostelijke punt, wat al dicht tegen de provinciegrens van Gelderland aan loopt en we zouden binnen de provinciegrens blijven of in ieder geval binnen de gemeentegrens van Gorinchem, dan ligt daar een hele nieuwe wijk. Die wijk moet het goed doen, want die is niet meer aangesloten op het gas, dus wat dat betreft is dat een hele goede wijk. Maar die zit daar vrij dichtbij, die strook. Dus dat moet u niet onderschatten. Dat is mijn antwoord.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Verschoor.

De heer **VERSCHOOR**: Alstublieft, graag gedaan.

De **VOORZITTER**: Nogmaals dank voor uw bijdrage. We gaan over naar de heer Dekker. De heer Dekker is directeur Damen Shipyards Gorinchem. De heer Dekker, u heeft het woord. Gaat uw gang.

De heer **DEKKER**: Dank u wel. Kunt u mij zien en horen? Ik heb de uitnodiging gezien en daarin werden wij uitgenodigd om onze mening te geven. Mede gezien wat er zojuist bij de vorige spreker naar voren kwam. Ons bedrijf is gevestigd in Gorinchem en ik ben zelf inwoner van Molenlanden, dus ik ben aan alle kanten belast. Voor ons en ik sluit daarbij aan bij meneer Verschoor, is de RES toch als een verrassing gekomen. Dus ik sluit me volledig aan bij het punt op het gebied van de communicatie. Ik begrijp dat de RES een voortvloeisel is uit het klimaatakkoord, of op basis van het klimaatakkoord is. Als ik mijn mening geef, wil ik nadrukkelijk stellen dat wij, en ik ook persoonlijk, zeer sterk voor renewables zijn. Wij zijn zeer sterk voor sustainability. Maar de windmolens in het plan en de huidige aanpak vind ik zeer slecht. Met name de windmolens. Het leidt tot vervuiling van het landschap, het leidt tot versnippering van het landschap en het leidt tot verpaupering van het landschap. Als ik kijk naar onze argumenten, in onze bedrijfsvoering zijn wij fanatiek bezig met energiereductie. Wij wekken groene stroom op. Al jaren gebruiken wij groene stroom. De daken van onze werf, en dat zijn grote oppervlakten, liggen vol met zonnecollectoren. En ook in onze producten zijn wij heel vooruitstrevend en ook voorlopers wereldwijd, met name ook op het gebied van een elektrische sleepboot, een volledig elektrische sleepboot. En op het gebied van elektrische ferry's, veerboten, zijn wij zelfs wereldmarktleider waarbij onze producten ook naar Canada, naar Kopenhagen en ook naar Nederland gaan. Dus om maar te illustreren dat het ons van belang is en dat we het echt heel serieus nemen. Als ik dan echter kijk naar de uitwerking van de RES met de huidige zoekgebieden, dan is mijn mening dat die te klein is. Het leidt in het geval van de Avelingen dat er inderdaad een natuurgebied is waar het directe gevolgen voor heeft en de zoekgebieden zoals die nu goedgekeurd zijn. De vorige spreker

Inspraakbijeenkomst RES

gebruikte de term veenbrand en ik kan me daar wel in vinden. Het overkomt ons zonder dat we zien waar het vuur ineens opblaait. Ook direct voor ons kantoor komen een aantal molens te staan, waarbij ik me oprecht zorgen maak over de gezondheid en het welzijn van onze werknemers ten gevolge van de slagschaduw van de windmolens en ten gevolge van het laagfrequente geluid. De gemeente Gorinchem, en ik weet niet of dat ook iets is wat de provincie nastreeft en wat het klimaatakkoord nastreeft, maar ik hoop het wel en ik hoop ook dat jullie als ambtenaren dat nastreven, op het gebied van draagvlak: er is geen draagvlak. Ik constateer dit bij de industriële ondernemers in Gorinchem, maar ook gezien de onrust bij ons personeel. Als ik ook kijk bij ons in het dorp, in Molenlanden: er is geen draagvlak. En ik voel een beetje, maar dat is ook een mening, dat het een ambtelijke manier van behandelen is op dit moment. U volgt de regels, u volgt het spoorboekje van de ambtenaren. Alleen, ik denk dat u ook een grotere plicht heeft. Ik denk dat u ook echt de plicht heeft om te melden dat wij als sprekers, en nogmaals ik sluit mij dan ook aan bij de vorige spreker, dat u toch ook wel de plicht heeft om te melden. En anders vind ik het van belang dat het in het verslag komt, dus ik zal ook toesturen wat ik heb gezegd, zodat we altijd nog met een Wob-verzoek dat kunnen terugvinden. Ik vind ook dat u de plicht heeft om te melden dat er kritische opmerkingen zijn over het draagvlak. Support voor groen, ja. Te weinig communicatie, ja. Ik ervaar dat als Molenlander, als inwoner en ik ervaar dat als ondernemer of vertegenwoordiger van een ondernemer in Gorinchem. Nogmaals, de huidige gekozen strategie voor de Regionale Energiestrategieën leidt tot een zeer kleine invulling. Het is een kleine optimalisatie. Ik snap dat ervoor gekozen is, maar ik denk dat de uitwerking desastreus is. Ga naar andere gebieden, ga naar bredere gebieden waar minder mensen wonen. In Gorinchem hebben we een A27, we hebben een A15, we hebben een Betuwelijn, we hebben een spoorlijn en we hebben een rivier. Het is heel klein.

De **VOORZITTER**: U heeft nog één minuut, de heer Dekker.

De heer **DEKKER**: Ja. Ga naar zee. En dan ben ik misschien verdacht, omdat wij ook schepen maken voor de windenergie op zee. Maar ik wil u daarbij zeggen dat de belangen die wij hebben in de visserij op zee op dit moment groter zijn dan de belangen in de windenergie. En de vissers staan niet alleen maar te juichen voor windparken op zee. Maar onze sterke mening is en ons sterke advies is, of mijn sterke advies is: ga naar zee. En dat was het.

De **VOORZITTER**: Kijk, ik had al door dat u aan het einde was. Dank u wel. U krijgt een vraag van mevrouw Nelissen. Mevrouw Nelissen, gaat uw gang.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Goeiemorgen. Dank u wel voor uw bijdrage, de heer Dekker. Ik heb begrepen dat van alle bedrijven in Avelingen, en ik ben ter plaatse gaan kijken, dat er maar vier bedrijven op de hoogte waren van de plannen en de andere bedrijven niet. Herkent u dat? En was u een van die vier, of was u een van al die andere bedrijven die niet goed meegenomen zijn in het proces?

De **VOORZITTER**: De heer Dekker.

De heer **DEKKER**: Het verbaast mij niets dat dat maar vier bedrijven zijn. Ik weet het van één ander bedrijf. Ik heb nu ook samen met een aantal anderen een oproep gedaan om met die bedrijven die in Avelingen Oost en die in Avelingen West zitten, bij elkaar te komen. Dat wordt bemoeilijkt door corona, maar dat gaan we wel doen. Ik ben wel, of wij zijn wel, benaderd door de politiek. Dat was de wethouder samen met een ambtenaar. Daar werd de beeldspraak gebruikt dat zij zichzelf zagen als de aanhangmotor voor dit bootje om dit heel snel te laten varen. En toen heb ik ook letterlijk gezegd: ik ben het grootste anker dat u kan vinden, want ik vind het echt zeer onverstandig wat hier gebeurt. De afdrank is dat het allemaal nog niet zo'n vaart liep en dat het allemaal wel goed zou komen. Nee, dat mag ik niet zeggen. Het zou nog niet zo definitief allemaal zijn. Als ik nu echter zie wat de gemeenteraad in Gorinchem besloten heeft ten aanzien van de zoekgebieden, deel ik die mening niet.

Mevrouw **NELISSEN**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: De heer Özkaya had ook een vraag. Gaat uw gang.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. Ik heb inderdaad een vraag aan de heer Dekker, die ook al aangaf dat hij het eens was met de vorige spreker als het gaat om de inspraakmogelijkheden die zijn geboden door de gemeente, of dat daar het participatietraject niet goed is doorlopen. Ik zou daar iets meer toelichting van de heer Dekker willen vragen, of hij dat gevoel ook wat meer kan duiden en wanneer was het dan wel goed geweest? Wat heeft de heer Dekker eigenlijk gemist in dat traject? Daar ben ik wel heel erg benieuwd naar.

De **VOORZITTER**: De heer Dekker, gaat uw gang.

De heer **DEKKER**: Ik zal die vraag met twee petten op beantwoorden. Als inwoner van Molenlanden: ik kan het gemist hebben, maar inspraakmogelijkheden zijn mij niet bekend. Terwijl ik het lokale sufferdje toch altijd op zijn minst lees, probeer te lezen. Op het gebied van de gemeente Gorinchem: ja, ik heb één keer een Teams-meeting gehad met de wethouder en de betreffende ambtenaar. Echter de definitiefheid van het besluit door de gemeenteraad van de zoekgebieden, die verrast mij ten eerste. En ook de Industriële Kring Gorinchem, wat toch een actieve vereniging is, ik kan mij niet voorstellen, maar goed, ik speculeer nu, maar zij zijn altijd actief en dit is niet iets wat daar met knipperende lichten langsgesproken is.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Dekker. Er zijn volgens mij geen andere vragen vanuit de zijde van de Statenleden. Dus dank voor uw bijdrage. Uw bijdrage zien we gaarne tegemoet. De griffie zal zorgen dat het bij de Statenlanden verspreid wordt. Dank u wel en een prettige dag.

De heer **DEKKER**: Dank u wel.

Inspraakbijeenkomst RES

De **VOORZITTER**: Ik kijk even naar het tijdsschema dat voor mij ligt. Dat heeft u ook als Statenleden ontvangen. Ik schors even de hoorzitting tot 11.15 uur. Dat geeft ons allemaal de gelegenheid om koffie te pakken of andere dingen te doen. Daarna is als eerste aan de beurt de heer Jansen. Ik zie u straks om 11.15 uur. Tot zo.

[schorsing]

De **VOORZITTER**: Dames en heren, ik heropen weer de hoorzitting voor vandaag. We beginnen met de Hoeksche Waard. Net hebben we de Drechtsteden/Alblasserwaard gehad. Nu gaan we beginnen met de Hoeksche Waard. Daar heeft zich één inspreker gemeld. U ziet hem al in beeld. Dat is de heer Jansen. De heer Jansen spreekt in namens de lokale energiecoöperatie Hoeksche Waard Duurzaam en grootouder voor klimaat. Een lange titel. Maar u heeft vijf minuten, de heer Jansen. Gaat uw gang.

De heer **JANSEN**: Dank u wel. Ik heb op 6 november 2019 in mijn functie als grootouder voor het klimaat ook al tot uw commissie gesproken. Ik weet niet of ik herkend word. Maar ik wil in ieder geval namens de grootouders voor het klimaat er de nadruk op leggen dat onze kleinkinderen bekijken hoe onze provincie, maar uiteraard ook de andere overheden, omgaan met hun toekomst. Wij willen graag zien hoe de Europese norm voor CO2-reductie die van 49 procent naar 55 procent ten opzichte van 1990 is gegaan, ook zichtbaar wordt in de uitvoeringsprogramma's. Grootouders zijn voor ruime financiering van doelmatige plannen die tot een leefbare wereld voor onze kleinkinderen leiden. Verder ga ik een beetje als het bestuur van Hoeksche Waard Duurzaam. In de RES'en hebben dertig regio's, waaronder zeven in Zuid-Holland, hun planning naar het landelijk doel 35 TWh opgeschreven. Vandaag brengen burgers die via lokale energie-initiatieven of natuur- en milieuorganisaties hun zorgen hebben gedeeld en bijdragen hebben geleverd aan het bod van hun regio, hun zorgen naar voren over de uitvoeringsplannen. Daarbij zal vooral het wat en waar sterk naar voren komen, maar ook de vraag: hoe financieren we dat? Als bestuurder van de lokale energiecoöperatie Hoeksche Waard Duurzaam, beperk ik mij dan even tot de RES Hoeksche Waard. Windturbines zitten in de pijplijn. Hoe passen we 310 ha zonneweiden in in de ruimte die we hebben, waarbij wij ook onze natuur en landbouw willen verbeteren en onze regionale economie inzetten? Het streven is naar 180 ha op daken, waarvan 60 gerealiseerd. 20 ha op land zit in de pijplijn en zal binnenkort aangevat worden. Van 25 ha is de bespreking tijdelijk stilgezet. Resteert nog 85 ha waarvoor ruimte gevonden moet worden, liefst aan de noordrand. Wij vestigen de aandacht op het programma van onze provincie om klimaatadaptatie te koppelen aan de RES-uitvoeringsprogramma's. Voor de speciale situatie van de RES-regio Hoeksche Waard wil ik de koppeling met voedselveiligheid daarbij betrekken. Aan de randen van de Hoeksche Waard, met name noord en west, is in de jaren zeventig veel chemisch verontreinigd havenslib gedeponeerd. Deels zijn deze stortplaatsen al tot natuurgebied bestemd, deels nog in gebruik voor voedselproductie. De gebieden worden gemonitord. Enkele gewassen mogen er inmiddels niet meer geteeld worden. Een andere bestemming dan landbouw ligt nu al voor de hand. Terug

bestemmen naar landbouw over 25 of 30 jaar, aan het einde van de tijd van de zonnepanelen, lijkt uiterst onwaarschijnlijk, gezien de terechte kritische kijk op voedselkwaliteit en voedselveiligheid. Herbestemmen nu al naar zonneweiden of natuur zou goed passen, ook in het kader van het project NL Delta, waar de Oude Maas, het water aan de noordrand onderdeel van is. De gemeente Hoeksche Waard werkt verder met een visie van de voorgaande gemeente Binnenmaas uit 2018, de Visie De Buitenzomerlanden met als ondertitel: Opladen aan de Oude Maas. Dat opladen geldt zowel psychologisch als energetisch. Het gebiedsdeel ten westen van de A29 is door de gemeente bestemd voor zonneweiden en een stukje compensatiebos voor de bomen, die gekapt worden en inmiddels gekapt zijn voor de bouw- en onderhoudsweg voor de windturbines. Aan de oostzijde van de A29 zijn plannen nog niet openbaar, maar er wordt door provincie en gemeente in het kader van koppeling van klimaatadaptatie aan RES-programma's over het gebied gesproken. Ik ga ervan uit dat u bekend bent met de visie. Anders kunt u op de site van de gemeente Hoeksche Waard de plaatjes van de mooie combinatie van zonneweiden en natuur zien.

De **VOORZITTER**: U heeft nog één minuut, de heer Jansen.

De heer **JANSEN**: Ik ben niet vergeten over de financiering te praten. Als er een keuze gemaakt moet worden hoe groene - energieproductie en uitbreiding van natuur betaalbaar gehouden kunnen worden, pleit ik er niet voor het havenslib, dat er nooit had mogen komen, weer weg te halen ten behoeve van natte natuur. Laat dat slib maar liggen. Als u geld efficiënt wilt inzetten, zet het dan zo in dat het drie doelen dient: meer droge natuur, meer groene energie en meer voedselveiligheid. Uiteraard blijft de kostenpost afwaarderen landbouwgrond. De provincie streeft ernaar om de Zuid-Hollandse energietransitie goed op de landelijke en Europese agenda te krijgen. De combinatie van klimaatadaptatie, klimaatmitigatie en voedselkwaliteit in één project realiseren kan een voorbeeld creëren, waarmee u op alle niveaus tevoorschijn kunt komen. Dank u.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Jansen, voor uw bijdrage. Zijn er vragen vanuit de Staten? Dat is niet het geval, de heer Jansen. Dank voor uw bijdrage. Het was helder denk ik voor iedereen. Dank u wel. U kunt ons weer verder volgen via de webcast. Dank u wel voor uw bijdrage en een prettig weekend verder.

Dan gaan we naar de regio Rotterdam-Den Haag. Als eerste geef ik het woord aan de heer Otten van CMAG. Gaat uw gang, de heer Otten.

De heer **OTTEN**: Dank u, voorzitter. Dank voor de gelegenheid te kunnen inspreken met betrekking tot de RES 1.0 Rotterdam-Den Haag. Mijn naam is Gerd-Jan Otten. Ik ben managing partner bij CMAG, een Haags expertisebureau en ontwikkelaar van hernieuwbare warmteconcepten. Mijn bijdrage richt zich dan ook op de warmtetransitie.

Waar de RES 1.0 refereert aan een heldere doelstelling, CO2-emissiereductie, is er bij de uitwerking al verwarring ontstaan en wordt 'van het gas af' als doelstelling gehanteerd. Dat is wezenlijk anders en is helaas misleidend. WarmtelinQ haalt Den Haag en

Inspraakbijeenkomst RES

Leiden dan misschien wel van het gas af, maar niet van CO₂-emissie. Na de doelstelling, waar de 'wat en wanneer'-vragen worden beantwoord, verwachten stakeholders een visie waarin de 'hoe dan'-vraag wordt behandeld. De RES 1.0 houdt helaas het midden tussen een visie en een strategie, maar is geen van beide. De WarmtelinQ-investeringsbeslissingen worden nu al genomen, zelfs voordat er een visie is of er een plan op tafel ligt. We weten nog helemaal niet of WarmtelinQ daar wel in past. De burgerparticipatie is een ander terrein waar ik mij grote zorgen over maak. De afnemer is degene die de energierekening uiteindelijk betaalt. Het is dan ook de afnemer die als opdrachtgever moet worden gezien en behandeld, maar hij staat buiten spel. Het klimaatakkoord geeft op veel verschillende plaatsen aan dat er een helder, expliciet en vooraf gedefinieerd burger participatieproces moet zijn, en dat is er niet. Verder over WarmtelinQ. Mede door de benodigde zware investeringen is restwarmte een product geworden en trekt daarmee een allocatie van CO₂ aan bij de bron. Aftapwarmte doet dat nu al. Dit is geregeld in het WRI/GHG-protocol. Daarbij komt dat met de genoemde overheidssubsidies en volumegaranties lokale hernieuwbare bronnen uit de markt worden gedrukt. Dit gaat zich tegen de WarmtelinQ keren. Bovengenoemde tekortkomingen vormen evenzovele risico's die nog niet zijn vermeld. Daarmee is het risico identificatie- en managementproces te kwalificeren als onvoldoende. Voorzitter, ik vat samen. Er is verwarring over de doelstelling, er is nog geen visie, maar toch wordt er al met de uitvoering van het evenmin gedefinieerde plan gestart. Deze vroegtijdige beslissingen zet de afnemers en lokale bronnen buiten spel. Er is nog geen gedefinieerd participatieproces. De warmte via WarmtelinQ is niet CO₂-vrij en wordt dat ook niet. Dit zijn evenzovele risico's die niet worden opgemerkt, omdat er geen toereikend proces daarvoor is. Op z'n Hollands gezegd: *Reculer pour mieux sauter*. Dit kan en moet beter, en wel per direct. Te beginnen met een expliciet gedefinieerd participatieproces voor afnemers, burgers en bedrijven. Voorzitter, dank voor uw aandacht.

De **VOORZITTER**: Dank voor uw bijdrage. Ik kijk even naar de Statenleden of die een vraag aan u hebben. De heer Kastelein, gaat uw gang.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Ja, ik ben redelijk oningevoerd in deze materie. Vandaar dat misschien mijn vraag voor u vreemd overkomt. Maar als we via WarmtelinQ warmte naar u toerekenen, is het toch de vraag aan wie we de CO₂ toerekenen? Is dat dan de producent die warmte over heeft of is het aan de ontvanger?

De **VOORZITTER**: De heer Otten, gaat uw gang.

De **OTTEN**: Dank u, voorzitter. De meest internationaal gehanteerde methodiek hiervoor, het Greenhouse Gas Protocol, schrijft voor dat CO₂ moet worden toegerekend aan producten. Dus zodra het een product geworden is, en dat is het geworden, krijgt de warmte die vanuit Rotterdam naar Den Haag/Leiden komt, een CO₂-lading mee. Dus die is zeker niet CO₂-vrij.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Helder.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De vraag werd gesteld door de heer Kastelein van het CDA. Dat wil ik even erbij vermeld hebben voor de verslaglegging. De heer Otten, er zijn geen andere vragen. Dus dank voor uw bijdrage.

Dan gaan we over naar de heer Schreurs. De heer Schreurs spreekt op persoonlijke titel. De heer Schreurs, gaat uw gang. Er wordt nagekeken of u er bent. Maar de heer Schreurs zou ook inspreken namens de regio Rotterdam-Den Haag. Hij is niet aanwezig denk ik. Dan gaan we naar de heer Meurink. De heer Meurink spreekt in namens Jong RES-vertegenwoordiger Rotterdam-Den Haag. De heer Meurink, gaat uw gang. We houden deze in reserve, want de heer Meurink is ook nog niet aanwezig.

Mevrouw Gidaly, bent u aanwezig toevallig? Anders nemen we even een kleine pauze.

De heer Schreurs, bent u er nu wel?

De heer **SCHREURS**: Ik ben aanwezig, ja.

De **VOORZITTER**: De heer Schreurs, u heeft het woord. We zijn wat vroeger in ons schema zie ik. Ik geef u het woord. U gaat spreken over de Rotterdam-Den Haag-regio. U spreekt op persoonlijke titel in. U kunt uw camera aanzetten als u wilt.

De heer **SCHREURS**: Hoort u mij?

De **VOORZITTER**: Ik kan u horen, maar ik zie u niet. Klopt dat?

De heer **SCHREURS**: Ja, die laat ik even uit.

De **VOORZITTER**: U komt heel haperend over.

De heer **SCHREURS**: Ik zal beginnen. College van Gedeputeerde Staten, dank dat ik mag inspreken. Ik ben inwoner van [1:05:40]. Ik spreek op persoonlijke titel. Ik heb de RES 1.0 gelezen en ik heb daar wat vragen over. De doelen die het klimaatakkoord stelt en de haalbaarheid van de CO₂-reductie. Duurzame energie zorgt voor minder –

De **VOORZITTER**: De heer Schreurs, mag ik u even onderbreken? U komt heel haperend over. U bent echt niet te verstaan. Dus uw vragen komen ook niet naar voren. Misschien kunt u opnieuw inloggen en het opnieuw proberen. Anders is het zonde van uw bijdrage, want het is niet te verstaan. Dan kom ik zo weer bij u terug. Dan schors ik even voor vijf minuten.

[schorsing]

De heer **SCHREURS**: Ik ben er weer.

De **VOORZITTER**: Gaat uw gang, de heer Schreurs. We gaan het weer proberen.

De heer **SCHREURS**: Ik hoor u niet.

De **VOORZITTER**: De heer Schreurs, we gaan het even weer proberen, uw bijdrage. Gaat uw gang.

Inspraakbijeenkomst RES

De heer **SCHREURS**: Ik zal het nogmaals proberen. Mijn eerste onderwerp gaat over de doelen die het klimaatakkoord stelt.

De **VOORZITTER**: Ik denk toch dat het niet lukt, de heer Schreurs. Ik kan u niet horen. De rest van de mensen denk ik ook niet. U kunt uw bijdrage misschien het beste nog even, als het nog niet gebeurd is, mailen naar de griffie. Heel vervelend.

O, ik hoor net – gaat uw gang met uw betoog, de heer Schreurs. Want ik hoor net dat u wel te horen bent. Gaat uw gang. Misschien kunt u even opnieuw beginnen. Gaat uw gang.

De heer **SCHREURS**: Dank u wel. Nogmaals, de [geluid valt weg, 1:08:26] beoogt natuurlijk de doelen van het klimaatakkoord aan te pakken. Dan met name CO₂-uitstoot reduceren. Als we kijken naar wat de RES doet, die vervangt fossiele bronnen, productie van elektriciteit vanuit fossiele bronnen naar alternatieve bronnen. Met name zon en wind is dan bekeken. Maar om te kijken of de energietransitie een netto CO₂-reductie is, moet er gekeken worden naar de CO₂-balans over de hele operationele levensduur van de nieuwe productiebronnen. Deze moeten dan [geluid valt weg, 1:09:10] fossiele productie, dus de gasgestookte centrales. Dus feitelijk, wat je zou moeten doen [geluid valt weg, 1:09:24]. Dus als we kijken naar de energietransitie en de overgang naar alternatieve bronnen, dan zit daar natuurlijk ook een CO₂-uitstoot bij. We kunnen denken aan de CO₂ die vrijkomt bij de productie. Daar zit natuurlijk heel veel staal in. Er moeten kabels geproduceerd worden. Dus er komt ook CO₂ vrij. Windmolens komen vanuit buiten Nederland. De constructie van de wind- en zonneparken. [geluid valt weg, 1:09:55]. De opslag en de omvormers. Daar is allemaal energie bij nodig. Dus voor het hele nieuwe energiesysteem, zijn er ten opzichte van vandaag de dag efficiencyverliezen, opslag- en omzetverliezen, waar je natuurlijk uiteindelijk [geluid valt weg, 1:10:25] om aan de vraag te kunnen voldoen. Uiteindelijk hebben de nieuwe [geluid valt weg, 1:10:34]. Een lagere economische levensduur dan een gascentrale. Een windmolen is typisch vijftien tot twintig jaar. Uiteindelijk, de zonnecellen zullen ook gerecycled moeten worden.

De **VOORZITTER**: De heer Schreurs, ik ga u toch even onderbreken. Want uw bijdrage is op zich te horen, maar heel erg brokkelig zoals een van de sprekers aangeeft. Dus ik stel u voor om uw bijdrage die u waarschijnlijk schriftelijk heeft, te zenden naar de griffie. Dan zullen de Statenleden het nog kunnen lezen voor de definitieve besluitvorming. Het is echt heel moeilijk te volgen. Excuus daarvoor. Ik weet niet waar het aan ligt. Misschien aan uw verbinding, aan onze verbinding, maar ik denk aan uw verbinding eerlijk gezegd.

De heer **SCHREURS**: Ik denk het ook.

De **VOORZITTER**: Dank u wel in ieder geval voor de moeite. Maar ik vind het ook zonde als uw bijdrage moeilijk overkomt. Dus dank u wel voor uw bijdrage.

Ik zag de heer Meurink al in beeld. Jong-RES-vertegenwoordiger Rotterdam-Den Haag. De heer Meurink, gaat uw gang met uw bijdrage. U heeft vijf minuten.

De heer **MEURINK**: Dank u wel, voorzitter. Jong-RES is een organisatie die zorgt dat in iedere RES-regio ten minste één jongerenvertegenwoordiger actief is die jongeren bij de energietransitie betreft.

De **VOORZITTER**: De heer Meurink, kunt u uw camera aanzetten?

De heer **MEURINK**: Excuus, dank u wel. Bij de energietransitie betreft een jongerengeluid in de RES-regio laat horen. Sinds 1,5 jaar doe ik dat nu ook voor de regio Rotterdam-Den Haag. De energietransitie is een ingrijpende opgave die letterlijk tot achter de voordeur van burgers strekt. In de totstandkoming van de RES Rotterdam-Den Haag is ervoor gekozen burgerbelangen met name te borgen via inspraakmogelijkheden voor volksvertegenwoordigers in gemeenten, provincies en waterschappen. Directe participatie met bewoners werd overgelaten aan individuele gemeenten die op hun beurt niet altijd de middelen hadden om hier echt gestalte aan te geven. De vraag rijst: welke mening dragen volksvertegenwoordigers uit, als hun achterban, onder meer door gebrek aan Rijksmiddelen, geen kans heeft gehad een mening te vormen? Specifiek voor jongeren is het van belang betrokken te worden, omdat zij nu geraakt worden door beslissingen waar zij nog niet over mee kunnen beslissen of nog niet van mee kunnen profiteren.

De **VOORZITTER**: Ik ga u heel even onderbreken, de heer Meurink. Mag ik de heer Oudshoorn verzoeken zijn camera nog even uit te zetten? U bent straks aan de beurt. Dan is de heer Meurink volledig in beeld. Dank u wel. De heer Meurink, gaat u verder.

De heer **MEURINK**: Dank u wel. Denk aan de WarmtelinQ, de geplande warmteleiding van Rotterdam naar Den Haag. Het is van belang dat jongeren zodra zij wel aan de knoppen komen te zitten waar nodig kunnen bijsturen in de gebruikte warmtebronnen, zodat zij niet geconfronteerd worden met een lock-in, een blijvende koppeling aan een mogelijk ook in de toekomst vervuilde industrie, waarvoor zij niet gekozen hebben. Omdat jongeren bij uitstek worden geraakt door beslissingen omtrent de energietransitie, is het ook van belang dat jongeren evenredig de lusten kunnen plukken van de energietransitie. Waar dit door gebrek aan spaargeld bij jongeren vaak niet kan via traditionele kanalen voor financiële participatie moet dit anders. Over twee jaar moet een aangescherpte RES 2.0 worden gepubliceerd. Met verhoogde klimaatdoelen en een weerbarstige praktijk is forse bijsturing niet ondenkbaar. Laten we richting RES 2.0 jongerenparticipatie echt een plek geven. Hoe doen we dat dan? Ten eerste: bekrachtig de intentie om directe participatie van jongeren gestalte te geven. Geef jongerenparticipatie bij energieplannen een plek in een vaste participatieparagraaf en dring aan op voldoende middelen voor de uitvoering van deze paragraaf. Ten tweede: denk na over verschillende manieren van betrokkenheid. Zo willen jongvolwassenen vooral betrokken worden via de mail en enquêtes, waar tieners het liefst bij willen dragen via sociale media en via hun school, zo blijkt uit een enquête van de RES-regio. Ten derde: zorg dat jongeren ook de vruchten van de energietransitie kunnen plukken. Ik hintte al naar

Inspraakbijeenkomst RES

een gebiedsfonds als aanvulling op meer geijkte vormen van financiële participatie, om jongeren en anderen die geen deelneming in hernieuwbare energieprojecten kunnen betalen, evenredig mee te laten meeprofiteren van de transitie door verbeteringen in hun leefomgeving. Ten vierde: geef jongeren een vaste rol in het RES-proces, bijvoorbeeld via een jeugdraad die advies kan geven. Of gebruik een burgerfora voor de energietransitie en loot jongeren hiervoor naar rato in. Met deze verbeteringen weten jongeren waar ze moeten zijn om bij te dragen, kunnen ze aan tafel plaatsnemen en delen ze mee in de positieve kanten van de energietransitie zodat scheve gezichten bij de verdere uitvoering worden voorkomen. Wij denken graag mee over de vormgeving van deze nodige verbeteringen en over de inhoud van de RES. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: De heer Meurink, dank u wel voor uw bijdrage. Ik nam net een hap van mijn koekje. Excuus. Aan de Statenleden het woord als zij een vraag hebben. Ik denk dat uw bijdrage helemaal helder was. Dank u wel voor uw bijdrage, de heer Meurink.

De heer **MEURINK**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dan gaan we kijken naar mevrouw Gidaly. Is zij aanwezig?

Mevrouw **GIDALY**: Ja, ik ben er.

De **VOORZITTER**: U spreekt op persoonlijke titel. Gaat uw gang. Misschien kunt u uw camera iets anders in beeld brengen. Ik zie alleen uw ogen.

Mevrouw **GIDALY**: Ik heb geen idee. Ik zie mezelf namelijk niet. Of ik zie mezelf wel.

De **VOORZITTER**: Misschien als u uw laptop of wat u heeft iets naar achteren schuift, dan zien we iets meer.

Mevrouw **GIDALY**: Zo beter?

De **VOORZITTER**: Gaat uw gang.

Mevrouw **GIDALY**: Dank, voorzitter, voor de gelegenheid om te mogen inspreken. Dank ook aan alle Statenleden. Het is een lange zit. Mijn naam is Daniëlla Gidaly. Ik ben onder andere mede-oprichter van DuurSaam Benoordenhout. Ik ben dus een bewoner van Den Haag. Mijn bijdrage richt zich met name op de warmtetransitie en WarmtelinQ. Ik ga ervan uit dat iedereen als doelstelling heeft echte reductie van CO2-emissie zonder perverse prikkels. Ik zal op ieder onderwerp even kort ingaan. Pervers. Die perverse prikkel maakt dat het voor bedrijven in de Rotterdamse haven financieel interessanter is om warmte 30 kilometer verderop aan Haagse huishoudens te leveren dan aan een collega-bedrijf in de straat. Dat is mijn eerste bezwaar. Dan zouden we die hele pijp niet aan hoeven te leggen. En er is heel veel vraag in de haven naar elkaars warmte, maar het is gewoon financieel niet aantrekkelijk. Die leiding is dus eigenlijk overbodig en een verspilling van uw en mijn belastinggeld. Ten

tweede. De burger wordt genegeerd. Ik kan niet beter doen dan me aansluiten bij wat de heer Dekker van Damen Shipyards heeft gezegd. Ik kan het niet helderder formuleren. Ik wil wel zeggen: wij burgers, en ik ben ook energiecoach in mijn wijk, dus ik spreek met heel veel burgers, wij willen graag ons eigen warmtenet ontwikkelen met onze eigen lokale warmte. Dat wordt ons straks onmogelijk gemaakt doordat WarmtelinQ en de daarin vervoerde warmte hevig gesubsidieerd worden. Ten derde. Ik heb zelf mijn hele leven voor grote commerciële bedrijven gewerkt met heel veel plezier. Ik weet dus wat je ze wel en niet moet toevertrouwen. Je moet ze geen nutsfunctie toevertrouwen en zeker niet als ze een monopoliepositie krijgen. Die situatie dreigt in Den Haag. Mitsubishi en Eneco dreigen het monopolie te krijgen over een essentiële nutsfunctie. Wij hebben in Den Haag hele slechte ervaringen met dit bedrijf. Ten vierde. Het grote probleem bij de energietransitie is de piekbelasting. WarmtelinQ gaat daar geen enkele bijdrage aan leveren, aan die uitdaging. Dus laten we in godsnaam dat geld dat we willen uitgeven aan WarmtelinQ bewaren om te zorgen dat we een duurzame piekbelasting krijgen. Ten vijfde. Ik zei al: ik kom uit een commercieel bedrijf. Ik vrees dat er straks te weinig klanten zullen zijn. Want straks is de WarmtelinQ aangelegd en zijn er te weinig burgers die zich erop willen aansluiten, om dezelfde reden die ik net aangaf, namelijk: je wil niet een nutsfunctie van een monopoliebedrijf aannemen, en dan hebben we dat geld helemaal voor niets uitgegeven. Mijn conclusie is: WarmtelinQ is niet een doelmatige manier om de CO2 te reduceren. Laten we hem niet aanleggen. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Prachtig binnen de tijd allemaal. Zijn er vragen vanuit de Staten? Dat is niet het geval. Mevrouw Gidaly, dank, uw verhaal was helder. Dank u wel voor uw bijdrage en ook u uiteraard een goed weekend alvast toegewenst.

De heer Schelleman is volgens mij nog niet aanwezig in de vergadering. Dan gaan we naar de heer Oudshoorn. De heer Oudshoorn spreekt in op persoonlijke titel. De heer Oudshoorn, gaat uw gang.

De heer **OUDSHOORN**: Ben ik te zien? Ja? Mooi. De inspraak voor de RES. De gemeente is ook verantwoordelijk voor de inspraak voor deze dingen. Ik heb in totaal 30 seconden bij de gemeenteraad kunnen inspreken over de RES, omdat het ook gecombineerd werd met andere onderwerpen, waardoor er dus van de drie minuten die er überhaupt was geregeld, en verder is er niets aan inspraak gedaan. Dat is echt een heel groot probleem. Want jullie hebben een enorm pak, een boekwerk aan dingen gemaakt, waar ontzettend veel in mist. Ik ga proberen om wat punten aan te dragen, maar daarmee heb ik nog niet het gevoel dat er voldoende inspraakmogelijkheden nu bij de provincie zijn. De Kalavasta-review. Ik zou willen dat het formeel onderdeel wordt van de inspraak. Want ook daarin wordt duidelijk dat in het RES-document zelf, dat is het document dat verder gaat en dat iedereen ziet, dat daar feitelijk heel veel dingen niet aangetipt zijn en als ze aangetipt zijn, niet uitgewerkt. Dat ze niet consistent zijn met elkaar en dat het zo niet gaat werken. In deze inspraak concentreer ik me even op het warmtegedeelte. Die warmte is los van de koude, los van de elektriciteitstransitie, van belastingen enzovoort bekeken. Daardoor komt er een heel pervers beeld uit

Inspraakbijeenkomst RES

dit systeem. Het eerste is: het idee is dat in het eindplaatje de Rotterdamse haven op groene waterstof gaat werken. Maar groene waterstof opwekken kost twee keer zoveel duurzame elektriciteit. Dat betekent dat je dus voor één windmolen aan groene waterstof twee windmolens nodig zou hebben. Lokale bronnen gebruiken juist heel veel lokale warmte en slechts een derde tot een vijfde van de duurzame elektriciteit die daarvoor moet worden aangelegd. Dus je hebt maar een vijfde windmolen nodig als je met lokale bronnen werkt. Het eindplaatje. Tussen groene waterstof in de Rotterdamse haven of lokale warmte is dus een factor zes tot tien meer windmolens en zonnepanelen. Dat lijkt mij niet de bedoeling en dus ook het eindplaatje klopt niet. De gedachte dat er zoveel mogelijk regionaal met warmte gewerkt moet worden, is onjuist. Dat moet juist zoveel mogelijk lokaal. Dat is ook keer op keer afgesproken in Den Haag: voorrang voor lokale bronnen. Wij snappen echt niet hoe het kan dat dat dus niet nu ook weer in de RES opgenomen is. Dus doe dat alsnog. Dan de badkuipgrafiek. Wie heeft er voorrang op het net? Als jij een huis hebt, kan er dan voorrang geleverd worden? De RES gaat ervan uit dat de restwarmte die het hele jaar wordt opgewekt, evenveel is en dat de lokale bronnen dus eigenlijk alleen maar het restantje mogen leveren. Daarvoor moet ik toch heel even een grafiek in beeld brengen. Dat is deze grafiek. Dit is een grafiek van de hoeveelheid warmte die bij het stadsnet van Den Haag gebruikt wordt op verschillende dagen. Zoals u kunt zien, helemaal onderaan in het blauwe stukje, dat is de warmte die het hele jaar door geleverd wordt. De RES gaat ervan uit en de Gasunie gaat ervan uit enzovoort, dat die regionale warmte dus met voorrang het hele jaar door mag leveren. Dat betekent dat de lokale bronnen helemaal niet een rendabele businesscase kunnen maken voor die pieken. Op basis daarvan ontstaan dan het beeld dat dus de restwarmte van de Rotterdamse haven voor een derde minder van de energie gebruikt wordt en dat met centrale gasketels die andere twee derde per huis geregeld moet worden. Dus als u het heeft over: een stad krijgt 20 procent van de warmte geleverd via een regionaal ding, dan betekent dat dat 60 procent van de huizen daar aangesloten moet worden en dat de andere 40 procent met gasketels wordt opgewekt. Dus die regionale energietransitie zorgt ervoor dat er heel veel meer slechte warmte is. Dat is ook wat Eneco zelf zegt. Die hebben een aanbod gedaan in 2019 aan de gemeente waarbij zij zeggen –

De **VOORZITTER**: De heer Oudshoorn, u heeft nog één minuut.

De heer **OUDSHOORN**: Dank u wel. In het ideale geval gaan wij in 2040 70 procent minder CO₂ uitstoten. Dat is wat een warmtepomp nu ook al gewoon doet, wat lokale bronnen nu ook al gewoon doen. Dat is dus twintig jaar later. Op dat moment wil Eneco dat doen en dat dus alleen nog onder de voorwaarde dat de gemeente altijd Eneco voorrang geeft met die vuile warmte uit Rotterdam. Dan het laatste. Leg die regionale warmteleidingen dus niet aan. Wij vragen u ook in de RES op te nemen dat als je regionale warmte aanlegt, dat die alleen mag leveren op die momenten dat er lokaal onvoldoende bronnen aanwezig zijn. Dus de snelweg is dicht als er lokaal al warmte aanwezig is. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage, de heer Oudshoorn. Vragen vanuit de Staten? De heer Özkaya, gaat uw gang.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Oudshoorn. U refereerde ook al naar verschillende beleidsuitgangspunten lokaal. En inderdaad heeft de provincie ook gezegd middels een motie in 2019, dat er voorrang voor duurzame energie op lokaal niveau zou moeten zijn. Dus als ik u goed begrijp, mist u de uitwerking daarvan in de RES en is dat uw zorg en zou u dat eigenlijk het liefst terug willen zien.

De **VOORZITTER**: De heer Oudshoorn, gaat uw gang.

De heer **OUDSHOORN**: Dat uitgangspunt zou ik er graag in terug willen zien. Maar op het moment dat u dat uitgangspunt ook daadwerkelijk handen en voeten geeft en dat gaat worden bewaarheid, dan betekent dat dat de regionale strategie die u heeft, in die badkuip steeds meer naar de piek winter weggeduwd wordt. Dus er is helemaal geen businesscase voor en een regionale strategie en lokale bronnen. Dat kan niet. Want je kunt niet een pijplijn uit Rotterdam naar Den Haag of naar Leiden trekken die drie weken in de winter gebruikt wordt. Wij kunnen lokaal al die andere warmte nu al bewezen maken, tegen veel minder CO₂. En dan gaat de CO₂-inhoud van elektriciteit ook nog omlaag al heel snel, en veel sneller dan dat die warmte dat doet. Dus u kunt niet 'en en' zeggen. En wij willen lage temperatuur of niet lage temperatuur, lokale bronnen voorrang geven en wij willen een regionaal pijpleidingennetwerk. Want het regionale pijpleidingennetwerk wordt gebaseerd op het idee dat zij voorrang hebben en dus volcontinu altijd hun warmte kunnen leveren. Dus het is het een of het ander. En dat komt ook heel duidelijk in het Kalavasta-rapport uit. Ik kan natuurlijk ook nog een keer uitleggen of als u nog een keer met de Provinciale Staten een werkbespreking wilt organiseren, dan kan ik dat met grafieken enzovoort precies uitleggen, dat dit warmteconcept, waarbij u alleen maar uitgegaan bent van hoeveel Petajoule aan warmte hebben wij, dat dat warmteconcept veel meer in de details moet komen. En dat je dan aan de ene kant deze tegenstelling krijgt. Je kunt niet lokale bronnen hebben en een regionaal warmtenet. Want die voorangsregel is bepalend voor welke bron er wel of niet kan komen. En op het moment dat je een regionaal warmtenet hebt, dan lever je maar 30 procent van de warmte van een huishouden. Dus die andere 70 procent die op hoge temperatuur moet, want regionaal kun je niet met lage temperaturen werken omdat die afstanden te groot zijn, die moeten dus ook op hoge temperatuur, die kunnen dus ook niet verduurzaamd worden. Dat moeten gasketels zijn of je moet in de stad biomassacentrales gaan organiseren. Nou, dat lijkt mij ook niet echt een goed verhaal.

De **VOORZITTER**: Dank. Ik kijk even nog naar de heer Özkaya. Die heeft geen aanvullende vraag meer. Nog andere Statenleden die vragen hebben? Dat is niet het geval. Dank u wel voor uw bijdrage.

De heer **OUDSHOORN**: Mag ik nog één opmerking daarbij maken?

Inspraakbijeenkomst RES

De **VOORZITTER**: Gaat uw gang.

De heer **OUDSHOORN**: Wat belangrijk is, is dat de RES ook überhaupt niet naar die lokale aspecten gekeken heeft. Dus dit element, omdat die inspraak zo slecht georganiseerd is, is dit hele element gewoon niet in de RES meegekomen. Dat is dus eigenlijk in de voorbereiding verkeerd gegaan. Dat zou dus alsnog onderzocht moeten worden. Op het moment dat je die lokale bronnen meeneemt in je proces, dan is kraakhelder dat dit niet allebei kan. Dank.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Oudshoorn. De heer Oudshoorn, dank u wel voor uw bijdrage. U kunt ons verder weer volgen via de webcast van de provincie. Dat verzoek ik ook aan andere insprekers die inmiddels het woord hebben gevoerd, om via de webcast van de provincie ons verder te volgen. Dank u wel. De heer Schelleman is volgens mij nog niet gesignaleerd. Wel de heer Brandligt, wethouder Delft en voorzitter van de Stuurgroep RES Rotterdam-Den Haag. De heer Brandligt, u heeft het woord. U moet wel even uw microfoon aanzetten, want dan kan ik u ook horen.

De heer **BRANDLIGT**: Dank voor het woord, voorzitter. Leuk u zo op deze manier ook weer tegen te komen. Ik spreek hier even als voorzitter van de RES Rotterdam-Den Haag. We hebben een brief van u ontvangen met veel behartigingswaardige punten daarin. Er is een specifiek aspect waar ik even op wil ingaan, omdat daar wat verwarring op ontstaan is en daardoor ook wat teleurstelling ontstaan is bij de gemeente en dat is denk ik niet nodig. In de brief aan ons wordt namelijk gewag gemaakt van een voorbehoud van windlocaties in het Midden-Delfland. Het punt is dat het begrip 'het Midden-Delfland' niet iets is wat herkend wordt. Dus we zijn bezig geweest om te proberen te achterhalen bij de provincie wat hier precies bedoeld wordt. Daar zijn we achter gekomen. Het Midden-Delfland slaat op de voormalige Rijksbufferzone Midden-Delfland die in 2011 is opgeheven. Daarentegen maken wij gebruik van het bijzonder provinciaal landschap, wat u ook heeft vastgesteld in 2017. Nu blijkt bij nadere bestudering van de exacte kaarten dat wat vroeger de Rijksbufferzones waren en nu het BPL, op één klein punt een uitzondering had of een afwijking. Dat is precies het punt waar het over gaat. Dat is het Kraaiennest bij De Lier. Dat valt nu nog niet binnen het BPL en viel wel via de oude Rijksbufferzone en ook binnen het beschermingsgebied of de beschermingszone van de provincie. Nu wil het toeval dat wij volgende week met de gemeenten van het BPL bij elkaar zitten in een bestuursvergadering om het verzoek aan u, de provincie, te doen om de grenzen van het BPL op een aantal punten aan te passen. Een van die punten is precies het Kraaiennest, waarmee dus ook dat stukje binnen het BPL komt te vallen en dus binnen de afspraken zoals we die met onszelf en met de provincie gemaakt hebben. Om dat ook te onderstrepen ben ik voornemens om namens de RES een brief naar u te sturen waarin we ook aankondigen dat dat het geval zal zijn, waarmee deze uitzondering dan niet meer nodig is. Daarmee zouden we dan ook verzoeken om hier niet meer een voorbehoud van te maken nu dit helder is geworden, maar het bij de aandachtspunten te zetten. Er is een ander punt dat we in deze brief ook nog even zullen

aanstippen, wat kennelijk tot verwarring heeft geleid. Er zijn zoeklocaties langs Rijksinfrastructuur gepland, langs de snelwegen. Op het kaartmateriaal is dat als een strookje ingetekend. Nu was bij sommigen de vrees dat die strook ook letterlijk als een plantkaart genomen moet worden, dat het ook zo'n breed gebied is. Dat is natuurlijk niet zo. Als je het op schaal zou intekenen op zo'n kaartje, dan wordt het zoekgebied alleen maar een lijntje. Dus vandaar dat dat als een strook is aangegeven. Maar er is ook al in de RES zelf gezet, maar dat zullen we in de brief nog een keer onderstrepen, dat allerlei uitzonderingen natuurlijk in die strook zitten. Zoals bebouwing waar je natuurlijk niet iets kunt neerzetten en ook waar het bijzonder provinciaal landschap geraakt wordt, is dat ook uitgezonderd. Dus dat was de bedoeling ervan. Dat zullen wij in een brief naar u nog een keer bevestigen. Dan is denk ik daarmee deze verwarring opgehelderd en kan wat ons betreft het voorbehoud komen te vervallen en kan het een aandachtspunt worden. Voorzitter, dank u wel.

De **VOORZITTER**: Inderdaad, leuk dat wij elkaar weer op deze manier treffen. Wij hebben een verleden zoals dat heet, maar een positief verleden.

De heer **BRANDLIGT**: Zo is dat.

De **VOORZITTER**: Wie van de Statenleden heeft een vraag nog aan de wethouder van de gemeente Delft, de heer Brandligt? Dat is niet het geval. Dus ik denk dat uw verhaal duidelijk was, de heer Brandligt. Graag tot ziens. Nogmaals bedankt voor uw bijdrage en een goed weekend alvast.

De heer **BRANDLIGT**: Graag gedaan. Tot ziens.

De **VOORZITTER**: Dan de heer Schelleman. U bent net ingelogd, maar u bent al gelijk aan de beurt. U spreekt namens Energie Samen Zuid-Holland. De heer Schelleman, u heeft het woord. Gaat uw gang.

De heer **SHELLEMAN**: Ja. Ik spreek namens Energie Samen Zuid-Holland, maar ook namens de andere RES-vertegenwoordigers van de energietoekomst in de provincie, dus voor de verschillende RES-regio's. Zelf ben ik RES-vertegenwoordiger in Holland Rijnland en ook lid van Rijnland Energie, de regionale energietoekomst. Ik ben blij dat we de gelegenheid hebben om hier in te spreken. Ik hoop dat het in vijf minuten gaat lukken. Wij willen het vooral hebben over communicatie en participatie. Uiteraard ook over duurzame energietoekomsting en over de warmtevoorziening die in de provincie Zuid-Holland georganiseerd moet gaan worden. De energietoekomstingen uit Zuid-Holland zijn in alle zeven regio's bij de ontwikkeling van de RES'en betrokken. De opgave, het bestuurlijke proces, de mogelijkheden voor participatie verschilden wel per regio, maar sommige RES-vertegenwoordigers zitten in de stuurgroep of in de programmaraad of zijn regelmatig bij de ontwikkeling van de RES betrokken geweest. Met deze inbreng vandaag willen wij nog een keer de aandacht vragen voor een rechtvaardige en vooral inclusieve energietransitie die het voor iedereen mogelijk maakt

Inspraakbijeenkomst RES

om te participeren. Door inbreng te leveren in de verdere ontwikkeling van de RES'en. Daar zal nog steeds het nodige aan moeten gebeuren de komende jaren. En uiteraard door de mogelijkheid om financieel deel te nemen aan het project waarmee ook het draagvlak en de betrokkenheid bij duurzame energieprojecten kan worden versterkt. Wij zijn ervan overtuigd dat participatie van en communicatie met inwoners cruciaal is voor een succesvolle energietransitie. Wij staan voor een brede aanpak voor goede betrokkenheid van de omgeving bij hernieuwbare energieprojecten, inclusief wind uiteraard. Daarvoor is het meedenken, meepraten en beslissen over projecten van groot belang om die transitie te laten slagen. In alle regio's zijn wel activiteiten georganiseerd om bewoners bij de uitwerking van de RES te betrekken. Webinars, enquêtes, publicaties in lokale bladen. Maar ik durf toch te zeggen, wij zijn van mening dat het bereik onder bewoners tot nu toe beperkt is geweest. Ongetwijfeld ten gevolge van corona, waardoor heel veel inspraak online moest plaatsvinden. Maar nu de uitvoering van de RES, en dus ook het realiseren van projecten, met name van grootschalige wind, dichterbij komt wordt de noodzaak om bewoners te informeren en te betrekken steeds groter. Daarbij kunnen en willen energiecoöperaties heel graag helpen. We willen ervoor zorgen dat er draagvlak, betrokkenheid en participatie, financiële deelname van bewoners ontstaat. We zijn ervan overtuigd dat je alleen op die manier het nodige draagvlak kunt creëren voor nieuwe duurzame, vooral die grootschalige energieprojecten. Gemeenten hebben hierin natuurlijk een cruciale rol. Aan de ene kant vergunningverlening, dus het daadwerkelijk toestaan van realisatie, maar ook een regie creëren van de beleidskaders om die financiële participatie en liefst die 50 procent lokaal eigendom te realiseren. Ik heb gezien dat in de RES 1.0 van regio Holland Rijnland, daar zijn concrete afspraken gemaakt tussen de gemeenten om die 50 procent eigendom in lokaal beleid te integreren. Vervolgens kom je dan natuurlijk aan die duurzame energieopwek zelf. We willen bij de provincie toch wel de noodzaak van een evenwicht tussen zon en wind onder de aandacht brengen. Zon en wind moeten ongeveer in evenwicht ontwikkeld worden, waarbij er ongeveer evenveel zon kilowattuur als windelektriciteit geproduceerd wordt. Daarmee heb je een invoering van duurzame energie in het elektriciteitsnet die toch al lastig zal zijn vanwege het wat willekeurige karakter van beide bronnen. Maar de mogelijkheid om het net in balans te houden is dan toch het beste. Als je dan goed gaat kijken hoe zon en wind verdeeld moet worden, dan kom je tot de conclusie dat er toch aardig wat windenergie, grotere windturbines gerealiseerd moeten worden. Uiteraard onder de voorwaarden die al eerder door overheden gesteld zijn. Met zo weinig mogelijk hinder voor bewoners. Dat zal in onze provincie –

De **VOORZITTER**: De heer Schelleman, u heeft nog één minuut.

De heer **SHELLEMAN**: O jee, dat gaat heel hard. Ik ben over de helft. Dat zal ook in het groene Hart moeten, omdat daar natuurlijk die ruimte er is. Dus die ontwikkeling is noodzakelijk. Ook van grote windturbines. Daar willen ook energiecoöperaties bij helpen, inclusief het zodanig ontwikkelen van die projecten dat die zoveel mogelijk in overeenstemming met bewoners plaatsvinden. Dan de warmtevoorziening. WarmtelinQ is een heel belangrijk onderdeel

van die warmtetransitie. Maar we willen er vooral voor zorgen dat die warmte niet ten koste gaat van allerlei duurzame vormen van warmtevoorziening. Kleinschalige warmtevoorziening waarin ook bewoners zelf kunnen participeren. Ook financieel participeren, waardoor ze mede-eigenaar worden en dus veel dichterbij de realisatie en het beheer van kleinschalige collectieve duurzame warmtevoorzieningen zitten. Daar komt ook nog bij dat WarmtelinQ toch in ieder geval minder duurzame warmte levert dan een aantal andere bronnen die we in de regio hebben. We hopen dus echt dat duurzame energievoorziening prioriteit krijgt en dat we als samenleving met elkaar tot een aanpak komen die het mogelijk maakt om een maximaal draagvlak te creëren met een minimale CO2-uitstoot. Dat was onze inbreng. Als het goed is, heeft u die ook op papier gekregen.

De **VOORZITTER**: Dat laatste klopt zeker. Dank voor uw bijdrage. Op papier hebben we die inderdaad binnengekregen. Zijn er vragen vanuit de zijde van de Staten? Dank u wel, de heer Schelleman. Er zijn geen vragen verder vanuit de Staten. Dank voor uw bijdrage. Volgens mij is uw bijdrage aangeleverd bij de griffie. Er wordt hier bedenkelijk gekeken. Misschien kunt u het alsnog een keer opsturen, de heer Schelleman. Dan zorgen wij dat het aan de Staten doorgestuurd wordt. Dank u wel.

De heer **SHELLEMAN**: Graag gedaan.

De **VOORZITTER**: En u kunt uitloggen. Dan zijn we gelijk die echo kwijt. Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van regio Rotterdam-Den Haag. Dan is er nu een lunchpauzeschorsing, zoals dat heet. De eerstvolgende is Midden Holland. Ik schors de vergadering tot 13.10 uur. Eet smakelijk en tot zo dadelijk.

[schorsing]

De **VOORZITTER**: Dames en heren, van harte welkom weer bij de inspraakbijeenkomst Regionale Energiestrategieën. Het is 13.10 uur. Ik hoop dat uw lunch geweldig heeft gesmaakt. Aan onze kant is dat zeker gelukt. We gaan verder met de regio Midden Holland. De heer Bouwens spreekt namens de tien energiecoöperaties Midden Holland. De heer Bouwens heeft het woord. Ik zie dat de heer Boeree ook inmiddels in beeld is, maar u kunt uw camera misschien nog even uitzetten. Dan komen we straks bij u. Dan geef ik eerst het woord aan de heer Bouwens. De heer Bouwens, u heeft vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **BOUWENS**: Ben ik zichtbaar en hoorbaar?

De **VOORZITTER**: De heer Bouwens, u bent er. Wij horen u niet, ik zag u wel in beeld.

De heer **BOUWENS**: Ik ben nu wel in beeld hopelijk?

De **VOORZITTER**: Ja, nu wel. Het lag aan mijn kant. Gaat uw gang.

De heer **BOUWENS**: Ik zie u ook niet. Maar als u mij ziet en hoort, dan is het prima. Geachte Statenleden, dames en heren, hartelijk

Inspraakbijeenkomst RES

dank voor de gelegenheid om hier in te spreken. Ik spreek hier inderdaad in namens de energietoelichtingen in Midden Holland. We hebben ongeveer 900 leden. We zijn actief betrokken geweest bij de totstandkoming van de RES Midden Holland. Daarvoor zijn we de stuurgroep RES Midden Holland erkentelijk. Dat wilde ik hier graag even gezegd hebben. Dan inhoudelijk. Lokaal eigendom bevordert het draagvlak voor de RES. Dat is ook al door anderen gezegd. De provincie heeft daartoe een handreiking Financiële participatie gepubliceerd. Waarvoor dank, dat helpt enorm. Maar in de gemeente in Midden Holland blijft het opstellen van een beleidskader lokaal eigendom nog achter. We zouden het zeer waarderen als u uw politieke lijnen benut om bestuurders te motiveren tot vaststelling van een concreet lokaal beleidskader waarin het streven naar 50 procent lokaal eigendom vastligt. Dat is het eerste punt. Dan het tweede, dat gaat meer inhoudelijk in op de RES 1.0. De RES Midden Holland, net als andere RES'en, leunt zwaar op zon als politiek compromis in plaats van wind. Zou de zon 100 procent effectief benut kunnen worden, dan is dit een prima oplossing. Maar helaas schijnt niet altijd de zon en we ontberen nog grootschalige opslag. Netbeheerder Stedin heeft laten weten dat de nadruk op zon een zware wissel trekt op de betaalbaarheid en op het organisatievermogen van Stedin. Ik heb dan ook enkele vragen die ik aan u voor wil leggen. Om de klimaatdoelen voor 2030 te halen is systeemefficiëntie noodzakelijk. Met andere woorden: een efficiënte mix van wind, zon en opslag. Mijn vraag is: gaat Provinciale Staten in de provinciale omgevingsvisie ruimte zoeken voor een goede mix van windenergie en grootschalige zon? Dan over de ruimtelijke impact. De opbrengst per oppervlakte-eenheid met windturbines is vele malen hoger dan met zonnenvelden. Een windmolen, een windturbine, heeft ongeveer dezelfde opbrengst als 8 tot 12 ha zonnenveld. De impact op het open karakter van het landschap door windenergie is naar onze mening veel beperkter dan met de aanleg van grootschalige zon. Kan dat een argument zijn om het coalitiestandpunt van de Provinciale Staten rond windturbines in het Groene Hart te nuanceren? Dan het laatste punt over dit stukje. Heeft Provinciale Staten de ambitie om voor het gehele Groene Hart één visie op grootschalige energieopwekking te gaan ontwikkelen, zodat plannen over gemeente- en provinciegrenzen heen met elkaar verbonden kunnen worden? Dan tot slot. We hebben kennisgenomen van het standpunt van Gedeputeerde Staten van 20 april over de RES 1.0. We zijn er als energietoelichtingen niet gerust op dat het behalen van de klimaatdoelen met dit standpunt dichterbij komt. Ook uw college kiest voor een oplossing met zon en schuift wind door naar de RES 2.0 of 3.0. Wij roepen u op de volle verantwoordelijkheid te nemen met betrekking tot de provinciale bijdrage aan de energietransitie en vragen u het coalitiestandpunt over windturbines in het Groene Hart te heroverwegen door wind langs de hoofdinfrastructuur, inclusief de N11, in de RES 1.0 te steunen. Ik dank u hartelijk voor uw aandacht.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Bouwens, voor uw inbreng. Mooi binnen de tijd. Zijn er vragen vanuit de Staten? Mevrouw Hijink, gaat uw gang.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel, voorzitter. Dank u wel, de heer Bouwens, voor uw vragen en inbreng en adviezen. Ik had

nog een verduidelijkingsvraag over uw eerste advies. Wij vinden ook het lokale eigendom, financiële participatie, een heel belangrijk punt. Ik hoor uw zorg ook in uw verhaal. Kunt u iets meer vertellen over wat uw indruk is over hoe ver we daarmee zijn nu in de RES, met het vormgeven van die financiële participatie? En het streven naar 50 procent lokaal eigenaarschap, waarvan wij ook nog wel vaak de opmerking maken: waarom stoppen bij 50? Want dit zou wel de eerste stap moeten zijn, het financieel rondmaken van deze plannen.

De heer **BOUWENS**: Dank u wel. 50 procent is het streven. Het mag vanzelfsprekend meer zijn. De energietoelichtingen die nu hun projecten hebben gerealiseerd, dat is allemaal 100 procent lokaal eigendom. Dus het kan zeker meer zijn. Uw vraag is: wat is de stand van zaken? Geen van de vijf Midden Holland-gemeenten heeft op dit moment een lokaal beleidskader in voorbereiding. Ondanks de handreiking van de provincie, ondanks allerlei stukken en webinars die zijn uitgevoerd. Wij hebben de indruk dat gemeenten dat zien als iets van een realisatiestrategie. Wij zeggen daarentegen: nee, juist voordat je aan de realisatie toekomt, moet je zo'n kader vaststellen, om tijdens de uitvoering van de RES 1.0 en ook straks andere RES'en 2.0 en verder, dat je een duidelijk kader hebt voor initiatiefnemers. Vandaar dat wij zo benadrukken van: stel zo snel mogelijk een lokaal beleidskader 50 procent vast.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel. Het is helder zo.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Kastelein heeft ook een vraag. Mag ik de heer Atteveld vragen om zijn camera nog even uit te zetten? Dan komt u straks aan de beurt. Dat geeft een wat rustiger beeld. Dank u wel. De heer Kastelein, gaat uw gang met uw vraag.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Dank u wel, voorzitter. De heer Bouwens, ik heb de volgende vraag of opmerking. Midden Holland heeft nogal een last van dat het netwerk op dit moment het aanbod al niet aankan. Als je bij Stedin de vraag stelt van: wanneer gaan we het netwerk oplussen? Dan krijg je termijnen van acht tot tien jaar te horen. Merken jullie dat met jullie tien coöperaties ook al? En is dat niet eerder een probleem dat we met elkaar moeten gaan tackelen wil echt die energietransitie van de grond komen? Of is er nog meer wat u bedoelde met te zeggen van: intern is er nog een probleem organisatorisch op te lossen?

De **VOORZITTER**: De heer Bouwens.

De heer **BOUWENS**: Stedin heeft actief bijgedragen in de stuurgroep RES Midden Holland en heeft ook heel goed onderbouwd op welke plekken in het Midden Hollandse er een probleem is met het netwerk en welke gebieden eigenlijk behoorlijke investeringen vragen. Wat zij wel zeggen, is dat een onevenwichtig bod, dus een onevenwichtige inbreng in wind en zon eigenlijk een veel duurdere aanpassing van de infrastructuur noodzaakt. Dus zij zeggen twee dingen. Enerzijds: maak een verstandige mix. Dan is in feite de investering in de infrastructuur minder hoog. Twee. Geef ons de tijd om in die gebieden waar geen grootschalige infrastructuur aanwezig is, om dat voor te

Inspraakbijeenkomst RES

bereiden. Daarbij speelt een rol dat in 2025 in feite de vergunningen al verleend zouden moeten worden om de doelen voor 2030 te halen. Dus wij moeten morgen beginnen met duidelijk te maken welke zoekgebieden er concreet zijn, zodat Stedin aan het werk kan om de nodige infrastructuur te gaan aanleggen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Keizer van het CDA. De heer Van de Breevaart, gaat uw gang.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank u, voorzitter. U stelde aan ons een vraag als het gaat om de integrale visie voor het Groene Hart: zouden jullie dat willen doen? Dan heb ik eigenlijk een wedervraag. In hoeverre is de regio daar zelf mee bezig geweest het afgelopen jaar? En wat zijn de behaalde resultaten daarin?

De **VOORZITTER**: De heer Bouwens, u heeft zo het woord. Even excuus aan de heer Kastelein, want ik zei de heer Keizer begreep ik net. Dat even voor de notulen. De heer Bouwens, gaat uw gang.

De heer **BOUWENS**: Ja. Er is contact geweest tussen de verschillende programmamanagers. In ons geval, ik woon in Bodegraven-Reeuwijk, is er contact geweest met de regio U16. Maar er is geen beleid wat in feite projecten die de grens overgaan, in ons geval de provinciegrens, om die met elkaar te verbinden. Vandaar mijn vraag aan Provinciale Staten. Het zou denk ik de RES ten goede komen als er een mogelijkheid was om projecten met elkaar te verbinden over grenzen heen. Ik hoop dat dat een antwoord is.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Er wordt 'ja' geknikt, dus ik denk dat het goed gegaan is.

De heer **BOUWENS**: Ik kan het helaas niet zien, want ik heb geen beeld.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage, de heer Bouwens. Dan gaan we door naar Holland Rijnland. De heer Boeree. De heer Boeree, u heeft ook vijf minuten. Gaat uw gang. De heer Boeree, uw microfoon staat nog uit. De heer Bouwens, u kunt misschien ook de chat verlaten of in ieder geval Teams verlaten. De heer Boeree, gaat uw gang.

De heer **BOEREE**: Ja, opnieuw. Dank. Ik ben voorzitter van Rijnland Energie coöperatie. Wij richten ons op het gebied Holland Rijnland om daar op coöperatieve basis grootschalige duurzame opwek te realiseren. Dat doen wij samen met de lokale coöperaties in de regio. Allemaal coöperaties die de urgentie en de doelen van het klimaatkoord onderschrijven. De RES 1.0 is de eerste stap om dat te realiseren. Alle opties zijn nodig als het om duurzaamheid gaat. Zon op dak, zonneweides en dergelijke. Maar gezien de urgentie van het klimaatprobleem kiezen wij heel nadrukkelijk voor de grootschalige opwek. Dat zijn windturbines en zonnenvelden die in ieder geval de mogelijkheid geven om de stappen te zetten die nodig zijn. Maar omdat het grootschalig is, heeft dat dus ook enorme impact op de omgeving en dus op burgers en omwonenden die daar onvermijdelijk mee te maken

krijgen. Dan is transparantie in de besluitvorming, open informatievoorziening van groot belang. Wij kiezen daarom ook heel bewust voor het coöperatieve model, omdat dat de mogelijkheid biedt om daar waar ook de lasten zijn, als je dat zo mag zeggen, ook de lusten in de omgeving te laten landen. Wat ons betreft een noodzakelijke voorwaarde. Niet voldoende om het draagvlak volledig te realiseren, maar het is wel een hele belangrijke stap om te zetten. De opgave is groot. Om in 2030 de doelstellingen duurzame opwek te realiseren, zijn zonneweides nodig. Als je naar de windturbines kijkt, dan zijn dat er misschien wel ruim vijftig van 5 MW. Op dit moment staan er in het hele gebied tien van zo'n beetje 3 MW. Dus er is nogal wat te doen. Dat is heel veel om te doen. Dat moet allemaal in een gebied wat ook nog eens delen van het Groene Hart omvat. Rijnland Energie is zich daar zeer van bewust, realiseert zich als geen ander dat je dat Groene Hart ook moet ontzien. Daarom hebben wij van meet af aan gekozen om de bestaande infrastructuur langs autowegen te kiezen als mogelijke locaties voor windturbines en andere grootschalige opwek. Bij voorkeur in combinatie met zonnenvelden met het oog op de netstabiliteit, een opmerking die al door meerderen is gemaakt. Het is een keuze die de RES 1.0 ook maakt, de RES 1.0 Holland Rijnland. Dat is dus ook een keuze die wij als aanpak van harte ondersteunen, omdat bouwen langs de infrastructuur het open gebied kan openhouden. Maar er is een maar. De RES 1.0 duidt een aantal zoekgebieden aan, maar laat daar wat stekken vallen, waardoor de doelstelling zoals die nu wordt benoemd als theoretisch haalbaar, wel erg veel theorie is geworden. Want onder andere het zoekgebied langs de N207 is volledig weggevallen. De initiatiefnemers aldaar zullen daar straks meer over zeggen. Daarnaast duidt de RES 1.0 langs de A4 een drietal zoekgebieden aan die, als je daar heel goed naar kijkt –

De **VOORZITTER**: De heer Boeree, u heeft nog één minuut.

De heer **BOEREE**: Goed zo. Dan wil ik duiden dat daar te beperkte mogelijkheden zijn om iets te doen. De N11 blijft dan over. Wij ondersteunen die keuze voor de N11 van harte. Alleen, dan moet die wel mogelijk gemaakt worden. Wij constateren dat nu met het standpunt van GS van 20 april, die de nieuwe zoeklocaties in het Groene Hart eigenlijk al onder voorbehoud zet en eigenlijk niet mogelijk acht, dat daarmee grootschalige opwek door windturbines onmogelijk is gemaakt en dat door de doelstelling niet wordt gehaald. We beschouwen dat als zeer teleurstellend en ook eigenlijk volstrekt geen recht doend aan alle inspraak en inspanningen die tot nu toe zijn gepleegd. Dus wij pleiten ervoor dat de RES 1.0 Holland Rijnland ongewijzigd wordt vastgesteld. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Bakx van 50PLUS heeft een vraag. Gaat uw gang, de heer Bakx.

De heer **BAKX (50PLUS)**: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Boeree. Bedankt voor de inbreng van de heer Boeree. Ik vraag me af hoe hij aankijkt of zijn organisatie tegen de realisatie van kleine windmolens. Het is mij gebleken dat die vergunningsaanvragen voorbijkomen nu. Molens van 10 tot 15 meter. Dat regardeert onder de gemeentes. Dat geeft natuurlijk ook, als we overal zo'n ding gaan neerzetten, vervuiling van de

Inspraakbijeenkomst RES

omgeving. Hoe kijkt u aan tegen deze stand van zaken en hoe gaat u dat met uw organisatie proberen te beïnvloeden?

De **VOORZITTER**: De heer Boeree, gaat uw gang.

De heer **BOEREE**: Dank u. Wij beschouwen dat niet als grootschalige opwek. Die zullen ook niet de doelstellingen realiseren. Bovendien leidt het tot onrust, verrommeling van de omgeving. Vandaar onze keuze voor grootschalige opwek. Maar dat mogen ook turbines van 3 MW zijn.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Van de Breevaart, ChristenUnie-SGP.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank, voorzitter. Dank ook voor uw bijdrage. Uw voorganger gaf net iets aan over de integraliteit van het Groene Hart. U pleit specifiek voor een oplossing in dit deel. Hoe kijkt u aan tegen de integraliteit en dus mogelijk ook tegen de mindere belasting van bepaalde gebieden en op andere gebieden misschien wat meer belasting in Zuid-Holland of in het Groene Hart?

De **VOORZITTER**: De heer Boeree.

De heer **BOEREE**: Dank u. Ik denk dat die integraliteit inderdaad aan de orde is. Het zonder meer, bijvoorbeeld als het over de N11 gaat, die volledige infrastructuur te benutten, lijkt ons wat onverstandig. Er moet een behoorlijke visie zijn op wat je daar wil en dat moet je ook met de omwonenden realiseren. En je moet ook openheid creëren over bijvoorbeeld de omvang van de windturbines die je daar zou willen plaatsen. Niet per se voor het maximum gaan. Wat op dit moment vanwege de SDE-subsidie wel een probleem is. Wil je een windpark rendabel opereren, dan dwingt de SDE tot hele grote windturbines. Het is maar de vraag of je dat zou moeten willen. Daar moet je dan wel een discussie over voeren.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw beantwoording. Andere Statenleden nog vragen? Dat is niet het geval. De heer Boeree, dank voor uw bijdrage. U kunt ons weer verder volgen via de webcast. Ik wens u alvast een heel prettig weekend. Dan gaan we naar de heer Atteveld van N11-initiatief. Gaat uw gang, de heer Atteveld.

De heer **ATTEVELD**: Goedemiddag. Jos Atteveld van Groener Zoeterwoude. Ik spreek hier namens de samenwerkende energiecoöperaties gelegen langs de N11. Dit zijn Energiecoöperatie Energiek Leiden, gebiedscoöperatie Groener Zoeterwoude, Energiecoöperatie Energiek Alphen, Energiecoöperatie Bodegraven-Reeuwijk en de Natuur en Milieu Federatie Zuid-Holland. De Coalitie N11 is gevormd om de potentie van deze infrastructuur voor grootschalige opwek uit te werken. Deze uitwerking hebben wij op 9 april jongstleden met een bijgaande brief aan de stuurgroep en programmaraad RES Holland Rijnland en Midden-Holland openbaar gemaakt. In aanvulling op deze brief zou ik nog de volgende punten willen benadrukken. Het realiseren van grootschalige opwek langs de N11 maakt het mogelijk om ons inziens de natuur- en

landschapswaarden van het Groene Hart te behouden en de potentie van de aanliggende bedrijven te benutten voor balancerend van vraag en aanbod en dus een betere benutting van het elektriciteitsnetwerk te bewerkstelligen. Dat betekent dat als je daar gebruik van maakt, de infrastructuur van Liander niet extra belast wordt en dat je eigenlijk heel snel aan de slag zou kunnen; Daarnaast lokaal eigendom te realiseren en daarmee een groter draagvlak voor bewoners en bedrijven in het gebied te krijgen. Speciale aandacht vragen wij voor het bevorderen van lokaal eigendom. De provincie heeft een handreiking Financiële participatie gepubliceerd. Onze complimenten hiervoor. Echter meerdere gemeenten hebben nog geen stappen gezet om deze handreiking om te zetten naar een concreet beleidskader lokaal eigendom. Stimulus vanuit de provincie zou zeer kunnen helpen. Het gaat ons inziens dan om zon-, wind- en warmteprojecten. Wij zien kansen langs de N11 voor grootschalige zon- en windprojecten. De Energieke N11 kan zodoende een grote bijdrage leveren aan het realiseren van de doelstelling 2030. Echter, een kaderstellend programma van eisen per zoekgebied is daarbij ons inziens wel noodzakelijk. Wat windmolens betreft zou het dan moeten gaan om de hoogte, het geluid, de slagschaduw en de afstand tot woningen. We snappen dat dit consequenties kan hebben voor de financiële haalbaarheid van projecten. Nu lijkt het of de SDE+-subsidie van de overheid bepalend is voor de hoogte van de windmolens. Omdat de businesscase anders niet uit zou komen. We merken dat hoe hoger de windmolens in bebouwd gebied, des te groter de weerstand is. Willen we de bewoners in de zoekgebieden meekrijgen, dan zal aan dit onderdeel heel veel aandacht besteed moeten worden. Maatwerk dus ook voor de subsidies om grootschalige opwek, met name in ons dichtbevolkte gebied, te realiseren. Dat is wat ik u wil vertellen.

De **VOORZITTER**: De heer Atteveld, dank u wel voor uw bijdrage. Er is een vraag van de heer Hijink. Mevrouw Hijink. Gaat uw gang.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Mevrouw is het inderdaad. Dank u wel, voorzitter. Dank u wel voor uw inbreng, de heer Atteveld. Heel interessant om te horen ook hoe de bedrijven ter plekke rondom de locaties langs de N11 participeren en betrokken zijn, als ik uw verhaal goed begrepen heb, bij het hele proces. Kan ik daaruit opmaken dat er voor deze locatie, voor deze turbines de aanpak voor het draagvlak van de omwonenden – misschien ga ik wat te kort door de bocht, maar zo goed als geregeld is? Dat dat gewoon op orde is? Ik zal hem anders stellen. Is er nog weerstand ook bij omwonenden, zowel bij bedrijven als bij huishoudens? Dan heb ik een beeld bij wat er speelt.

De heer **ATTEVELD**: Nou, de weerstand is enorm aan het toenemen. Is zich ook aan het concentreren rond groepen die op alle mogelijke manieren nu ook gemeenteraden beïnvloeden. Omdat denk ik ook de grootte van de molens het grote schrikbeeld is. Dus vandaar dat wij ook een enorm beroep doen op: pas voor de omgeving eventueel de hoogte aan. Alleen, dan moet je ook wat doen aan de businesscase. Want zoals de businesscase nu is, met de SRE-subsidie, gaan we er nooit uitkomen en wordt dat een enorme strijd. Het jammere is dat het alleen maar gaat over molens en zonneparken waar ook de nodige weerstand van is. Als

Inspraakbijeenkomst RES

je naar agrarisch gebied kijkt dan is er minder weerstand tegen molens en een heel grote weerstand tegen zonneparken. Kom je in een bewoond gebied, dan is het net andersom. En ergens zullen we die middenweg met elkaar moeten zien te vinden. Wat mij in de discussie opvalt, is dat het alleen maar gaat over hoe het er uit gaat zien met windmolens en zonneparken en dat we de reden waarom we eigenlijk aan de slag zijn met die windmolens en de zonneparken, uit het oog raken. Met name het gebied waar wij wonen, en laten we heel eerlijk zijn: volgens mij wonen we in een badkuip. Het gevolg van de klimaatopwarming juist voor onze omgeving kan een enorm schrikbeeld voor mensen geven. Dus oog hebben voor alles wat er gebeurt en kijken of je samen tot compromissen kunt komen. Maar de overheidssubsidie maakt nu en dat zie je in het hele land, dat er een geweldige weerstand komt tegen die enorm grote molens, terwijl we in ons gebied een aantal molens hebben staan die mensen hebben geaccepteerd. De laatste molens die geplaatst zijn, geven ook bij de bevolking heel weinig problemen. Want er is gewerkt aan geluidsoverlast. Er is aan slagschaduw gewerkt. Wat de windmolens betreft, is het tegenwoordig ook mogelijk om ze stil te zetten als er grote vogels komen. Dus de techniek is in staat om een heleboel dingen te regelen, waardoor het min of meer acceptabel wordt. Ik ga er persoonlijk vanuit dat die windmolens één levensfase meemaken, 20, 25, 30 jaar, en dan is dat in ons gebied volstrekt onvoldoende om voldoende stroom op te wekken. Dus we moeten een bepaalde periode overbruggen, de komende zeg dertig jaar, en dan zijn er andere mogelijkheden. Dan gaan diezelfde molens weer weg. Net als dat vroeger ook met de kleine windmolens het geval was.

De **VOORZITTER**: Dank u wel.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u voor uw uitleg.

De heer **ATTEVELD**: Misschien nog één ding, over de aansluiting van het bedrijfsleven. Ik heb in jullie rapportage gelezen dat er ook gezocht wordt naar aansluiting met industriegebieden. Dat biert met name in Zoeterwoude ook heel veel mogelijkheden met Heineken en wat het Transferium betreft met de accu's die daar geladen moeten worden voor het transport van schepen naar Rotterdam toe.

De **VOORZITTER**: De heer Özkaya, gaat uw gang, GroenLinks.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank, voorzitter. Ook dank aan Jos Atteveld. Ik had eigenlijk heel andere vragen, maar naarmate het zo verder in uw betoog dacht ik: ik ga het toch even over een andere boeg gooien. Want u had het over de stimulans. Ik heb twee korte vragen. Daar houd ik het bij. Een stimulans vanuit de provincie voor het lokale eigenaarschap en dat het daar eigenlijk een beetje is blijven hangen. Zo begreep ik eigenlijk uw oproep om daar nog iets verder mee te doen, dat de gemeenten daar nog geen uitwerking aan hebben gegeven. Wij vinden dat ook een heel belangrijk punt. Ik zeg ook weleens: zon en wind is van iedereen. Dus dan moeten ook de windmolens en de zonneparken van iedereen komen te worden. Maar de vraag is wel: wat denkt u dat de provincie daar nog in zou kunnen betekenen? Behalve die handreiking. Dat is één concrete vraag.

Want waar loopt het dan spaak voor uw gevoel? Want u bent echt een van de partijen die daar ook in de praktijk dingen van ondervindt. En het tweede is die hoogte en de SDE-subsidies. De hoogte van de windmolens. Dat is meer een pleidooi richting het Rijk natuurlijk. De provincie schetst niet de kaders voor de SDE-subsidies of de criteria daarvoor. Wat verwacht u dan precies binnen deze RES nu van de Provinciale Staten in de besluitvorming om daar een andere keuze in te maken? Wat is daar uw specifieke wens voor?

De **VOORZITTER**: De heer Atteveld, mag ik u verzoeken een korte reactie te geven?

De heer **ATTEVELD**: Ja. We staan natuurlijk voor een enorme opgave in Nederland om te voldoen aan de klimaatdoelstelling. Je ziet overal in het land dat er een geweldig protest komt tegen de enorm hoge windmolens. Dus als ook de provincie zijn doelstelling niet kan realiseren, dan zou dat kunnen komen doordat de SDE-subsidie verkeerd uitpakt om medewerking van inwoners te krijgen dit te realiseren. Wat het tweede punt betreft, wij hebben het voordeel dat we allemaal aangesloten zijn bij Energie Samen. Energie Samen heeft op landelijk niveau met een aantal grote ontwikkelaars afspraken gemaakt over die 50 procent-regeling. Maar het mooie zou zijn dat de gemeenten dat ook oppakken. Want zijn er ontwikkelaars die dat niet onderschreven hebben, dan wordt het weer een strijd om het geld. Terwijl als je de inwoners erbij betreft, de kans dat je er samen uitkomt, groter is om onze klimaatdoelstellingen te realiseren dan dat we tegenover elkaar staan.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw antwoord. Ik zie de heer Özkaya knikken, dus hij is ook tevreden denk ik met uw antwoord. Dank ook voor uw bijdrage. U kunt ons blijven volgen via de webcast. Ik wens u alvast een prettig weekend. Dan gaan we door naar de volgende spreker. Dat is de heer De Graaf, Initiatief Windpark N207. De heer De Graaf, u heeft het woord.

De heer **DE GRAAF**: Dank u wel, voorzitter. Geachte Provinciale Statenleden, ik spreek namens de gezamenlijke initiatiefnemers van het windpark N207 in de gemeente Kaag en Braassem. Ik ben Piet de Graaf en als lid van de coöperatieve vereniging Windpark N207 vertegenwoordig ik ons samenwerkingsverband in dezen. U staat voor een moeilijke keuze. U wilt als provincie het open karakter van het Groene Hart behouden en u wilt uw bijdrage leveren aan het oplossen van het klimaatprobleem. Als nazaat van een familie die al eeuwen in de droogmakerijen van het Groene Hart woont en als grootvader van kinderen die ook nog in de toekomst van het Groene Hart willen genieten, heb ik voor diezelfde keuze gestaan. Maar eigenlijk is die keuze niet zo ingewikkeld. Windmolens veranderen het landschap slechts tijdelijk, zeg maar bijvoorbeeld 25 jaar. Klimaatverandering zal nog generaties lang in negatieve zin doorwerken. En als we niet oppassen, staan de droogmakerijen over een eeuw weer onder water. Dan weet ik wel waar mijn voorouders voor gekozen hadden en ik weet al helemaal waar mijn kleinkinderen voor kiezen. Vanuit de RES-regio Holland Rijnland is ook duidelijk gezegd: zonder windenergie in het Groene Hart kunnen de

Inspraakbijeenkomst RES

beoogde doelstellingen niet worden gehaald. Binnen het Groene Hart, of liever gezegd aan de rand van het Groene Hart, is de locatie langs de N207 een van de meest geschikte gebieden voor windturbines. Met een windpark van bijvoorbeeld zes turbines kan er nog een afstand worden gehouden van zo'n 1.000 meter, dat is 1 kilometer, tot de omliggende bebouwing. En een dergelijke clustering levert in één keer een vermogen van 30 MW op. Voldoende voor een jaarlijkse opwek van 120 miljoen KWh. Wij waren daarom ook blij dat enkele jaren geleden het toenmalige college van B&W van de gemeente Kaag en Braassem als eerste van de RES-regio Holland Rijnland positief heeft gereageerd op de opgave van het klimaatakkoord van Parijs. In de hoogste versnelling werk maken van de energietransitie en dus ook ruimte maken voor grootschalige opwek van duurzame energie. Dit signaal hebben wij als agrariërs langs de N207 opgepakt en we hebben ons initiatief direct verbreed. We nodigen alle agrariërs van heel Kaag en Braassem uit om mee te investeren en we hebben de regionale burger-energiecoöperatie Rijnland Energie uitgenodigd om zich bij ons aan te sluiten. Met recht een lokaal initiatief van boeren en burgers gezamenlijk. Beide aandeelhouder voor 45 procent. Coöperatie Windunie is erbij betrokken als kennispartij met een klein minderheidsaandeel van 10 procent. Daarmee is het voor 90 procent een lokaal initiatief en zullen dus de inkomsten ook voor 90 procent lokaal landen in de vorm van rendementen, een gebiedsfonds en dorpsfondsen. En als burens willen wij een intensief gesprek aangaan met omwonenden om gezamenlijk het best passende windpark te ontwerpen. En ja, het landschap gaat veranderen. Daar zullen we in heel Nederland aan moeten wennen. Maar intussen is iedereen doordrongen van het feit dat voor het welzijn van de toekomstige generaties klimaatverandering een halt toegevoegd moet worden. Kernenergie is een wellicht een optie, maar niet vóór 2030. Wind op zee is een optie en gebeurt ook, maar onvoldoende om doelen van het klimaatakkoord te realiseren. Wij zijn dan ook zeer teleurgesteld dat het college van B&W van Kaag en Braassem mee is gegaan in het negatieve sentiment over windenergie, terwijl dat gevoed wordt door een beperkte groep tegenstanders.

De **VOORZITTER**: De heer De Graaf, u heeft nog één minuut.

De heer **DE GRAAF**: De zwijgende meerderheid die er veel genuanceerder over denkt, wordt daarmee aan de kant geschoven. En het welzijn van de toekomstige generaties genegeerd. Wij zijn zeer verbaasd dat met het RES-bod 1.0 de schijn is gewekt dat er andere en betere zoeklocaties langs de A4 zouden zijn. De kaartjes die wij u hebben toegestuurd, spreken voor zich. Zo nodig willen wij die ook toelichten, maar daar ontbreekt nu de tijd voor. Wij kunnen geen andere conclusie trekken dan dat de gemeente Kaag en Braassem accepteert dat zij geen bijdrage levert aan de grootschalige opwek van duurzame elektriciteit. Dat staat in schril contrast met de eerder genoemde bestuurlijke ambitie, die door de gemeenteraad wordt gedragen. Het initiatief Windpark N207 wil een bijdrage leveren aan uw ambitie voor duurzame energie met een 100 procent lokaal geïnitieerd project. Wij willen samen met omwonenden komen tot het best passende windpark. Daarbij zal de geluidshinder en hinder van slagschaduw minimaal zijn. Wij roepen u als Provinciale Staten op om ons de kans te geven dat gesprek met

de direct omwonenden te organiseren. Dat kan alleen met steun in de rug van de gemeenteraad en daarom vragen wij u het gebied rond de N207 op te nemen als zoekgebied, desnoods als reservezoekgebied, in het RES-bod 1.0. Dank u wel voor uw aandacht.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage, de heer De Graaf. Ik kijk even naar de Statenleden of zij een aanvullende vraag voor u hebben. De heer Özkaya, gaat uw gang.

De heer **ÖZKAYA (GROENLINKS)**: Ja, ik ben toch wel even benieuwd. Dank ook aan de heer De Graaf voor zijn bijdrage. Ik ben benieuwd of de heer De Graaf inzicht heeft in de besluitvorming waarom uiteindelijk het initiatief dan niet als zoekgebied is opgenomen in de RES. Heeft u daar een beeld bij? Was daar binnen de RES geen voldoende draagvlak voor? Heeft u daar enig idee over en kunt u dat proces misschien iets meer toelichten en uw betrokkenheid daarbij?

De **VOORZITTER**: De heer De Graaf, gaat uw gang.

De heer **DE GRAAF**: Dank u wel. In de eerste plaats was het natuurlijk al lastig in het coronatijdperk om goede contacten te hebben. Je ziet dan dat toch vooral ook de tegenstanders, dat het moeilijk is om daar echt goed mee in gesprek te gaan. En als je geen zoekgebied hebt, dan heeft het ook geen zin om met elkaar in gesprek te gaan. Wij wilden juist zoveel mogelijk proberen om met de omgeving en ik gaf het u al aan, 90 procent lokaal, 90 procent binnen de gemeente zelf. Nou, dan moet je daar met elkaar over spreken van: hoe ga je dat dan doen en hoe ga je het vormgeven? Waar plaats je die windmolens precies? En hoe ga je met de revenuen om? En hoe ga je met de investeringen om? Als dat dan ontbreekt, en wat bij de hand afgebroken wordt en laten we zeggen: de discussie wordt eigenlijk een beetje gekaapt door de tegenstanders, dan wordt het best lastig. Ik ben bang dat het college zich daar een beetje door heeft laten beïnvloeden.

De **VOORZITTER**: De heer Van de Breevaart, ChristenUnie-SGP.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank u. Ik had even een vraag met betrekking tot het lokaal eigenaarschap en de direct betrokkenen. Ik hoorde u zeggen: de omwonenden, daar moeten we nog mee in overleg. Terwijl dat lokaal eigenaarschap is voor 90 tot 100 procent ongeveer gedekt. In hoeverre is lokaal eigenaarschap representatief vindt u als ook de omwonenden daar nog niet in betrokken zijn of zelfs misschien eigenaar in zijn?

De **VOORZITTER**: De heer De Graaf.

De heer **DE GRAAF**: Wij hebben inmiddels een kleine groep van de omwonenden en van burgers die daar wel graag over spreken. Die hebben we inmiddels al bij elkaar. Twintig mensen ongeveer. Dat proberen we in samenwerking met Energie Samen, de coöperatie die al eerder genoemd is, om dat verder op te krikken en daar verder mee in gesprek te gaan. Maar dan moet je het wel ergens over hebben. Dan wil je ook graag rugdekking hebben van je gemeenteraad, van je overheid. Want als die

Inspraakbijeenkomst RES

zeggen: hoor eens, wij willen het niet eens. Dan ontbreekt ook de energie en het idee om daarin te gaan investeren. Want je maakt kosten van tevoren en je steekt er energie van. Dat is dan het dilemma dat je voorziet.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Mevrouw Nelisse, VVD.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel, voorzitter. U had het over de doelstellingen en het niet halen daarvan. Ik vroeg mij af of u het had over de landelijke doelstellingen van 35 TWh of zelf door de regio opgelegde doelstellingen.

De **VOORZITTER**: De heer De Graaf.

De heer **DE GRAAF**: Ja. Dan gaat het om de doelstellingen zoals in RES-gebied, het RES-gebied Rijnland. Daar hebben we dat windpark langs de N207 gewoon hard voor nodig om die doelstellingen te kunnen realiseren. De alternatieven die nu aangedragen worden door B&W langs de A4 zijn volstrekt onvoldoende om die doelstellingen te halen.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Maar het gaat dus over de zelf opgelegde en niet landelijke doelstelling uit het klimaatakkoord?

De heer **DE GRAAF**: Ja.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ook voor uw vraag. De heer De Graaf, ook dank voor uw inbreng en antwoorden aan de Staten. We gaan door naar de volgende spreker. U kunt ons blijven volgen de hele dag tot 16.00 uur. Het is een dagvullend programma. Dank u wel.

Mevrouw Mook. Mevrouw Mook spreekt namens de Coöperatie Energiek Leiden. Mevrouw Mook, u heeft het woord.

Mevrouw **MOOK**: U kunt mij zien en horen? Dank u wel, voorzitter. Goedemiddag Statenleden en collega-sprekers. Mijn naam is Tineke Mook. Ik ben zoals aangekondigd bestuurslid van Coöperatie Energiek Leiden. Dat is een nieuwe coöperatie met al heel wat ervaren leden, bestuursleden sowieso. Wij zetten ons in voor de energietransitie in de stad. Over wind is al het een en ander gesproken net. Wij doen mee met de Watergeuzen, de twee windturbines, samen met een aantal andere coöperaties in de regio onder Rijnland Energie. Wij willen het nu graag hebben over onze grote zorgen rond de aanleg van WarmtelinQ en wijkdistributienetten. Want WarmtelinQ, dan heet het WarmtelinQ plus, komt ook misschien – hopelijk niet – onze kant op. Er liggen vergevorderde plannen voor een regionale warmtetransportleiding tussen Vlaarding en Den Haag allereerst, en dan verder naar Leiden en de regio. Bewoners in Holland Rijnland en met name in de Leidse regio, krijgen met die nieuwe warmte te maken. Wij maken ons daar zorgen over, omdat we zien dat de belangen van bewoners niet genoeg worden meegenomen in de besluitvorming. We hebben voor vanmiddag een drietal punten op een rij gezet die volgens ons vooral de aandacht vragen. Daarna hebben we ook wat aanbevelingen. Ten eerste. De besluitvorming is niet onafhankelijk. De aanleg van

WarmtelinQ en WarmtelinQ plus is geheel verweven met de leveringsverplichtingen die het Warmtebedrijf Rotterdam en daarmee de provincie en Rotterdam als aandeelhouders zijn aangegaan met Vattenfall. Deze afhankelijkheid van de belangen van één marktpartij is echt onwenselijk. Het is niet duidelijk, dat is ook een probleem, of en in hoeverre de besluitvorming over het regionale warmtenet hierdoor beïnvloed is. Maar besluitvorming kan alleen op basis van een transparante en degelijke maatschappelijke kosten-batenanalyse plaatsvinden.

Een tweede punt. Het is hier al eerder vandaag gezegd. De inwoners worden niet of veel te weinig betrokken bij de besluitvorming. Inwoners van Leiden wonen in wijken die mogelijk worden aangesloten op het warmtenet, dat wordt dus uitgebreid hoogstwaarschijnlijk, of dat al zijn. Aansluiting op een warmtenet heeft gevolgen achter de voordeur van hun eigen huis. Zij zijn het die het contract hebben met de warmteleverancier, de inwoners, en zij zijn daarmee direct belanghebbende. Het ligt dus voor de hand dat zij ook betrokken worden bij de besluitvorming. Dat is nu niet het geval. Dat geldt eveneens voor de regio.

Ten derde. Restwarmte drukt ook andere oplossingen uit de markt. We hebben het dan over een ongelijk speelveld. De warmtevraag in onze regio is heel groot. Het is dan ook wenselijk om zoveel mogelijk soorten bronnen van warmte te ontwikkelen, groot en klein. In een aantal wijken werken bewoners al aan lokale plannen. Deze lokale warmtebronnen moeten dan straks concurreren op kostprijs en duurzaamheid met relatief goedkope restwarmte uit Rotterdam. Op deze manier is geen project meer rendabel of financieel haalbaar.

De **VOORZITTER**: Mevrouw Mook, u heeft nog één minuut.

Mevrouw **MOOK**: Prima. En verliezen we bronnen die hard nodig zijn. De aanbevelingen. Zorg dat de wijkdistributienetten open staan voor invoeding door lokale lagetemperatuurbronnen. Eis van de warmteleverancier dat hij warmte van lokale bronnen ook echt afneemt. Geef afnemers de vrijheid om alternatieve niet-collectieve warmteoplossingen te ontwikkelen, ook in gebieden waar een collectief warmtenet wordt ontwikkeld. Geef ruimte voor innovatie van de eigendomssituatie in de warmtemarkt, zodat het mogelijk is om lokale warmtebronnen en -netten in eigen beheer te ontwikkelen zonder winstoogmerk. Zorg dat het besluitvormingsproces zorgvuldiger is. En ten slotte: ontsluit de kennis en besluitvormingsstukken over de energietransitie beter. Wij moeten soms echt zeuren om stukken die er wel zijn, maar die wij niet in te zien krijgen. Dank u wel, voorzitter.

De **VOORZITTER**: Dank u voor uw bijdrage, mevrouw Mook. Ik kijk naar de Staten. Mevrouw Hijink, gaat uw gang.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel, mevrouw Mook, voor uw inbreng. Ik heb wel de volgende vragen over uw zorgen over WarmtelinQ en ook het gebrek dat u constateert om de afnemers in voldoende mate te betrekken bij de besluitvorming. Ik wil allereerst zeggen: er is wel ook vanuit de provincie een motie aangenomen dat het publieke belang in de netten, in de warmtenetten, altijd een meerderheid moet hebben. Dus het mag zo zijn dat private partijen het grootste aandeel bezitten. Dus het moet in publieke handen blijven. Dus dat is wel een uitgangspunt

Inspraakbijeenkomst RES

ook vanuit de provincie. Maar kunt u wat meer vertellen over de mogelijkheden die lokale opwek en de volumes van lokale warmte-opwek zou kunnen betekenen voor de invoeding van het warmtenet?

Mevrouw **MOOK**: Ja. Het is zo dat bekend is dat we al die lokale warmtenetten ook echt nodig zullen hebben in de toekomst. Dus die kan je eigenlijk niet overslaan. Daarnaast hebben we de zes mogelijke geothermiebronnen ten westen van Leiden en een mondeling verslag van een rapport waarin wordt gezegd dat restwarmte mogelijk niet nodig is als we die geothermiebronnen ook werkelijk krijgen. Nu zijn die geothermiebronnen niet altijd in lokaal eigendom in de zin van eigendom van warmte-initiatieven. Maar die zouden samen allemaal moeten in kunnen voeden. Over de technische kant van lage temperatuur, midden temperatuur en hoge temperatuur kan ik u verder niet helpen. Dat is een zaak die zo ingewikkeld is. Maar daar kunnen we u, als u daar meer over wilt weten, absoluut wel aan helpen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Özkaya, GroenLinks.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. Dank ook aan Tineke Groot. Uw inbreng sluit heel erg –

De **VOORZITTER**: Mook.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Ja, dat zei ik geloof ik. Excuus.

De **VOORZITTER**: Even voor de helderheid: je zei Groot. Het is Mook.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Excuus. Ik bedoelde inderdaad mevrouw Mook. Uw inbreng sluit enigszins aan bij de eerdere inbreng van de heer Oudshoorn die zich ook zorgen maakte over de ontwikkeling van lokale warmtenetten indien WarmtelinQ straks werkelijkheid wordt. Die zei ook: doe dat niet. Wat zou u de provincie nu eigenlijk willen meegeven? Dat is mijn vraag. Zegt u van: pas dit aan? Of hoor ik u ook zeggen: haal het helemaal van tafel? Of is er nog wel een manier om wel een grotere warmteleiding in het hele gebied te trekken waarbij ook warmtenetten op lokaal niveau toepasbaar blijven?

De **VOORZITTER**: Mevrouw Mook.

Mevrouw **MOOK**: Dank u wel, voorzitter. Doe het niet voordat, is eigenlijk de lijn van ons verhaal, het helemaal goed doorgerekend is tot dat bijvoorbeeld de Algemene Rekenkamer dat echt prima, ook een maatschappelijke kosten-batenanalyse heeft gemaakt. Die concurrentiepositie, dat ongelijke speelveld waar we bang voor zijn, van de warmte-initiatieven, goed bekeken wordt. De gemeente Leiden is er echt voor om lokale initiatieven te steunen. Maar ik denk dat zij en ook misschien de provincie vreselijk onderschat wat voor fait accompli, dat is dan meervoud, er met de restwarmteleiding ontstaat. Dan zou die wel twee jaar later – of misschien vier jaar, je weet hoe het met dat soort projecten gaat – deze kant opkomen dan naar de Haagse regio. Maar er zijn veel te veel onbekende grootheden en de participatie is absoluut niet op orde. Graag geef ik nog meer informatie schriftelijk.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Als u dat wilt toezenden, kan het uiteraard langs de griffie en dan zorgen wij dat dat in ieder geval bij de Staten terecht komt. Dank voor uw bijdrage. U kunt ons verder volgen via de webcast.

We gaan naar de heer Van Zuylen, wethouder gemeente Alpen aan den Rijn, een bekend gezicht voor de Statenleden in ieder geval. De heer Van Zuylen, u heeft ook vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **VAN ZUYLEN**: Dank u wel, voorzitter. Ik spreek graag met u als wethouder Duurzaamheid van de gemeente Alphen aan den Rijn en als lid van de stuurgroep van de RES Holland Rijnland. Onze regio bestaat uit dertien gemeenten, hoogheemraadschap Rijnland en netbeheerder Liander. De energietransitie draait in essentie om solidariteit. De wereldwijde solidariteit van het klimaatakkoord van Parijs, de solidariteit met de komende generaties die de gevolgen ondervinden van de opwarming van de aarde en een nationale solidariteit van het klimaatakkoord van 2019. Dit akkoord is door de Rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners ondertekend. De provincie Zuid-Holland is gelukkig ook onderdeel van deze solidariteit. Dit werd in 2017 ook bevestigd door haar ondertekening van het energieakkoord met de regio Holland Rijnland. Als RES-regio Holland Rijnland hebben wij in de afgelopen 1,5 jaar een zorgvuldig proces doorlopen. We hebben een breed gedragen plan ontwikkeld om de in 2017 en 2019 vastgelegde doelen te behalen en daarmee invulling te geven aan de zo nodige solidariteit om klimaatverandering te stoppen. Met ambitieuze doelen als het gaat om energiebesparing, zon op dak en verduurzaming van de mobiliteit. Met grote inzet om te komen tot betere benutting van restwarmte uit Rotterdam, geothermie en aquathermie. En met voldoende ruimte voor de grootschalige opwek van energie door middel van windmolens en zonneweides. Uiteraard speelt bij dat laatste thema solidariteit een extra grote rol. Windmolens en zonneweides hebben een landschappelijke impact en kunnen voor overlast zorgen. Uitgangspunt is daarom dat de lusten en de lasten eerlijk over de regio worden verdeeld. Door te kiezen voor opwek langs grootschalige infrastructuur wordt zo goed mogelijk rekening gehouden met het landschap. Daarnaast zorgt een goede balans tussen wind en zon voor haalbaarheid voor het energienet en betaalbaarheid voor de netbeheerder en daarmee voor de belastingbetaler. Door vast te houden aan te stringente afspraken uit het Zuid-Hollandse coalitieakkoord, die windmolens en zonneweides in het Groene Hart zo goed als uitsluiten, komt de solidariteit in de regio Holland Rijnland ernstig onder druk te staan. Wij vinden het niet acceptabel dat opwek eenzijdig zou worden geconcentreerd in de overige delen van onze regio met bijvoorbeeld de waardevolle bollenvelden of het prachtige kustlandschap. Wij roepen de Staten daarom op niet het hele grondgebied van het Groene Hart uit te sluiten, maar juist samen te zoeken naar mogelijkheden, waarbij de ruimtelijke kwaliteit zo goed mogelijk wordt gewaarborgd. De provinciale adviseurs ruimtelijke kwaliteit, de PARK's, hebben daarvoor met hun advies over grootschalige opwek in het Groene Hart al een goede aanzet gedaan. Het aan u toegestuurde concept van de RES voldoet naar onze mening ook goed aan dit uitgangspunt. Op die manier voeren we een kwalitatieve dialoog

Inspraakbijeenkomst RES

in plaats van een door u provincie gehanteerde botte bijl. Concluderend, voorzitter, het stoppen van klimaatverandering vraagt om solidariteit en geven en nemen. Help ons deze gezamenlijke uitdaging tot een goed einde te brengen met een open en constructieve houding. Dank u wel, voorzitter.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Ik zie een vraag van mevrouw Nelisse. Mevrouw Nelisse, gaat uw gang, VVD.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel, voorzitter. De heer Van Zuylen, bent u het met mij eens dat de landelijke doelstelling 35 TWh opwekken is en dat er aan de regio's is gevraagd wat wij kunnen opwekken? Dus dat betekent niet dat het ene gebied per se mee moet doen, omdat het andere gebied ook wat doet en vice versa. Bent u dat met mij eens?

De **VOORZITTER**: De heer Van Zuylen.

De heer **VAN ZUYLEN**: Dank u wel, voorzitter. Ik ben het in zoverre ermee eens dat die landelijke doelstelling er is. Maar het uitgangspunt binnen onze regio, ook vanuit het akkoord dat in 2017 is gesloten, is wel dat ook in onze regio voldoende bijgedragen wordt aan die doelstelling. En ik denk dat er ook heel veel goede argumenten voor zijn. Bijvoorbeeld dat de opwek van energie en het verbruik van energie ook zo dicht mogelijk bij elkaar moeten liggen en ook de netefficiëntie. Dus wat ons betreft is het daarom ook heel erg van belang dat ook in onze regio voldoende opwek plaatsvindt.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Voorzitter, graag een vervolgvraag.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Een aanvullende tweede vraag. Gaat uw gang.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Ik ben in de veronderstelling dat het akkoord van 2017 een inspanningsverplichting is en niet een resultaatsverplichting. Ik kan me zomaar voorstellen dat met nieuwe inzichten daar nog eens naar gekeken zou kunnen worden. U geeft aan dat een uitgangspunt is dat daar waar het gebruik plaatsvindt, idealiter ook de opwek plaatsvindt. Maar dat is natuurlijk eigenlijk een onmogelijke exercitie in een heel dichtbevolkt gebied waar ook grote uitdagingen zijn op het gebied van wonen, werken en verkeer en vervoer. Bent u dat met mij eens?

De **VOORZITTER**: De heer Van Zuylen, gaat uw gang.

De heer **VAN ZUYLEN**: Dank u wel, voorzitter. Met dat laatste ben ik het sowieso niet eens. Want het gaat er daarbij juist heel erg om welke keuzes je maakt. En wat de provincie Zuid-Holland doet, is voor het gebied het Groene Hart, waar natuurlijk juist relatief veel ruimte is, eigenlijk categoriaal te zeggen: daar mag geen opwek plaatsvinden. Daardoor creëer je juist je eigen probleem. Dat is eigenlijk onze stelling.

De **VOORZITTER**: De heer Van de Breevaart, ChristenUnie-SGP. De heer De Haan, mag ik u verzoeken uw camera nog even uit te zetten? Dank u wel. De heer Van de Breevaart, gaat uw gang.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank u. Ik was even benieuwd. Ik hoor best wel ook in Holland Rijnland dat in gemeenten er onvoldoende inspraak is geweest, dat gemeenten onderling het nog niet met elkaar eens zijn. Maar u noemde net dat er een zorgvuldig proces is gelopen met een soort eenduidige visie. Hoe kunt u dat met elkaar in verhouding aangeven?

De **VOORZITTER**: De heer Van Zuylen.

De heer **VAN ZUYLEN**: Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat in geen enkele regio er 100 procent overeenstemming is over de energietransitie. Maar er is uitgebreid natuurlijk gesproken tussen de gemeenten. Wat er voorligt, is ook duidelijk een compromis wat dat betreft. Er is ook een uitgebreid participatieproces geweest. Het is natuurlijk wel duidelijk dat dit ook nog maar het begin is als het gaat om de Regionale Energiestrategie en ook om het participatietraject en ook het gesprek dat we met elkaar moeten voeren. Maar er is een heel zorgvuldig proces met elkaar geweest dat tot dit voorstel heeft geleid.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Er zijn verder geen vragen meer vanuit de Staten. U kunt ons blijven volgen via de webcast. Ik wens u alvast een heel prettig weekend.

We gaan nu naar de heer Kindt. De heer Kindt spreekt namens de belangenvereniging Zwammerdam. De heer Kindt, u heeft ook vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **KINDT**: Goedemiddag, voorzitter, Statenleden en toeschouwers. De kleine kern Zwammerdam maakt onderdeel uit van de gemeente Alphen aan den Rijn. Dus in die zin sluit mijn verhaal in de tijd gezien althans aan op dat van onze wethouder, de heer Van Zuylen. Maar qua inhoud staat het er diagonaal tegenover. Inwoners van Zwammerdam worden genaamd Dammenaren. Als Dammenaren komen we vaak mensen tegen die geen idee hebben waar ons dorp ligt of van bekend is. Waar kent u Zwammerdam van? Het antwoord op de vraag 'waar kent u Zwammerdam van?' wekt stevast een glimlach op. Waarom? Zwammerdam is bekend van de Jostiband. En dat is niet heel vreemd, als je bedenkt dat in Zwammerdam veel mensen met een beperking wonen bij de instelling Ipse de Bruggen. Het zijn mensen met bijzondere kwaliteiten, zoals ook wel duidelijk is als je een keer een concert van de Jostiband bijwoont. Het zijn ook mensen die kwetsbaar zijn, die soms begeleiding en bescherming nodig hebben om te kunnen floreren. De meeste cliënten van Ipse de Bruggen in Zwammerdam wonen daarom op de Hooge Burch, een landgoed dat die bescherming en rust biedt. De Hooge Burch ligt direct ten noorden van de N11. Recentelijk is daar een workhome-complex bijgekomen in een open gebied op de grens tussen Alphen en Bodegraven. Maar we zijn hier vandaag natuurlijk niet om te praten over de Jostiband. We zijn hier om te praten over de keuzes die gemaakt zijn door twee regio's: Midden Holland en Holland Rijnland in hun energiestrategie. Regio's die aan elkaar grenzen bij Zwammerdam en die beide het gebied direct ten zuiden van de N11 kansrijk zien voor windmolens, kolossen, ik hoef het u niet te vertellen, van meer dan 200 meter, en zonnenvelden. Een gebied waar ter compensatie van de N11

Inspraakbijeenkomst RES

een natuurgebied is aangelegd van Bodegraven tot aan Zoeterwoude, de Elfenbaan, en waar nu veel vogels hun plek hebben gevonden. Een gebied waar een hogedrukgasleiding doorheen loopt die ter hoogte van Zwammerdam half boven de grond ligt en waarvan de dodelijke zone half Zwammerdam bestrijkt. Een gebied waar dankzij de loop van de Rijn sinds de tijd van de Romeinen veel kleinschalige bedrijvigheid is. Een rijke geschiedenis, zichtbaar in het landschap, in de oude kern van ons dorp Zwammerdam en in de omgeving. Een gebied op slechts 1 á 2 kilometer van kroonjuweel Aarlanderveen en op nog kortere afstand van het Natura 2000-gebied de Nieuwkoopse Plassen. Als we praten over kansrijk voor windmolens en zonnevelden, zijn dan al deze unieke eigenschappen van dit gebied en haar inwoners meegenomen? Is dan het risico van het samenkomen van een hogedrukgasleiding en het extra risico van windmolens meegeteld in de risicoanalyse, zeker als je bedenkt dat 25 procent van de inwoners van Zwammerdam niet zelfredzaam is? Is meegenomen wat de gezondheidsrisico's zijn voor deze kwetsbare groep en andere inwoners van het gebied? Is dan meegeteld dat natuurgebieden verbindingen vormen voor dieren en dat met name vogels gebieden mijden met windmolens?

De **VOORZITTER**: U bent klaar met uw betoog, de heer Kindt?

De heer **KINDT**: Nee. Zijn dan cultuurhistorische waarden meegeteld van dit gebied? Passen grootschalige industriële installaties en de bijgaande investeringen in een gebied dat gekenmerkt wordt door kleinschalige bedrijven?

De **VOORZITTER**: U heeft nog één minuut.

De heer **KINDT**: Wat heeft dat voor effect op economische verhoudingen, de onderliggende energie-infrastructuur? En waarom zoveel energie opwekken in een gebied dat die behoefte niet heeft? Wij missen al deze aspecten in de afwegingen die beide energieregio's maken. Waarom bent u niet vroeg in het proces de echte dialoog aangegaan met burgers in dit gebied en via welke democratische mechanismen kunnen wij nu nog invloed hebben? De digitale enquête die in Holland Rijnland maar 3.000 respondenten heeft opgeleverd, en in onze eigen gemeente Alphen aan den Rijn een schamele vijf, kende een verbijsterend zwakke en gestuurde opzet en dus een zeer gekleurde uitkomst die naar onze mening op geen enkele wijze de opvatting van de inwoners laat zien. Wij gaan onze inwoners nu zelf deur voor deur langs om te vragen wat zij vinden van deze ontwikkeling. Wat ons betreft maken we een pas op de plaats om met een breder perspectief te kijken naar deze ontwikkeling waarin burgers vroeg in het proces meegenomen worden. Maak van het Groene Hart geen lappendeken. Met de toenemende verstedelijking is het juist belangrijk om plekken te hebben die open zijn, die ruimte bieden voor natuur, specifieke bevolkingsgroepen, recreatie en kleinschaligheid. Ik dank u voor de mogelijkheid hier te hebben ingesproken.

De **VOORZITTER**: Graag gedaan. Ik kijk even naar de Statenleden of zij nog een aanvullende vraag voor u hebben. Zij hebben zich nu nog niet gemeld. Dat is niet het geval. Dank voor

uw bijdrage. U weet het, u kunt ons blijven volgen via de webcast van deze provincie. Dank u wel nogmaals.

De heer De Haan van Engie, u heeft ook vijf minuten. De heer De Haan, gaat uw gang.

De heer **DE HAAN**: Goedemiddag. Ludo de Haan van Engie. Ik heb voor de structuur even een paar sheets op Powerpoint. Die deel ik even met mijn scherm als dat mogelijk is. Als het goed is, kunnen jullie mijn scherm zien.

De **VOORZITTER**: Zeker.

De heer **DE HAAN**: Ik ben hier namens Engie om het belang van lokale duurzame opwek landelijk, maar meer specifiek even vanuit de gebiedsopgave van Alphen, onder de aandacht te brengen. Wat wij vanuit Engie steeds meer zien als energiebedrijf, installatiebedrijf, is dat netcongestie en de uitbreiding van diverse ontwikkelingen toch wel last krijgen vanuit netcongestie. Wat we terugpakken vanuit die duurzaamheid, is dat we een klimaatakkoord hebben en vanuit het klimaatakkoord worden allemaal RES'en ontworpen. Die monden uiteindelijk uit in allerlei omgevingsplannen per gemeente. Wat je ziet, is toch wel de worsteling die wij ook ervaren vanuit diverse gemeenten over de grootschalige zonPV-opwek en wind. Al deze termen zijn denk ik jullie allen wel bekend. Nogmaals, wat even van belang is, wat wij dus zien, en ook vanuit Netbeheer Nederland is daar aandacht voor gegeven, is dat er in Nederland en op diverse plekken, hotspots in Nederland, toch wel echt problemen zijn. Zelf ben ik ook betrokken in de regio Amsterdam. Maar nu ook in Alphen, waarin je gewoon ziet dat ontwikkelaars en ondernemers toch graag willen uitbreiden. Nu ook vanuit de economie, dus dat die mogelijkheden worden geboden. Alleen, dat stagneert. Waarom stagneert het? Omdat er gewoon geen netcapaciteit is vanuit de netbeheerder om die ontwikkeling te gaan verspoedigen, te kunnen aansluiten. Dat resultaat in uiteindelijk een stagnatie van die ontwikkelingen en dus geen economische doorgroei voor dat soort ondernemers en/of ontwikkelaars. Binnen Engie zijn we ook bezig om daar echt vanuit visieniveau oplossingen voor te bedenken. Die zijn er. Alleen dan is het toch wel heel erg van belang om het lokaal op te lossen. Wat we nu zien, we hebben nu dus een probleem op een aantal plekken in Nederland, maar dat wordt alsmaar meer en meer en groter en groter. Wat we dus merken, als je dus zoveel mogelijk lokaal duurzaam opwekt, dat kan dus zijn vanuit zonPV op de daken of op het land, of wind, wat ook een hele mooie oplossing is, parallel daaraan om de inzetbaarheid van een accu, wat je ziet bij zonnepanelen als bij wind. Als je die kan combineren, heb je een enorm goed profiel wat aansluit op de behoefte. Als je dat ook nog kan combineren met een stukje storage, dus een stukje batterij waarin je energiemanagement kan gaan doen, dus echt vraag en aanbod meer gaan sturen, dan kan je redelijk autonoom opereren, los van de problemen vanuit de netbeheerder. Wij hebben dat nu op een paar plekken gedaan. We zijn dat aan het onderzoeken en we zien ook echt dat het kan gaan werken. Alleen is nogmaals die lokale duurzame opwek gewoon heel erg nodig. Wat we specifiek in Alphen zien, is dat wij – zogenaamd heet dat LEC Alphen, Local Energy Community. Daar zijn wij met een best groot aantal ondernemers in gesprek om te gaan kijken hoe we lokaal

Inspraakbijeenkomst RES

opwekking met een stukje batterij kunnen verzorgen, dus dat wij wel kunnen uitbreiden. Dan gaat het met name over het bedrijventerrein ITC/PCT. Zoals je ook al ziet in het Netbeheerders Nederland-plaatje is er best een probleem rondom dat gebied. We zijn al een tijdje in gesprek met die ondernemers en ook met de gemeente om hier een oplossing voor te bieden. Die is er. Echter is het nogmaals van belang dus dat die lokale opwekking er is. Met name ook voor wind. Wij hebben destijds ook een verzameling gemaakt en een brief verstuurd naar de provincie.

De **VOORZITTER**: De heer De Haan, u heeft nog één minuut.

De heer **DE HAAN**: Ja, dan ga ik mooi afronden. We hebben een brief verstuurd naar de provincie. Dat is medio januari geweest met ook een ondertekening van een aantal ondernemers dat het belang van lokale opwek voor deze ondernemers voor verdere uitbreiding echt nodig is. We merken ook een behoorlijke bereidwilligheid bij de ondernemers. Dus nogmaals, het belang specifiek hier in Alphen, maar we zien het ook landelijk, over die lokale opwek, dat het echt van belang is voor de economische groei voor de ondernemers en de ontwikkelaars. Dat was mijn verhaal.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer De Haan. Mijn vraag is wel of u deze presentatie die u net in beeld heeft gebracht, misschien even door kunt sturen naar de griffie, zodat we hem ook kunnen verspreiden onder de Statenleden. Zijn er Statenleden die een vraag hebben? Ik denk dat uw bijdrage helder was. Toch nog een vraag. Mevrouw Hijink, gaat uw gang.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel, voorzitter. Ik moet snel zijn, anders is mijn beurt voorbij. Wat verwacht u nu dat de provincie doet? Als ik uw verhaal hoor, kunt u wat duidelijker aangeven wat u exact aan de provincie vraagt hiermee?

De heer **DE HAAN**: Ik zie met name als het gaat over windopwekking, zie ik dat het in de RES'en de ene keer er wel in zit, de andere keer zit het er niet in en wordt het niet lokaal opgelost, maar wordt meer gesproken over wind op zee. Dus ik denk dat daar duidelijkheid vanuit de provincie moet komen dat in ieder geval wind lokaal in dit geval dus bij Alphen dat dit zou gaan helpen. Dus zet het alsjeblieft in de Regionale Energiestrategie.

De **VOORZITTER**: De heer Van de Breevaart, ChristenUnie-SGP en mevrouw Hijink was van de PvdA. De heer Van de Breevaart, gaat uw gang.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank u. Even voor mijn beeldvorming een verduidelijkingsvraag. Volgens mij koppelt u nu de lokale opwek van energie aan positieve effecten voor het bedrijfsleven. Kunt u dat iets nader uitleggen, hoe dat verband dan zit en waarom dat zo zou zijn?

De **VOORZITTER**: De heer De Haan.

De heer **DE HAAN**: Ja, dat kan ik. Wat je ziet bij ondernemers, bedrijven, ontwikkelaars ook die vastgoed willen uitbreiden of bij

de uitbreiding van bedrijven, dus meer panden, meer bedrijfsloodsen, meer productiehallen om het even plat te zeggen. Die hebben een extra energievraag en dat kan niet aangesloten worden op de lokale energie-infrastructuur, omdat daar gewoon simpelweg geen capaciteit is vanuit Liander. Dat stagneert dus de verdere ontwikkeling voor bedrijven en voor ontwikkelaars. Het zijn gebiedsontwikkelingen ook. Daarom is juist die lokale opwek en het lokaal consumeren daarvan essentieel om alsnog te gaan uitbreiden en opnieuw te ontwikkelen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Mag ik nog een vraag stellen, voorzitter?

De **VOORZITTER**: U heeft nog een aanvullende vraag? Een korte aanvullende vraag. Gaat uw gang.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Zeker. Dank. Ik snap dan nog even het verband niet tussen waarom dan wel bij wijze van spreken een windmolen waar dan ook een nieuw net voor moet komen en bij wijze van spreken niet een ringleiding op zo'n bedrijventerrein, zodat zij onderling de opties kunnen benutten, want volgens mij zijn die daar in die regio ook zeker.

De **VOORZITTER**: De heer De Haan.

De heer **DE HAAN**: Ja, maar alleen dat is onvoldoende. Dat is onvoldoende als je kijkt naar de energievraag. Dus er is wel wat bekend en mogelijk als je het hebt over bijvoorbeeld lokale opwekking vanuit de ondernemers zelf en het eventueel over te dragen met een ringleiding, maar dat is verreweg onvoldoende om echt autonoom door te ontwikkelen. Dus heb je extra opwekking nodig. Dat kan je zoeken met zonPV. Maar dat blijkt ook nog onvoldoende te zijn. Wil je echt verder gaan ontwikkelen, heb je echt nog een windmolen nodig en dat is gewoon energetisch maar ook qua ruimtebeslag, is dat zeer interessant zeg maar.

De **VOORZITTER**: We gaan naar de heer Kastelein van het CDA.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: De heer De Haan, u triggert mij een beetje door die stelling. Want ik woon ook in dit gebied. Wij hebben op dit moment veel meer problemen om onze duurzaam opgewekte energie weg te krijgen. Dat heeft natuurlijk ook met de capaciteit van het net te maken. Alleen, u vliegt hem aan vanuit: er zijn ontwikkelingen die energie gaan vragen en het net kan het niet aan. Wij constateren dat we energie willen leveren en we kunnen het niet kwijt.

De **VOORZITTER**: De heer De Haan.

De heer **DE HAAN**: Dat is precies hetzelfde euvel. Want met teruglevering als levering ga je gebruikmaken van het net. Alleen de truc of in ieder geval de kunst is dat je de lokale opwekking ook direct lokaal consumeert, dan heb je geen afhankelijkheid met de netinfrastructuur van in dit geval Liander. En als jij inderdaad een zonnepaneel of een windmolen alleen laat terugleveren over het net, dan heb je dezelfde gevraagde transportcapaciteit nodig als

Inspraakbijeenkomst RES

wanneer je het van het net trekt. Nu omzeil je eigenlijk het net door lokaal met een ringleiding te distribueren. Dat is het wezenlijke verschil.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Maar het legt dan toch niet de opdracht veel meer het net te verbeteren?

De heer **DE HAAN**: Ook. Alleen, als je kijkt naar Liander zowel landelijk als lokaal, dan zie je dat zij in ieder geval voor de komende vijf tot acht jaar dit probleem niet hebben opgelost. Sterker nog, Netbeheer Nederland landelijk voorziet dat dit veel erger gaat worden. En dus zien wij ook in participaties dat Liander heel erg enthousiast wordt van dit soort initiatieven. Omdat dit bijdraagt aan het netprobleem. Dus enerzijds hebben ze dit soort oplossingen nodig en anderzijds moeten zij, en dat doen zij ook, verder weg gaan investeren in het uitbreiden of het updaten van het net. Alleen, dat is niet tussen nu en drie jaar geregeld. Daar gaat echt jaren overheen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Misschien kunt u uw camera even terugzetten, want uw presentatie staat nog steeds in beeld. Dat had ik eerder kunnen vragen trouwens. De heer Özkaya, gaat uw gang, GroenLinks.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Ja, het is toch wel even een nieuw inzicht voor mij. Dank, voorzitter, overigens. De inbreng van de heer De Haan op deze manier. Als ik het goed begrijp, dan gaat het dus eigenlijk over het samenbrengen van vraag en aanbod. U zegt eigenlijk: heb daar oog voor, provincie, binnen de kaders van deze RES, voor zover dat mogelijk is. Maar als ik het goed begrijp, stipt u dus eigenlijk het belang van warmtenetten aan voor een bredere aansluiting van vraag en aanbod in een bepaald gebied. Dat is eigenlijk ook wat ik uit deze discussie leer. Snap ik het zo goed of is dat niet precies wat u brengt?

De **VOORZITTER**: De heer De Haan, gaat uw gang.

De heer **DE HAAN**: Het gaat hier specifiek niet over warmte, maar over elektriciteit.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Sorry, elektriciteit bedoel ik. Nee, elektriciteit, daar gaat het om.

De heer **DE HAAN**: Ja. Het gaat hier inderdaad over vraag en aanbod, om zaken nauw op elkaar af te stemmen. Dat doe je door lokaal op te wekken met een batterij, balanceren en daarmee ontlast je eigenlijk de netinfrastructuur. Dat zien we op meerdere plekken, dat dat gewoon een probleem geeft. Maar ook dat er heel veel bedrijven waaronder Engie zich bemoeien met een soort oplossing daarvoor.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Ik vraag dit en daar zou ik dan ook graag een antwoord van u willen hebben, want u bent toch een beetje deskundig op dit gebied denk ik zo maar even. We hebben het al vaker in politiek verband over die landelijke ambitie van 35 TWh en die is er in elektriciteitsopwek. Maar dan is het ook belangrijk om daar regionaal je bijdrage aan te leveren. Maar het is dus niet zo makkelijk dat we kunnen zeggen: ja, doe dat maar

allemaal ergens anders en het maakt niet uit waar het allemaal gebeurt. Het maakt juist wel uit en als ik het goed begrijp, is het van belang om dat op regionaal niveau op elkaar te laten aansluiten.

De **VOORZITTER**: Omwille van de tijd, de heer Özkaya, was dit uw laatste vraag. De heer De Haan, gaat uw gang.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Mijn vraag is: klopt deze redenatie?

De heer **DE HAAN**: Wat wij dus inderdaad zien, is landelijk. Kijk, het kaartje van Netbeheer Nederland geeft uitstekend weer waar het eventueel wel mogelijk zou kunnen zijn. Dus dan kun je zeggen: we gaan daar vanuit de provincie gebieden in bestempelen als zijnde daar kunnen we maximaal terugleveren aan het net en daar kunnen inderdaad windmolens ontstaan. Maar kijk je naar de roodgekleurde gebieden, dan moet je daar eigenlijk zeggen: we gaan het daar ook oplossen. Dus daar moet je eigenlijk die opwekking en niet zozeer die teruglevering, want dat kan dus niet, maar het terugconsumeren in het gebied moet je gaan pretenderen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Ook de heer Özkaya voor zijn vraag. De heer De Haan, dank. En nogmaals graag uw presentatie even doorsturen naar de griffie, dan zorgen wij dat het bij de Staten terecht komt. Dank u wel voor uw bijdrage en u kunt ons blijven volgen via de webcast. De heer Beekhuizen, namens de vereniging open landschap. De heer Beekhuizen, u heeft uiteraard ook vijf minuten. U zit heel dicht op het scherm als ik het goed zie. Ik hoop dat het goed gaat. Gaat uw gang, we gaan het proberen.

De heer **BEEKHUIZEN**: Goedemiddag. Mijn naam is Willem Beekhuizen. Ik spreek namens een groep verontruste bewoners van het dorp Langeraar in de gemeente Nieuwkoop in het Groene Hart en namens de vereniging tot behoud van het open landschap van Kaag en Braassem en omstreken. Wij vinden de stuurgroep RES Holland Rijnland een ondemocratisch orgaan, want niet gekozen. Ambtenaren en bestuurders hebben plannen gesmeed waar wij als inwoners van het Groene Hart geen invloed op hadden, maar die wel een enorme impact op onze leefomgeving hebben. Ik vraag vijf minuten van uw aandacht voor twee van deze plannen, een over windturbines en een over zonnenvelden. Er zijn nog steeds plannen voor de windturbines langs de N207 in het Kaag en Braassemse deel van de Vierambachtspolder, zoals we net gehoord hebben. De voorstanders willen de N207 tot grote infra bombarderen om zodoende plaatsing van grote windturbines te rechtvaardigen. Maar de N207 is geen grote infra. Het is geen snelweg. Het is een tweebaansweg met een busstrook, door het Groene Hart, met aan weerszijden prachtig uitzicht over de polders. U, de provincie Zuid-Holland, heeft de Vierambachtspolder, een oude polder uit 1768, zelf aangemeld voor de Canon van het Nederlandse landschap. Achttien jaar geleden heeft onze vereniging met uw voorgangers gesproken over windturbines op dezelfde locatie. Op 3 oktober 2003 hebben Provinciale Staten bij amendement de N207 als zoeklocatie geschrapt. Dat standpunt heeft u sindsdien vastgehouden. Wij

Inspraakbijeenkomst RES

hopen dat u als provincie blijft volharden in uw standpunt dat windturbines niet in het Groene Hart thuishoren. Uit veel nieuw medisch onderzoek, dat ik als gepensioneerd arts nauwkeurig volg, blijkt overigens dat er wel degelijk gezondheidsschade optreedt als windturbines te dicht bij woningen geplaatst worden. Internationaal wordt als minimale afstand tien maal de tiphoogte aangehouden. In de toekomst zal ook die afstand verruimd worden. De locatie N207 is ook daarom dus onmogelijk.

Het tweede punt is het feit dat de gemeente Nieuwkoop haar deel van de Vierambachtspolder als een kansrijk zoekgebied heeft aangemerkt voor aanleg van grootschalige zonnevelden. Dit gebied G, pal op de grens met de buurgemeente Kaag en Braassem staat niet als zodanig in de concept-RES en evenmin in het PARK-advies voor het Groene Hart, maar is blijkbaar door de gemeente Nieuwkoop zelf vanuit het participatieproces ingebracht, en dat neemt u over in uw Statenvoorstel van 20 april. Maar hoewel de gemeente Nieuwkoop haar best heeft gedaan om burgerparticipatie van de grond te krijgen, heeft deze volledig gefaald. Corona speelt een rol natuurlijk, maar mag geen excuus zijn voor het ontbreken van draagvlak. Ook de argumenten voor de keuze van de Vierambachtspolder zijn gezocht en onjuist. Het is kleigrond en er is geen synergie met andere opgaven, zoals bodemdaling en stikstofemissie. Ook zonder zonnecollectoren neemt de biodiversiteit in de weides al onrustbarend af. De Vierambachtspolder is een mooie, weidse polder met vruchtbaar akkerland dat ook intensief gebruikt wordt. Er is ook veel natuur met wandel- en wielrenroutes en een vaarroute over de Leidse Vaart die uitkijkt over deze polder. Bewoners in en rondom deze polder hebben op 23 februari een petitie aangeboden aan twee wethouders van Nieuwkoop waarin zij aangeven geen zonnevelden in deze Groene Hartpolder te willen. 237 mensen plus de dorpsraad Rondom de Plassen hebben deze petitie binnen een week getekend. Het viel op dat bijna niemand van deze 237 mensen wist van enige RES of dat hun polder als kansrijk voor grootschalige zonnevelden zou worden aangemerkt. Men voelde zich overvallen.

De **VOORZITTER**: De heer Beekhuizen, u heeft nog één minuut.

De heer **BEEKHUIZEN**: Ja, dat moet lukken. Een bewijs te meer dat de burgerparticipatie in Nieuwkoop volledig heeft gefaald. In de petitie en ook in vele brieven van burgers en de dorpsraad werd in januari al de gemeente gevraagd het PARK-advies te volgen om verrommeling van het landschap tegen te gaan. Onder meer van een wethouder hoorden we dat het PARK-advies te laat was gekomen om in het RES-proces mee te nemen. Ook uit andere gemeenten kwamen dit soort geluiden. Alsof men niet inzag dat het PARK-advies er niet eerder kon zijn. De opstellers moesten immers wachten tot de verschillende niet-samenhangende en rommelige RES'en bekend waren geworden. Wij hebben de gemeente herhaaldelijk gevraagd om voor de online participatiebijeenkomsten het PARK-advies op de gemeentesite te zetten, zodat burgers er kennis van konden nemen. Dat is niet gebeurd helaas. Pas onlangs is als mosterd na de maaltijd het PARK-advies online gezet. Tot onze stomme verbazing werd bij de terugkoppeling van deze gebrekkige participatie op de website gesteld dat er een voorzichtige acceptatie van zonnevelden is en dat de Vierambachtspolder een zoekgebied blijft voor

grootschalige zonnevelden. En dat terwijl er, kort daarvoor, een petitie met 237 handtekeningen tegen, met steun van de dorpsraad is aangeboden. Onbegrijpelijk. Ik rond af. Wij vragen de provincie kaders te stellen en haar bovengemeentelijke en bovenregionale verantwoordelijkheid te nemen om de regie terug te pakken en de inwoners van het Groene Hart te beschermen tegen colleges en ambtenaren die in hun ijver de eigen puzzeltjes op te lossen het Groene Hart verkwanselen. Wij vragen de provincie de zonneladder aan te houden en erop toe te zien dat het PARK-advies wordt gevolgd, waarmee op verstandige wijze evenveel energie kan worden opgewekt maar dan met respect voor en behoud van het unieke en beschermwaardige karakter van het Groene Hart. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. U heeft een vraag van mevrouw Nelisse van de VVD. Mevrouw Nelisse, gaat uw gang.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel, voorzitter. Ik heb het misschien niet helemaal begrepen, maar beluisterde ik goed dat u spreekt over een initiatief dat niet in de RES 1.0 is opgenomen?

De **VOORZITTER**: De heer Beekhuizen, gaat uw gang.

De heer **BEEKHUIZEN**: Nee, het was niet in een concept-RES opgenomen. De concept-RES. Het is later door de gemeente Nieuwkoop zelf in de RES 1.0 geplaatst. Nieuwkoop heeft een beetje een eigen koers gevaren daarin. Dat staat dus ook helemaal niet in het PARK-advies.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel, Duidelijk. Dank u wel voor uw toelichting.

De **VOORZITTER**: Dank voor uw vraag. Zijn er nog andere vragen van de zijde van de Staten? Dat is niet het geval. De heer Beekhuizen, dank voor uw bijdrage. U heeft het al een paar keer gevolgd denk ik. U kunt ons blijven volgen via onze webcast en alvast een goed weekend toegewenst.

De heer Pieterse, namens de dorpsraad Rondom de Plassen. De heer Pieterse, u heeft het woord. En uiteraard, ook voor u geldt: u heeft vijf minuten.

De heer **PIETERSE**: Ik ben duidelijk te verstaan? Prima. Mijn naam is Michel Pieterse. Ik ben secretaris van dorpsraad Rondom de Plassen. Onze dorpsraad vertegenwoordigt 202 gezinnen uit de dorpskernen Papenveer en Langeraar van de gemeente Nieuwkoop. Alvast bedankt voor de gelegenheid om het woord tot u te mogen richten over de RES 1.0, een heel belangrijk thema wat betreft de toekomst van ons en onze kinderen. Vanuit de dorpsraad hebben wij op 14 februari 2021 een brief gestuurd naar het college van B&W van de gemeente Nieuwkoop waarin wij onze bedenkingen hebben uitgesproken over de manier waarop de RES 1.0 tot stand is gekomen en vooral op de manier waarop er vorm aan gegeven wordt. Graag wil ik u hier deelgenoot van maken. Bij de eerste presentatie van de RES werden al direct kanskaarten gepresenteerd voor windturbines en zonnevelden wat veel weerstand opriep bij diverse groepen burgers. Hierdoor is een constructief overleg niet meer mogelijk. De vraag of burgers

Inspraakbijeenkomst RES

soms alternatieven zouden weten voor zonnevelden en windturbines heeft tot gevolg gehad dat er locaties werden genoemd steeds bij iemand anders in de achtertuin. Dit heeft tot gevolg dat er grote verdeeldheid wordt gezaaid onder de burgers en verschillende buurten tegen elkaar werden opgezet. Het is niet voor niets dat er diverse petitieën en protestbrieven bij de gemeente Nieuwkoop zijn ingediend. Bovendien werd er tijdens de diverse digitale bijeenkomsten steeds bedreigd dat als wij er met elkaar niet uit zouden komen, de provincie locaties aan zou gaan wijzen voor zonnevelden en windturbines. Dan zouden we er helemaal geen invloed meer op hebben. De enquête die digitaal ingevuld kon worden, was heel sturend opgezet. Er werd alleen keuze gegeven tussen zonnevelden en windturbines. Je kon niet eens tegen stemmen, terwijl er op dit moment toch heel veel andere vormen van alternatieve energieopwekking voor handen zijn. Dat is niet wat je noemt participatie. Bovendien is de enquête door slechts 2 procent van de burgerbevolking ingevuld. Dat noem ik ook niet representatief. Het blijkt dat de digitale snelweg toch nog lang niet door iedereen wordt bewandeld. Natuurlijk moet ik wel zeggen, heeft de gemeente Nieuwkoop haar best gedaan om burgers op te roepen om de enquête in te vullen en deel te nemen aan de digitale bijeenkomst, maar helaas met beperkte belangstelling. In november 2020 is er al een rapport verschenen van de samenwerkende PARK's van de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland, u ongetwijfeld bekend. Deze informatie werd niet vooraf gedeeld, maar is ons toevallig onder ogen gekomen. Ook na herhaaldelijk aandringen is deze informatie niet gedeeld, maar pas bij het verschijnen van de eerste concept-RES. Gevolg is dat iedere gemeente nu apart een plan gaat uitwerken, terwijl het natuurlijk veel verstandiger is om het Groene Hart als één geheel te zien. Het is onbegrijpelijk en niet te verkroppen dat dit rapport in zijn geheel buiten beschouwing lijkt te zijn gebleven. Het lijkt wel alsof de gemeenten de provincies op deze manier buiten spel wil zetten. Vooral de natuur en gezondheid van de burgers van de gemeente Nieuwkoop staan al onder druk, omdat we onder de rook van Schiphol liggen wat al voor heel wat geluidshinder en andere gezondheidsrisico's zorgt. Zeker nu er ook nog mogelijk windturbines bijkomen. In de omgevingsvisie, welke onlangs is gepresenteerd door de gemeente, staan natuur en recreatie als een van de belangrijkste items vermeld, waarbij alternatieven van warmteopwekking en energie onderzocht moeten worden. Ook hierin staat vermeld dat er geen windturbines mogen komen langs N-wegen, iets waar de provincies en de gemeente Nieuwkoop volledig mee instemmen. We maken ons ernstige zorgen over het lokaal eigenaarschap. Slechts een klein deel van de bevolking kan hier van meeprofiten, waardoor je weer scheve verhoudingen tussen bewoners krijgt. Wij horen steeds meer berichten dat agrarische bedrijven worden benaderd –

De **VOORZITTER**: U heeft nog één minuut.

De heer **PIETERSE**: Dank u. Wij horen steeds meer berichten dat agrarische bedrijven worden benaderd om hun land te verkopen voor het realiseren van zonnevelden. Steeds vaker gaat het om buitenlandse investeerders. Hoe lang kunnen vergunningsaanvragen tegengehouden worden? Bovendien betekent dit dat je door de hele gemeente in onze polders

postzegels krijgt van zonnevelden. Er zijn volgens ons nog voldoende andere alternatieven te bedenken voor het plaatsen van zonnepanelen. Te denken valt aan daken van industriebedrijven, parkeerplaatsen bij winkelcentra van zonnepanelen voorzien en het stimuleren van burgers. Wij hopen van harte dat de provincie haar verantwoordelijkheid neemt en het Groene Hart als één geheel gaat zien. Door de adviezen welke in het PARK-rapport staan serieus te nemen, kan voorkomen worden dat het Groene Hart een versnipperd geheel gaat worden van zonnevelden en windturbines. Dit zal de natuur en de gezondheid van de burgers zeer zeker ten goede komen. Bedankt voor uw belangstelling.

De **VOORZITTER**: De heer Pieterse, complimenten voor uw bijdrage. Het was precies binnen de tijd. Dank u wel voor uw bijdrage. Zijn er vragen vanuit de zijde van de Statenleden? Dat is denk ik niet het geval. Meestal melden zij zich gelijk tijdens uw toespraak. Ja, toch.

De heer Özkaya, gaat uw gang. De heer Özkaya, GroenLinks.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan de heer Pieterse. Een bijdehante vraag, de heer Pieterse, aan u: vraagt u nu eigenlijk aan de provincie ook om het hele proces van de RES opnieuw te gaan doen voor dat gebied? Dat is een beetje wat ik proef uit uw woorden.

De heer **PIETERSE**: Nou, dat is wel heel erg veel gevraagd. Kijk, wij maken ons gewoon enorm veel zorgen. Het is natuurlijk een lastige tijd geweest, ook door corona. We zien als dorpsraad zelf dat we best heel veel moeite hebben om onze leden ook te bereiken. Werkgroepen draaien moeizamer. Het is natuurlijk ook voor bestuurders moeilijker om de burgers te bereiken. Alleen wordt er wel heel vaak genoemd van: we hebben participatie, met medeweten van de bevolking zijn die processen gevoerd. Je ziet dat eigenlijk maar een heel klein deeltje van de bevolking echt op de hoogte is van wat er speelt. Dat blijkt wel uit de enquête die ingevuld is. Dat is maar een paar procent geweest. Dan worden er kanskaarten neergelegd en dan ga je eens praten met mensen in de omgeving en in de buurt. Het zijn mensen, die zijn allemaal voor duurzaamheid, voor zonnepanelen, voor windturbines, maar op het moment dat je dan echt gaat vertellen: ja, maar, kijk eens goed op zo'n kanskaart, dan worden er mogelijkheden bekeken om daar een zonneveld te plaatsen of om daar windturbines te plaatsen en dan pas valt het kwartje. Alleen, dat kwartje is pas gaan vallen in een veel later stadium en niet aan het begin van dat hele proces. De plannen worden nu gepresenteerd en dan heeft de gemeente ook haar mond vol van participatie en de burgers weten ervan en iedereen heeft mee kunnen praten en meegesproken. Dat lijkt aan de ene kant wel zo, maar als je echt terug gaat kijken, is dat slechts een heel klein deel van de burgers.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Dat was ook de vraag van de heer Özkaya.

We gaan naar de volgende spreker. Mevrouw Van Vliet van de RES Holland Rijnland. Mevrouw Van Vliet, u heeft uiteraard ook vijf minuten. Gaat uw gang. Mevrouw Van Vliet, u heeft een mooi scherm op de achtergrond, maar we willen u ook graag horen.

Inspraakbijeenkomst RES

Mevrouw **VAN VLIET**: Ja. Goedendag, voorzitter. Ik zat even te puzzelen met de knoppen. Mijn naam is Esmeralde van Vliet. Ik ben gevraagd om samen met Erik van Zuylen, die eerder sprak namens de stuurgroep Holland Rijnland, dus de dertien gemeenten, het hoogheemraadschap van Rijnland en ook mijn eigen organisatie, netwerkbeheer Liander, nader in te gaan op het systeem. Liander beheert de elektriciteit in de gasnetten in Holland Rijnland. Dat is een wettelijke taak. Stedin heeft die wettelijke taak in het overige deel van de provincie. Voor een haalbare en betaalbare energietransitie is het van belang om de bovengrondse ruimtelijke impact zo beperkt mogelijk te houden. Uitbreiding van ons netwerk betekent vaak ook dat wij stations moeten bouwen. Onze stations staan boven de grond. Het heeft al snel een oppervlakte van een of twee voetbalvelden. Vanuit het energiesysteem gezien is het dan ook een toch spijtig advies van de Gedeputeerde Staten om de stringente ruimtelijke restricties mee te geven voor wind. Want als de windmogelijkheden wegvallen in deze RES, dan kan er minder duurzame opwek in het netwerk worden getransporteerd. Zonder dat we dit allemaal door hebben kunnen rekenen, schatten we in dat het advies van GS dus zeker effect heeft op het totale bod dat deze regio aan duurzame opwek kan doen richting het Rijk. Waarom zeg ik dit? Aankomende jaren zal het huidige netwerk van Liander in deze regio, dus dat we in veertig jaar hebben opgebouwd, zal met de helft gaan toenemen. Deze investeringen en werkzaamheden zijn hoe dan ook nodig om aan de toekomstige vraag naar elektriciteit te voldoen. Denk aan de aardgasloze nieuwbouwpogingen, elektrificatie van vervoer, maar ook van bedrijfsprocessen. Wij gaan dus enorm bouwen en we zijn ook al aan de slag. Daarmee worden direct ook de toekomstige soort stopcontacten gecreëerd om lokale wind- of zonneprojecten die straks worden ontwikkeld aan te sluiten. Dus zodra er nieuwe stations gereed zijn, ontstaat er in deze regio dus ook voldoende transportcapaciteit opgesteld om de RES-ambitie aan te kunnen sluiten. Maar daarbij is randvoorwaardelijk voor de uitvoerbaarheid dat die verhouding tussen zon- en windenergie niet uit balans raakt. Met 'uit balans' bedoelen we op het niveau van de onderstations. Die staan verspreid over de hele regio. Dat geldt niet alleen voor de RES in Holland Rijnland, maar ook voor die van Midden Holland als ik namens netbeheerder Stedin spreek, die niet kan inspreken, maar wel vroeg om dit nog mee te geven. Zonne-energie vraagt relatief veel meer netwerkcapaciteit en ruimte per geleverde hoeveelheid stroom. Wanneer de zon en wind op een onderstation gecombineerd wordt, kan er 1,5 keer meer opwek aangesloten worden. Die verhouding van zon en wind is opgenomen in de zorgvuldige analyses voor de zoekgebiedenkaart van deze RES. Dus door die samenwerking die we hebben binnen de RES, hebben we kunnen voorkomen dat er nog eens extra elektriciteitsstations moeten worden bijgebouwd met verder oplopende maatschappelijke kosten, kabels en ruimte tot gevolg. Bovendien, en dat moeten we niet vergeten: het is ook niet heel realistisch om te denken dat er voor 2030 heel veel extra netwerkcapaciteit bovenop die immense bouwopgave die we dus nu al voor ons hebben liggen, dat dat bij gemaakt kan worden. Dat heeft weer te maken met een tekort aan mensen die het werk in deze sector kunnen maken. Ik doe u namens Liander en Stedin het aanbod om –

De **VOORZITTER**: Mevrouw Van Vliet, u heeft nog één minuut.

Mevrouw **VAN VLIET**: Ik ga afronden. Om het onderwerp systeemefficiëntie vervolg te gaan geven in de topclass die we in december met elkaar voor de Statenleden hadden georganiseerd. Dan kunnen we meer uitleg en informatie geven over onze investeringen, maar ook over warmte, mobiliteit en waterstof. Ik zal afronden. Vanuit de stuurgroep verzoeken wij u dus om in de RES de gestelde ambities nadrukkelijk te onderschrijven en daarnaast dat er niet vast wordt gehouden aan het bestaande beleid en de restricties, maar dat we als partners kijken naar de voorliggende opgave en gezamenlijk werken aan de oplossingen en deze ook gaan uitwerken samen. We hopen dat u de RES Holland Rijnland in de huidige vorm vaststelt en zien uit naar een verdere gezamenlijke uitwerking en uitvoering van de RES 1.0 in de komende periode.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Het levert overigens drie vragen voor u op. We beginnen met mevrouw Nelisse van de VVD.

Gaat uw gang, mevrouw Nelisse.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Dank u wel, voorzitter. Twee vragen. De eerste. U zei: ik ben gevraagd om in te spreken. Ik ben benieuwd door wie. De tweede vraag. U geeft aan dat de balans tussen zon en wind heel belangrijk is. Mijn vraag is dan: wat zijn dan de consequenties als die balans niet wordt gerespecteerd? Ik vermoed dat dat in de vorm van kosten is. Kunt u ook iets zeggen wat dat betekent bijvoorbeeld per hoofd van de bevolking in de regio?

De **VOORZITTER**: Mevrouw Van Vliet.

Mevrouw **VAN VLIET**: Dank u wel, voorzitter. Ja, ik doe dit dus namens de hele stuurgroep van Holland Rijnland. Daar hebben we met elkaar afgesproken, omdat het onderwerp systeemefficiëntie zo zorgvuldig aan bod is geweest in de RES en ook een onderdeel in de RES is, dat ik dat namens de netbeheerders hier nog met u zou bespreken. Uw tweede vraag gaat over wat dan die verhouding zon en wind voor consequenties heeft. Ik hoorde u zeggen dat u vermoedt dat dat met de kosten te maken heeft. Ik probeerde juist uit te leggen: het gaat alleen niet over de kosten, het gaat eigenlijk nog veel meer over de uitvoerbaarheid van die RES. Omdat je dus met alleen zon op het moment dat het donker is en de wind waait vaker dan dat de zon schijnt, dat je dus gemiddeld genomen 1,5 keer meer duurzaam opgewekte energie kan transporteren in je energiesysteem. Dus het gaat over de uitvoerbaarheid en daarbij noemde ik, en dat wil ik graag nog even benadrukken, dat er vooral in dit deel van Nederland echt een enorm tekort is aan mensen die opgeleid zijn om het te kunnen uitvoeren. Dat is echt een groot probleem. Ik zou deze gelegenheid dan ook willen gebruiken om nog een oproep te doen om te kijken of u daar samen ook meer, misschien wel ouders enthousiast kunt krijgen dat hun kinderen in de sector gaan werken. Want daar liggen een heleboel mooie en misschien ook wel goedbetaalde banen voor heel veel jongens en meisjes de aankomende periode.

Inspraakbijeenkomst RES

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Kastelein van het CDA.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Voorzitter, mag ik een vervolgvraag stellen?

De **VOORZITTER**: Een korte vervolgvraag. Mevrouw Nelisse, gaat uw gang.

Mevrouw **NELISSE (VVD)**: Ja. U heeft trouwens een goede aan uw oproep, want ik ben zelf ook technisch opgeleid. Nee, ik vroeg nog concreet of u iets kon zeggen over de kosten. Die miste ik nog even in uw beantwoording. Uiteraard de uitvoerbaarheid had ik meegekregen vanuit uw verhaal.

Mevrouw **VAN VLIET**: Ja, dus ik wil ook echt **[onverstaanbaar door echo, 3:24:30]**. Het heeft zeker consequenties op het energiesysteem en de totale kosten. Dat moet je dan uitrekenen en dat kan je ook niet zo specifiek voor één locatie nu zeggen. Maar jullie weten misschien dat die kosten van de netbeheerders over heel Nederland verder – uitgesmeerd is een beetje een raar woord – verdeeld worden.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Kastelein van het CDA.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Ja. Esmeralde. Eigenlijk kom ik tot de conclusie na jouw betoog dat de oproep die wij als Nederland BV naar onze inwoners doen, leg zonnepanelen op je dak, naar het bedrijfsleven, ook naar ketenorganisaties, werk energieneutraal, dat het eigenlijk enorm tegen ons gaat werken omdat dat met zonnepanelen makkelijk voor die bedrijven en die bewoners in te vullen is, maar dat het net er volstrekt niet aan toe is om dat te doen en dat we daardoor grootschalige windturbines moeten gaan plaatsen om dat evenwicht te gaan plaatsen. Klopt deze conclusie of zie ik het een beetje te zwart-wit?

De **VOORZITTER**: Mevrouw Van Vliet.

Mevrouw **VAN VLIET**: Dank u wel, voorzitter. Het is natuurlijk heel mooi om het heel scherp te kunnen zeggen. Maar het is toch wel een kwestie van de nuance. Maar het is zeker waar dat het huidige netwerk natuurlijk is neergelegd in een tijd dat je van centraal opgewekte energie naar decentraal nu gaat. Dus dat het netwerk aangepast moet worden, dat is eigenlijk een gegeven. Het gaat dan in wat ik u vertelde ook over de vraag: hoe kan je dat zoveel mogelijk beperken en hoe kan je dat slim doen? Dat noemen we dan systeemefficiëntie. Slim is altijd om vraag in de buurt van aanbod te plaatsen. Dat is ook al eerder genoemd in deze middag. Bij zonnepanelen, als er maar heel veel zonnepanelen op daken worden gelegd waar er verder geen vraag is, dan is het bijna ook altijd zo dat het netwerk daar natuurlijk ook niet toereikend voor is, het netwerk hoe het ooit gemaakt is. En dan moet je ook daar gaan verzwaren. En dat kost gewoon heel veel tijd, ruimte en ook geld natuurlijk. Maar vooral mensen ook om het te kunnen maken.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Ja. Mijn conclusie is dus juist.

Mevrouw **VAN VLIET**: Dat het helpt om wind en zin in onderstations te combineren, dan kun je in totaliteit duurzame opwek realiseren, uitvoeren.

De **VOORZITTER**: De heer Van de Breevaart, ChristenUnie-SGP.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank u, voorzitter. We hebben het nu elke keer over een verzwarend van het net. Maar stel dat de duurzame opwek in een andere regio opgewekt wordt. Wat heeft dat dan voor impact op het net?

De **VOORZITTER**: Mevrouw Van Vliet.

Mevrouw **VAN VLIET**: Dank u wel. Ja, dat is dus elke keer per regio en per locatie verschillend. Dus als je duurzame opwek plaatst op een locatie waar het ook gelijk afgenomen kan gaan worden, bijvoorbeeld bij bedrijventerreinen, dan is dat een iets efficiëntere manier om het energiesysteem vorm te geven.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Mag ik nog een vervolgvraag stellen? Ik bedoel daarmee: we hebben het nu over het feit dat er bij wijze van spreken ergens windmolens worden geplaatst. Daar moet het net verzwakt worden. Maar stel nu dat er buiten die regio, buiten een regio waar je het over hebt, zou je die windmolens plaatsen en je wil dan wel die groene stroom importeren in die regio, wat heeft dat dan voor impact op het net? Van die regio waar je niet die duurzame opwek doet, maar waar je ze wel graag wil afnemen?

Mevrouw **VAN VLIET**: Dank u wel, voorzitter. Ja, daarom wilden wij graag nog wat meer tijd met u hebben om dat uit te leggen. Want het is dus niet zo simpel, omdat je verschillende netvlakken hebt. Als je heel grote windparken neerzet op een bepaalde locatie, dan gaat het via het hoogspanningsnetwerk en komt het daarna via de distributie naar een andere regio. Maar dat vraagt ook vaak aanpassing aan het hoogspanningsnetwerk. En elke keer is het de vraag, en daarom is het dus ook weer niet zo simpel, het is echt ook een puzzel, dan is het echt de vraag: waar zet je het neer en wat is daar dan het effect op het netwerk? Dan kijk je weer naar vraag en aanbod. Daar zijn netarchitecten en onze netplanners elke dag echt heel hard mee aan de slag om die puzzel helpen te vormen. Maar ik wil nog benadrukken dat specifiek in deze regio we dus al aan het uitbreiden zijn voor de woningplannen, los van aardgas, en verduurzaming van mobiliteit. Daarmee creëren we al zoveel extra ruimte op het netwerk, dat je in ieder geval de opwekambitie dan netjes in het netwerk ingepast kan krijgen. Mits zon en wind in verhouding zitten.

De **VOORZITTER**: De heer Özkaya, GroenLinks, gaat uw gang.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. De heer Van de Breevaart maait een beetje het gras voor mijn voeten weg, want dat is ook een beetje wat ik wilde vragen. Maar dan zou ik hem toch een slag concreter willen maken. Ook dank u, mevrouw Van Vliet, voor uw bijdrage. Dat is heel verhelderend. Ik merk dat ik dit ook wel nodig heb om ook het geheel in een wat andere context te kunnen plaatsen. Dus ik zou misschien straks ook nog even willen oproepen via de griffie om gebruik te maken van de

Inspraakbijeenkomst RES

mogelijkheid die u zo net heeft aangeboden om hier iets meer over te vertellen. Maar ik zou het voor nu even wat concreter willen maken door te kijken naar de RES die daadwerkelijk voorligt. De heer De Haan had net ook een daadwerkelijke casus vanuit de RES natuurlijk benoemd vanuit Engie, de inspreker van daarnet. Als we kijken naar dat gebied, is het dan inderdaad ook zo dat daar die vraag en aanbod – laat ik hem wat opener stellen. Hoe zit het daar precies met vraag en aanbod? Is het zo dat we van elders, vanuit op zee geproduceerde energie daar kunnen krijgen? Is dat in de komende jaren een realistisch scenario bijvoorbeeld?

De **VOORZITTER**: Dank voor uw vraag. Uw tussenvraag om er nog dieper op in te gaan, om nog een sessie te hebben, dat is agendatechnisch niet mogelijk. De heer Özkaya, u stelde die vraag net. Als u nog verder met mevrouw Van Vliet er dieper op in wilt gaan, dan zou ik haast zeggen: neemt u even rechtstreeks contact op met mevrouw Van Vliet. Ik neem aan dat ze dat akkoord vindt. Misschien dat andere Statenleden ook wel tot de mogelijkheid behoren. Maar het past niet meer – ik heb even snel nagevraagd bij de griffie. Dat past niet meer in onze agenda. Maar gaat uw gang, mevrouw Van Vliet.

Mevrouw **VAN VLIET**: Ja. Dus ik zal wel de vraag proberen te beantwoorden over dat specifieke deel in Boskoop. Dat is wel zeer complex. Maar ik kan u vertellen dat we natuurlijk niets mogen zeggen wat klanten aan ons ooit gevraagd hebben, maar u kunt zich misschien voorstellen dat als er een aanvraag komt voor een groot zonnepark op een locatie die verder weg ligt van een grote vraag, dat dan de kabel die daar ligt, te lang is naar het onderstation om voldoende spanningskwaliteit, dat zijn wettelijke codes waar we aan moeten voldoen als netbeheerder, dat het licht niet aan- en uitknippert, zeg maar, om daar aan te voldoen. Dan hebben we gezegd, en daar zijn we al mee begonnen: dan moeten we een drietrapsraket aan investeringen en werkzaamheden doen, om dat op die locatie in orde te gaan maken en toekomstbesteding. We gaan een kabel trekken van Alphen naar Boskoop. Daarmee kunnen wat kleinere bedrijven als zij een extra stroomvraag hebben in de toekomst aangesloten worden. Dan zetten we daar nog een regelstation bij. Dat is de tweede trap van de raket. En dan als derde is het station in de Zuidplaspolder, dat is op een gegeven moment gereed, en dan gaat er ook nog extra capaciteit vanuit de Zuidplaspolder naar dat regelstation om dan daar de grote volumes voor grote zonneparken, om daaraan te kunnen voldoen. Dat kost dus tijd en ruimte en heel veel mensen om het te maken.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Voorzitter?

De **VOORZITTER**: Gaat uw gang, de heer Özkaya.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Een korte vervolgvraag. Aangezien het niet mogelijk is om in collectief verband nog een keer een gesprek met mevrouw Van Vliet aan te gaan, dan zou ik – want u noemde geld niet, terwijl dat wel een hele belangrijke is. Ook in de uitleg die u net geeft. En een van de wensen van deze Staten is ook geweest de betaalbaarheid, maar ook de kostenefficiëntie. Dus ik zou heel graag willen dat u daar nog heel

kort even op reflecteert of vooral in het kader van deze casus ook weer. Datgene dat u net noemt met die tussenstations en bekabeling, wat heeft dat voor impact op de prijs?

Mevrouw **VAN VLIET**: Alles wat gemaakt moet worden, zal uiteindelijk geld kosten. Sommige stations, dan heb je het over miljoenen. Grotere kabels, ik kan u niet precies vertellen wat we uitgeven voor het trekken van die kabels. Maar ja, dat is een forse toename. Netbeheer Nederland heeft daar natuurlijk ook wat over gezegd. Maar vergeet niet: we doen dat ook gewoon omdat dat natuurlijk ook de wettelijke taak is. Als er dus meer grote bedrijven op een bepaald terrein komen en die vragen meer stroom, dan moet daar stroom naartoe. Het blijft dus altijd slim om vraag en aanbod op die locatie te combineren. Als je daar alleen zon hebt en dan kan je het gebruiken als de zon schijnt. Wij doen niet aan batterijen, maar we zien wel vaak dat er aan ons een aansluiting wordt gevraagd en dat die technologie duurder is dan onze netwerkaanvraag. Ik zeg het maar even zo heel gechargeerd. Maar dus een deel van de oplossing zit toch altijd in het verzwaren en een deel zit natuurlijk ook in innovatieve technologieën, zoals bijvoorbeeld de opslag en andere zaken om het betaalbaar te houden.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw beantwoording op de vraag van de heer Özkaya. De heer Özkaya gaf ook aan er graag misschien nog dieper op in te gaan. Maar dat is niet alleen bij u, maar ook bij de andere sprekers van vandaag. En dan is het naast niet meer technisch haalbaar. Dus mochten de Statenleden nog aanvullende vragen hebben, dat zeg ik even in zijn algemeenheid, dan lijkt mij het meest handige dat zij rechtstreeks contact opnemen met de organisatie die zij nog een vraag willen stellen. Dank voor uw bijdrage, mevrouw Van Vliet. Prettig weekend alvast. Dank u wel.

Mevrouw **VAN VLIET**: Dank u wel. Graag gedaan.

De **VOORZITTER**: Ik schors de vergadering voor een kleine pauze tot 15.10 uur. Dank u wel.

[schorsing]

De **VOORZITTER**: Dames en heren, welkom terug. Het laatste blokje dat we gaan maken. Ik heb overigens nog een verrassing voor u. Want u heeft op uw overzicht staan als laatste de heer De Keizer, maar daaronder hebben we nog de heer Stol staan. Dus we gaan tot iets over vieren door. Dat is de verrassing voordat u het weekend ingaat.

We gaan met het volgende blokje verder. Dat heet dan bij ons 'diverse RES'en'. Ik wil graag mevrouw Wijnants het woord geven namens Natuurmonumenten. Mevrouw Wijnants, u heeft het woord. En uiteraard, u heeft ook vijf minuten.

Mevrouw **WIJNANTS**: Voorzitter, dank u wel. Ik moet heel even iets aan mijn techniek sleutelen, want ik hoor alles nu dubbel. Een moment. Excuus daarvoor. Excuus. Ik had mijn livestream nog openstaan, waardoor ik alles dubbel hoorde en dat praat niet zo lekker. Goedemiddag allemaal. Mijn naam is Anneklaar Wijnants. Ik spreek graag in namens Natuurmonumenten. Dank voor de

Inspraakbijeenkomst RES

gelegenheid voor het inspreken. Ik doe dat namens de 120.000 leden van Natuurmonumenten in Zuid-Holland. We hebben kennisgenomen van de uitgangspunten van de provincie voor de RES'en en we zijn daar blij mee. Met name het devies om eerst maximaal te besparen en het gebruik van restwarmte, en met name ook het maximaal benutten van daken voor zonne-energie. Op dat laatste punt denken we overigens dat er prachtige kansen liggen om nog een tandje bij te zetten. We denken bijvoorbeeld aan alle distributiecentra die als paddenstoelen overal uit de grond schieten, niet in de laatste plaats in Zuid-Holland. Hoe mooi zou het zijn als er geen doos meer zou verschijnen zonder dak vol zon? Dat geldt natuurlijk ook voor andere bedrijfspanden. We denken dat er een kans ligt voor de provincie om daar nog actiever een rol in te spelen. Maar dan naar natuur en landschap, want daar staan wij voor als Natuurmonumenten. We hebben er al eerder voor gepleit om beschermde natuurgebieden, zoals bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden en Natuurnetwerk Nederland-gebieden, de NNN-gebieden, om die te ontzien. We zijn dan ook blij dat de RES Holland Rijnland bijvoorbeeld ervoor heeft gekozen om het kwetsbare Natura 2000-gebied Nieuwkoopse Plassen uit te sluiten van de zoeklocaties voor grootschalige wind en zon. Datzelfde geldt voor het bijzondere provinciale landschap dat we in deze provincie hebben, Midden Delfland, in de RES Rotterdam-Den Haag. Daarbij wel een kanttekening. Als je naar de kaarten kijkt van deze RES'en, dan zie je toch dat er een aantal zoekgebieden ingetekend zijn voor windturbines vlak aan de randen van die gebieden. We begrijpen dat, maar soms overigens ook midden door het bijzonder provinciaal landschap voor zon, langs het spoor tussen Delft en Schiedam. Wij zeggen niet dat hier niets kan op deze locaties. Maar we vragen u om voor dat soort kwetsbare locaties ontwerpprincipes vast te stellen. We ondersteunen op dit punt graag de aanbevelingen die de KNAV heeft gedaan voor Midden Holland en stellen voor om die principes ook voor andere regio's. Een van die ontwerpprincipes voor dit soort gebieden is bijvoorbeeld om onderzoek te doen naar effecten op beschermde diersoorten die daar voorkomen. We denken aan de purperreiger in de Nieuwkoopse Plassen, maar ook de weidevogels in Midden Delfland. Op één punt in de RES Rotterdam-Den Haag maken wij ons zorgen. Dat is dat op Voorne-Putten nog steeds twee beoogde natuurgebieden zijn aangewezen als zoekgebied voor zon en wind. Dat gaat om kwetsbare duingebieden die nog niet zijn ingericht als natuurgebied, maar die wel nodig zijn om de natuurdoelen te halen. We vragen u om die niet op de kaart te houden als zoeklocaties. In dit stadium zeker niet. We begrijpen het dilemma van de provincie om niet op voorhand te veel gebieden te willen uitsluiten, om de mogelijkheden voor het behalen van de doelen op energietransitiegebied zo groot mogelijk te houden. Anderzijds, u heeft als provincie ook een verantwoordelijkheid voor ons landschap en onze natuur. Dat open landschap van Zuid-Holland en de natuur zijn kwetsbaar en ook zo van levensbelang. We hebben dat afgelopen coronajaar allemaal gemerkt, hoe ontzettend belangrijk het is om open en aantrekkelijk groen in de eigen woonomgeving te hebben. Het is al vaker gezegd: Zuid-Holland heeft de minste hoeveelheid natuur van alle provincies en de hoogste inwonersdichtheid. Dus de behoefte aan meer natuur in de eigen omgeving is hier echt het grootst. Dat blijkt ook uit

onderzoek. Laten we dus zuinig zijn met ons landschap in Zuid-Holland en onze natuur. En het kan beide. Ik ben ervan overtuigd: en voldoen aan de energieopgave, en ons waardevolle landschap en onze natuurgebieden sparen. Maar dat vraagt wel om regie. Het vraagt om meer bovenlokale regie dan nu wordt getoond. Ik heb dan ook een aantal aanbevelingen voor u.

De **VOORZITTER**: Mevrouw Wijnants, u heeft nog één minuut.

Mevrouw **WIJNANTS**: Ja. Die u vanuit uw provinciale rol zou kunnen meenemen bij de verdere concretisering. Schuif de bescherming van waardevolle landschappen en natuur niet zonder meer door naar de gemeentelijke omgevingsplanning, maar stel op bovenlokale schaal gezamenlijk randvoorwaarden en ontwerprichtlijnen op. Wees niet bang om daarin te veel regie uit handen te nemen van regio en gemeenten, want ik denk dat er juist behoefte is aan die regie. U heeft als provincie een mooi instrument daarvoor in handen en dat is het aanwijzen van bijzonder provinciale landschappen. Hoe mooi zou het zijn wanneer de provincie de meest waardevolle landschappen op die manier een duidelijke status geeft en daarvoor een kader ontwikkelt, samen met de gebiedspartijen? Tot slot. Bij de verdere uitwerking van die zoeklocaties zouden wij als terreinbeheerder, maar ook als natuurvereniging met vele leden in Zuid-Holland graag nauwer betrokken worden bij het proces. We hebben tot nu toe geen directe betrokkenheid gehad. We danken de Natuur- en Milieufederatie voor hun constructieve inbreng die zij ook namens ons hebben gedaan. Maar we zouden het erg op prijs stellen om vanaf nu bij de verdere uitwerking op gebiedsniveau direct als belanghebbende te worden betrokken. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage, mevrouw Wijnants. Zijn er vragen vanuit de kant van de Staten?
De heer Özkaya.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan mevrouw Wijnants voor haar bijdrage namens Natuurmonumenten. Die ontwerpprincipes, daar vroeg ik mij even concreet bij af: is dat iets wat u nu aanbeveelt voor de periode vanaf nu al direct om daarmee aan de slag te gaan binnen de RES'en, zeg maar in de besluitvorming die de Staten nu voorligt om daar nu al iets mee te doen? Of is het iets waarvan u zegt, en dat kan ik mij ook goed voorstellen, dat dat misschien in de omgevingsmodules, de energiemodules van de omgevingsvisie kan belanden? Dat is even een concrete vraag. Moeten we er nu iets mee of is dat meer voor de lange termijn? Dat is eigenlijk de vraag.

De **VOORZITTER**: Mevrouw Wijnants, gaat uw gang. Ik zie dat de heer Ouwehand ook inmiddels aanwezig is. Die vraag ik nog even zijn microfoon uit te doen en misschien ook zijn camera, dan komt hij straks helemaal volledig in beeld. Dank u wel.
Mevrouw Wijnants, gaat uw gang.

Mevrouw **WIJNANTS**: Dank u. De heer Özkaya, ik denk dat het iets is om nu mee aan de slag te gaan. Omdat er echt behoefte is aan kaders. Vanuit kwetsbare landschappen is er echt behoefte om die ontwerpprincipes waar de KNAV het eerder ook over had,

Inspraakbijeenkomst RES

om die gewoon met z'n allen vast te stellen en zekerheid te geven over welke gebieden je echt wil behouden als open en groen en bestemd voor natuur en recreatie, en in welke gebieden er iets meer kan op het gebied van de energietransitie. Hoe eerder die duidelijkheid er is, hoe slimmer dat is. Ook gezien alle discussies die je krijgt als je die duidelijkheid niet schept. Dus ik zou aanbevelen om daar zo snel mogelijk mee te beginnen en daar ook een actieve rol in te spelen als provincie.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Er zijn volgens mij geen vragen meer. Dus dank ook voor uw inbreng. U zat al op de webcast, dus u bent daar uiteraard weer terug uitgenodigd. Ik wens u alvast een prettig weekend. Dank u wel.

Mevrouw **WIJNANTS**: Dank, hetzelfde.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Ouwehand was net al in beeld en die halen we weer terug, van de Milieufederatie Zuid-Holland.

De heer Ouwehand, u heeft ook vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **OUWEHAND**: Dank u wel. Geachte Statenleden, de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland is als ondertekenaar van het klimaatakkoord en eerder van het energieakkoord voor duurzame groei betrokken bij de energietransitie. Vanaf 2019 zijn wij op verschillende manieren betrokken bij de zeven Zuid-Hollandse RES-regio's. Hiervoor werken wij samen met het Zuid-Hollandse Natuur- en milieunetwerk en de Zuid-Hollandse energiecoöperaties, verenigd in Energie Samen. Graag spreken wij vandaag in om een aantal aandachtspunten voor de verdere besluitvorming aan u mee te geven.

Ambitie. In alle RES'en 1.0 is de ambitie wat betreft opgewekt vermogen aan de ondergrens wat voor die regio nodig is. De praktijk van de afgelopen jaren wijst uit dat niet alle ambities kunnen worden gerealiseerd. Met deze praktijk wordt nu geen rekening gehouden, ondanks dat er landelijke afspraken zijn gemaakt over de mate van opwek in de dertig RES-regio's. Het zou goed zijn als PS hier aandacht voor heeft en aandringt om in de uitwerking richting de RES 2.0 hier meer rekening mee te houden en ook reservelocaties goed te betrekken in de verdere uitwerking.

Efficiënt energiesysteem. Zuid-Holland is gebaat bij een toekomstig stabiel en efficiënt energiesysteem tegen verantwoorde maatschappelijke kosten. Hiervoor is een optimale aansluiting op het bestaande energienetwerk nodig in combinatie met een optimale verhouding tussen opgesteld vermogen. Uiteindelijk is de verhouding 50-50, zon en wind, hierbij een belangrijk gegeven. In bijna alle Zuid-Hollandse RES'en 1.0 is zeer sterk ingezet op zonne-energie en kan zo die optimale verhouding niet worden gehaald. Dit levert grote risico's in de uitvoering met uiteindelijk de mogelijkheid dat een RES 1.0 niet uitvoerbaar is, met alle gevolgen van dien. Hier zijn wij geen voorstander van omdat de opgave niet stopt in 2030 en de daarop volgende twintig jaar het systeem verder moet worden ontwikkeld en uitgebouwd.

Concentreren in plaats van versnipperen. Natuur en landschap zijn belangrijke en kwetsbare waarden. Het is belangrijk om natuur- en landschapswaarden te ontzien of goed in te passen bij de verdere uitwerking. Wij zijn voorstander om zoekgebieden voor zon- en windopwekking aan te laten sluiten bij grootschalige infrastructuur en bedrijventerreinen. Hierdoor kan het landschap gericht worden ontzien. Vanuit dit oogpunt zijn wij ook voorstander om grotere vermogens in functiecombinaties te realiseren. Meervoudig ruimtegebruik spaart zo ruimte. Concentreren is beter dan te grote versnippering van opweklocaties door het landschap. Vanuit deze gedachte zijn wij geen voorstander van de plannen die in verschillende RES'en 1.0 zijn opgenomen om verspreid door het landschap in lange linten veel kleinschalige windmolens van ongeveer 35 meter te gaan realiseren op het boeren erf. Naast een grote impact op het open landschap en voor natuurwaarden als de aanwezige ervogels en boerenlandvogels zijn ook de maatschappelijke lasten voor de aansluiting op het energienetwerk groot. Tegenover een relatief lage opwekbijdrage voor de regio, omdat de opgewekte energie vooral gebruikt wordt voor de eigen bedrijfsvoering en verduurzaming van het boerenbedrijf. Ook met de geconcentreerde duurzame opwek van windenergie kan dit doel voor de boeren naast de grotere toegevoegde waarde voor de regio beter worden bereikt door een directe koppeling te maken. We verzoeken PS hier goed naar te kijken en zoveel als mogelijk uit te gaan van geconcentreerde locaties voor grootschalige opwekking.

Algemene ontwerpprincipes en gebiedsontwikkeling. Ik sluit me gemakshalve aan bij de inspraak van mevrouw Wijnants net, die ook nadrukkelijk aandacht vroeg voor de ontwerpprincipes en het uitwerken in een verdere gebiedsontwikkeling van de opgave in de RES 1.0.

Het Groene Hart. Ook is het van belang om voor een gebied als het Groene Hart de RES-opgave meer integraal te benaderen en ook provinciegrensoverstijgend met Utrecht en Noord-Holland samen te werken en de verdere uitwerking goed af te stemmen met alle Groene Hart-RES'en. Wij verwijzen hier gemakshalve naar het advies van de PARK's dat eind vorig jaar hierover is uitgebracht.

Afrondend, voorzitter. Niet alles zal kunnen of tot het beoogde doel gaan leiden. Het is zaak om met elkaar tot gedragen oplossingen te komen richting de RES 2.0. De vervolgaanpak is alleen succesvol als er breed maatschappelijk draagvlak wordt gecreëerd en participatie integraal onderdeel uitmaakt van de aanpak en actief wordt georganiseerd. Tot nu toe is dit niet goed van de grond gekomen in Zuid-Holland. Niet alleen om weerstand te voorkomen, maar ook om participatie, eigenaarschap en samenwerking binnen de RES-regio's los te trekken. Hierdoor komt de transitie pas echt van de grond. Het zijn immers de effecten van de acties van iedereen samen die de mate van succes bepalen voor de uitvoering. De overheid kan dit niet alleen. Als NGO en direct betrokken maatschappelijke partner willen wij ook in de volgende fase van het RES-proces onze inzet en inbreng hieraan blijven leveren. De NMZH gaat hierbij uit van de kracht van het gebied zelf. Zoveel als mogelijk willen wij hierbij tot gezamenlijke kaders en afspraken komen om tot breed gedragen uitvoeringsplannen te komen. Dank u wel.

Inspraakbijeenkomst RES

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage. Ik heb bij iedereen aangegeven 'u heeft nog één minuut', maar ik hoorde al aan uw bijdrage dat u binnen de vijf minuten zou blijven, dus dank u wel. Zijn er vragen aan de heer Ouwehand? Ik denk dat uw bijdrage duidelijk was, de heer Ouwehand. Dank voor uw bijdrage. U uiteraard ook een goed weekend toegewenst.

De heer **OUWEHAND**: Dank u wel, u ook.

De **VOORZITTER**: U kunt ons blijven volgen via de webcast. De heer Van Schie van LTO Noord. De heer Van Schie, u heeft het woord voor vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **VAN SCHIE**: Goedemiddag allemaal. Ik ben Ton van Schie. Ik ben boer in de Haarlemmermeer. Vanuit de LTO ben ik themahouder energie. Ik ben onder andere nauw betrokken bij een aantal RES'en in Zuid-Holland. Ik ga u wat vragen en vertellen over ruimte. Ruimte op het netwerk, ruimte in de regelgeving. Dat heeft vooral te maken met wind en met opslag. En vooral wat onlosmakelijk verbonden is met de onbalans op het netwerk, waar de heer Ouwehand het net ook over had. Ik heb er een mooi stukje over opgeschreven. Dat zal ik proberen op te lezen. Dat stukje heet energieopwek.nl. Op energieopwek.nl is te zien hoeveel duurzame energie er wordt opgewekt en ook uit welke bron. Dat is interessant en leuk. Net als de zonnepanelen thuis, hoeveel wekken ze nu op, hoeveel hebben ze vandaag opgewekt, hoeveel hebben ze afgelopen week of maand opgewekt? Heel veel bezitters van zonnepanelen op het dak zullen begrijpen wat ik bedoel met dat prettige gevoel als je dat ziet. Daarbij is het elektriciteitsnet onze batterij. Wat we overdag te veel produceren, mogen we straks weer gebruiken. Overdag gooi je er een euro in en in de nacht haal je er weer een euro uit. Dat is mooi geregeld. Helaas werkt het alleen financieel op deze manier. Wat de energie betreft, kan dit natuurlijk niet. Wat je opwekt, moet gelijk gebruikt worden. Als het gebruik niet overeenkomt met de opwek, dan gaan misschien de lichten uit, stopt Netflix of wordt er misschien wel voor niets opgewekt. Des te meer we gaan opwekken, des te belangrijker zal dat sommetje worden. Gelijktijdig met het opschalen van de duurzame opwek zal er dus goed gekeken moeten worden naar een zo goed als mogelijk verdeelde opwek. Voldoende ruimte op het netwerk en het zal gelijk moeten oplopen met een bufferfunctie. Een bufferfunctie die de pieken afvlakt en de dalen opvult, onontbeerlijk. Helaas laat een aantal geluiden over de RES'en tot nu toe een andere tendens zien. Wind valt steeds meer af en wordt opgevuld door zonnevelden. Ook hiermee wordt qua getallen voldaan aan de ambitie. Zijn we dan klaar? Nee, juist niet. Er wordt op deze manier nog meer vruchtbare landbouwgrond uit productie genomen en er ontstaat een veel groter verschil tussen energie opwekken en energie gebruiken. Dus wat op papier klopt, zal in de praktijk totaal anders gaan uitpakken. De oproep is dan ook: denk niet vanuit de regels, maar denk als een boer. Een boer heeft altijd al moeten denken in evenwicht en nu ook bij de energie. In het erf van de toekomst, een advies dat wij aan de RES-organisaties in Zuid-Holland hebben aangeboden, is te zien dat er wordt gedacht in evenwicht op het boerenbedrijf. Zon op dak, opslag, een passende boerderijmolen, dus wat anders dan de heer Ouwehand net zei over 35 meter, wat past in de omgeving. Elektrificering van ons

materieel. Het zijn onderdelen waarmee we onze bedrijven kunnen verduurzamen en waarmee we een deel van de RES-ambitie kunnen waarmaken. De wens is er, het maatschappelijk draagvlak is er, nu nog voldoende ruimte op het net en voldoende ruimte in de regelgeving. Wat ons betreft is Nederland, ons land, ook net een erf. Wij willen verduurzamen, Nederland wil verduurzamen. Wij willen veranderen, Nederland wil veranderen. Wij willen ruimte, Nederland wil ruimte. Verandering vraagt om ruimte. Ruimte in onze gedachten, ruimte in de regelgeving. Houden we vast aan het oude? Of kijken we hoe we het oude en het huidige in de toekomst kunnen verenigen, waarbij we met elkaar ons land op verstandige wijze kunnen verduurzamen? We kunnen het alleen maar met een frisse blik en met elkaar. Wij willen, u beslist. Energieopwek.nl zal laten zien of we straks trots kunnen zijn op wat wij nu beslissen. Met elkaar en ook voor elkaar. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, de heer Van Schie. Ik kijk even in de chat of er vragen zijn vanuit de Statenleden. De heer Van Schie, uw verhaal is duidelijk. U heeft geen aanvullende vragen. Dank u wel en een prettig weekend.

De heer **OUWEHAND**: Dank u wel, hetzelfde.

De **VOORZITTER**: Dan gaan we naar de volgende spreker, de heer Hunck. De heer Hunck spreekt namens de Bewonersorganisatie Leidschenveen. De heer Hunck, gaat uw gang. U heeft ook vijf minuten. Wij constateren dat de heer Hunck niet aanwezig is. De heer Van der Hoort van Turbulent, is die aanwezig? De heer Hunck en de heer Van der Hoort zijn nog niet aanwezig, maar we zijn ook wat vroeg op het schema. Dan gaan we nu naar de heer De Keizer. Die is wel aanwezig denk ik. De heer De Keizer op persoonlijke titel. U heeft vijf minuten het woord.

De heer **DE KEIZER**: Volgens mij ben ik zo aanwezig en te horen. Ik ben een burger en als zodanig spreek ik ook in. Mijn naam is Jan de Keizer. Ik ben al vanaf 2012 bezig met de energietransitie. Ik spreek hier op persoonlijke titel. Ik kom uit Dordrecht, maar ik ben ook regionaal, provinciaal en landelijk actief, omdat ik wil dat de energietransitie wordt versneld. Dat doe ik niet voor mezelf, maar dat doe ik vooral voor mijn kinderen en zeker voor mijn kleinkinderen. Daar kom ik zo meteen nog even op terug. De energietransitie zoals ik die nu meemaak sinds 2012 is *too little, to late*. De RES is hier weer een voorbeeld van. We gaan de 1,5 graad niet halen op deze manier. Het is jammer dat wij inmiddels van een overlegcultuur over zijn geschakeld naar rechtszaken van Urgenda om te zorgen dat er afspraken worden nagekomen. Dat is jammer. Dat zou eigenlijk niet zo moeten. We zouden het veel belangrijker moeten vinden. Ik doe al bijna tien jaar mijn best om hierin verandering te brengen als burger. Ik ben in 2012 optimistisch begonnen, maar langzamerhand word ik bezorgd en ook wel een beetje boos. Ik wil dat burgers meer stem krijgen en ik ben er trots op dat ik lokaal en landelijk heb kunnen helpen om burgers te organiseren rond de energietransitie. De belangrijkste organisatie is Energie Samen. Die is vandaag al een paar keer aan de orde geweest. Daar zitten inmiddels 600 energiecoöperaties in en meer dan 100.000 betrokken leden.

Inspraakbijeenkomst RES

Burgers, maar ook boeren en bedrijven. We kunnen aantonen dat er veel projecten slagen dankzij burgercoöperaties. Maar ik zie dat daar veel te weinig gebruik van wordt gemaakt. Ga van top down naar bottom up. Burgers worden nauwelijks echt betrokken. Geef burgercoöperaties, die inmiddels zeer veel ervaring hebben, de kans om hun visie te geven op waar geen reële mogelijkheden zijn in de RES. Steun projecten die van onderop komen. Betrek ze veel meer in het proces. Ook de RES zorgt niet dat we die 1,5 graad gaan halen. Ik zoom in op de RES Drechtsteden. In de RES Drechtsteden heb ik alle avonden meegemaakt. Veel avonden zijn er georganiseerd. Daar hadden we het iedere keer bij de grootschalige opwek van wind en zon over 0,84 PJ extra. Als je dan vanaf het begin al bij de inleiding zegt dat dat extra is en dat we dat niet hoeven te halen, dan kan je op je klompen aanvoelen dat het zorgt voor 'niet in mijn achtertuin'-gedrag en argumenten. Ook gemeenten geven vooral aan wat bij hen niet kan. Dan gaan we het niet redden. In Dordrecht wordt op dit moment een groot logistiek industriecomplex gerealiseerd. 70 ha duurzaam. Er staan vier windturbines, dankzij met name de bemoeienis van de provincie. Dank daarvoor. Hier komen dus tientallen hectares dak beschikbaar, maar zonnepanelen zijn niet verplicht. Dat is nu juist de knop waar de gemeente aan kan draaien. Zo gaan we het maximaal mogelijke niet halen. Er zijn mogelijkheden voor grootschalige duurzame opwek in de meeste Drechtsteden. En zeker in Zwijndrecht, Dordrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam en Hendrik-Ido-Ambacht. Geef die plannen een echte kans van onderop, dan komen we samen tot een realisatie van meer grootschalige duurzame energie. Ik verzoek PS kritisch te kijken naar de diverse RES'en. Voorkom optimistische scenario's over zon op dak. Dat is een methode van vooruitschuiven.

De **VOORZITTER**: De heer De Keizer, u heeft nog één minuut.

De heer **DE KEIZER**: Ja, ik ga naar de afronding. Ik heb inmiddels een boekenkast vol van dergelijke verhalen. Nogmaals: ik ben grootouder. Ik kan alle beloften die u opschrijft voor 2050 niet meer Controleren, want dan ben ik er niet meer. Maar ik doe het voor mijn kinderen en vooral mijn kleinkinderen. Ik voel me zeer verantwoordelijk dat zij kunnen blijven leven in dit prachtige land en ook geen klimaatvluchtelingen moeten worden. In mijn omgeving constateer ik dat dat de tegenstemmen vooral zitten bij de ouderen. Mijn kinderen en ook al mijn kleinkinderen zijn niet tegen windturbines en zonnenvelden als we ze uitleggen waarvoor we dat doen. Sterker, ze willen graag met opa op de foto bij projecten waar opa bij betrokken is. Ik raad u aan: ga als moeder of vader eens praten met uw kinderen en kleinkinderen over klimaatverandering en klimaatvluchtelingen. En vraag hen daarna eens of ze het erg vinden dat we de klimaatverhoging kunnen stoppen op 1,5 graad en zij voor de transitie dertig jaar tegen windturbines moeten aankijken. Ik weet het antwoord al. Dank u wel. Ik geloof dat ik de laatste ben.

De **VOORZITTER**: Nee, u bent niet de laatste. Nee, er zijn er nog drie te gaan. Nee hoor, u bent niet de laatste.

De heer **DE KEIZER**: Ik voelde me al een beetje schuldig.

De **VOORZITTER**: Nee. Ik kijk of er nog vragen zijn vanuit de Staten naar uw kant. Want dat doen ze altijd via de chat. Maar dat is niet het geval. Uw breng was duidelijk en helder, de heer De Keizer. Dank u wel voor uw inbreng en een goed weekend toegewenst.

De heer **DE KEIZER**: Van hetzelfde.

De **VOORZITTER**: Dank u. De heer Hunck van Bewonersorganisatie Leidschenveen geef ik graag het woord. De heer Hunck, u heeft ook vijf minuten. Gaat uw gang.

De heer **HUNCK**: Ja, super. Hartelijk bedankt. Goedemiddag, geachte Provinciale Staten of leden van de Provinciale Staten uiteraard, de gedeputeerden die ook aanwezig zijn, goedendag. Mijn naam is Niels Hunck en ik wil zowel namens de Bewonersorganisatie Leidschenveen, een mooie wijk in het evenzeer mooie Den Haag, graag een kort punt inbrengen als wel op persoonlijke titel. Ik ga eerst met mijn punt beginnen.

De **VOORZITTER**: De heer Hunck, ik ga u even onderbreken. Ik vraag de heer De Keizer om zijn camera uit te zetten en dat vraag ik ook aan de heer Van der Hoort. Dan is het wat rustiger beeld. Ik kom straks bij de heer Van der Hoort terug. Dus als u uw camera nog even uit wilt zetten, dan kom ik straks bij u terug, de heer Van der Hoort. U bent aan het zoeken. Er moet een cameraatje ergens staan, op uw beeld. Dan kunt u hem aanklikken en dan kunt u hem uitzetten. Rechtsboven, naast uw microfoon. Nee? Kijkt u nog even rustig, maar dan ga ik verder met de heer Hunck. De heer Hunck, gaat u verder.

De heer **HUNCK**: Ja. Ben ik wel gewoon goed te verstaan, de heer Van Hemert? Super, helemaal goed, dank. Waar ik graag vanuit Leidschenveen het over wilde hebben, was in de RES, en dan specifiek op pagina 135 wordt gesproken over potentie om in de bermen en op geluidsschermen langs de snelwegen specifiek te kijken naar de inzet van zonnepanelen. Hartstikke mooi. Dat lijkt mij een hele logische en ook zinnige manier om grote oppervlaktes te bedekken. Nu is het geval dat wij als Leidschenveen en ook Ypenburg *by the way*, precies in de hoek van zowel de A12/A13 als de A4 zitten en dus bijzonder veel te maken hebben met de snelwegen. Wij hebben afgelopen woensdag toevallig ook al een pleidooi in de gemeenteraad van Den Haag gehouden om ook te kijken of we samen met de gemeente aan kunnen dringen bij Rijkswaterstaat om specifiek invulling te geven aan wat er dus nu in de RES gesteld wordt van: goh, daar willen wij graag de samenwerking zoeken. Maar er staat ook heel specifiek in dat er zowel met omwonenden wordt samengewerkt als met buurgemeenten, de provincie en andere regionale partijen. Dan komt natuurlijk uw provincie Zuid-Holland ook om de hoek kijken. Dus vandaar dat ik hier eigenlijk een pleidooi wil houden om samen met de bewoners, en wij zien daar een heel mooi initiatief potentieel om vanuit de bewoners, en dan specifiek via een energiecoöperatie te kijken of wij kunnen participeren in deze zonnepanelen in de geluidsschermen. Wij willen ook eigenlijk graag dat langs de A12 de geluidsschermen doorgetrokken worden, want op dit moment zit dat eigenlijk op het minimum dat wettelijk noodzakelijk is. Daar zouden we graag

Inspraakbijeenkomst RES

samen met de provincie, maar ook met de gemeente Den Haag naar willen kijken of we vanuit lokale burgerparticipatie dat mede mogelijk kunnen maken. Dus dat is eigenlijk een pleidooi dat ik wil houden en ook wil kijken of de provincie daarvoor open staat om samen met ons, samen met de gemeente Den Haag, daarnaar te kijken. Dus dat ten eerste wat betreft mijn rolletje als voorzitter van de Bewonersorganisatie Leidschenveen.

Dan wil ik ook op persoonlijke titel ook nog graag wat roepen. Ik weet niet hoeveel tijd ik nog heb, de heer Van Hemert? Twee minuten, super. Er wordt in de RES ook gesproken dat kernenergie buiten de scope van de RES valt. Dat is op zich begrijpelijk, want daarvoor heb je natuurlijk ook de landelijke overheid nodig, de Rijksoverheid en nog een aantal andere partijen. Maar dat gezegd zijnde, denk ik wel dat het erg belangrijk is om wel daarop voor te sorteren. Want als we gewoon naar de realiteit kijken, dan zien we dat we een heel belangrijk deel van de klimaatdoelen, en dat is ook bijvoorbeeld wat het IPCC in zijn verschillende rapporten zegt, dat het halen van de klimaatdoelen heel lastig wordt, zeker tot 2050, zonder kernenergie. Nu, even los van de bestaande technologie en het besluit om nu kerncentrales te gaan bouwen, wil ik graag een lans breken voor onderzoek in Zuid-Holland, in de provincie, en dan specifiek onderzoek naar thorium gesmolten zoutcentrales. Dat is iets dat aan de TU Delft om maar wat te noemen –

De **VOORZITTER**: Eén minuut.

De heer **HUNCK**: Super, gaat lukken. Aan de TU Delft prominent gebeurt in samenwerking bijvoorbeeld met de Hoge Flux Reactor van Petten. Mijn oproep zou zijn aan de provincie om specifiek aan dit luik, waar in Zuid-Holland dus een groot kenniscluster is en ook veel mogelijkheden om wat mee te doen en waarvan technici ook zeggen: Nederland heeft eigenlijk alle kennis en kunde in huis om hier een belangrijke speler in te worden en dan specifiek ook Zuid-Holland, om hier wat mee te doen. Die lans wil ik graag hier ook breken om in de RES daar ook wat op te nemen, vooral voor de scope na 2030. Om daar nu ook al middelen in te investeren. Want men roept al jaren: tien, twintig, dertig jaar, dat is zo. Maar als we nu niet beginnen, dan is het er over twintig, dertig jaar ook niet in Zuid-Holland. Dus daar wil ik graag bij dezen een lans voor breken en ervoor pleiten dat de provincie daar op gaat wegen om een potentieel toekomstig belangrijke sector te ondersteunen. Daarmee is mijn inbreng compleet.

De **VOORZITTER**: Dank u wel voor uw bijdrage, de heer Hunck. Ik kijk even naar de Statenleden of er vragen zijn. Zeker. De heer Özkaya, gaat uw gang, GroenLinks.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel, voorzitter. En ook dank aan de heer Hunck. Ook voor zijn enthousiasme zo aan het einde van de middag, toch wel fijn. Ik moet zeggen: redelijk aanstekelijk ook. Dat is altijd goed. Ik was even benieuwd, u maakte duidelijk een onderscheid tussen uw inbreng namens de bewonersorganisatie en namens uzelf. Dan ben ik toch benieuwd hoe u tegen de plannen aankijkt van een thoriumcentrale als u namens de bewonersorganisatie zou moeten spreken. Of is dat te veel gevraagd?

De **VOORZITTER**: De heer Hunck, gaat uw gang.

De heer **HUNCK**: Hartelijk bedankt, de heer Özkaya, als ik het goed uitspreek, voor uw vraag. Dat vind ik alleen maar heel leuk. Kijk, het gegeven is als bewonersorganisatie spreken wij ons vooral uit over zaken die ons direct aangaan in de nabije omgeving. En als ik dat vanuit die bewonersorganisatie zou kunnen bepleiten, ik denk dat tot 2050 en misschien daarna ook nog wel, dit voor heel Nederland van belang is. Alleen, het raakt in die zin Nederland breder dan alleen Leidschenveen. Dus vandaar dat ik zeg: vanuit het petje voorzitter bewonersorganisatie heb ik het vooral over de snelwegen en de mogelijkheden voor bewoners om daar te participeren en bij te dragen aan die energietransitie, waarvan ik denk dat het belangrijk is. Overigens wil ik wel even verduidelijken dat ik niet tegen zon, wind of wat dan ook ben. Ik zie het als een en-en-en-verhaal, waarbij die mix zeer belangrijk is en we eigenlijk geen enkele innovatie in de weg moeten staan. En juist deze potentieel zeer interessante techniek waar Nederland denk ik een hele grote voorlopersrol kan spelen. Misschien om een klein beetje iets over mijn achtergrond te vertellen, ik ben onder meer ook alumnus aan de TU Delft waar ik Werktuigbouwkunde heb gestudeerd. Dus vandaar dat dit ook mijn interesse gedeeltelijk heeft. En vooral omdat ik denk dat voor Nederland er zowel een hele grote kans zit om op een veilige manier op grote schaal schone energie te kunnen opwekken, maar ook omdat het er gewoon simpelweg nog niet is en we voor de komende tien, twintig en vooral dertig jaar, hier potentieel een grote economische pool in Nederland van zouden kunnen maken, denk ik dat dat een hele grote kans zou kunnen zijn voor zowel onze provincie als voor ons land om hier wat mee te doen. Uiteraard in internationaal en Europees verband, want het gaat om vele honderden miljoenen, miljarden. Maar dat gezegd zijnde, als we nu beginnen, dan kunnen we misschien over twintig of dertig jaar dat ding er hebben. En hoe gaaf zou dat zijn, dat we dat in Zuid-Holland ontwikkeld hebben? Als dat een antwoord is op uw vraag.

De **VOORZITTER**: Zo te zien wel. Mevrouw Hijink, PvdA.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel, voorzitter. Ik wilde even reageren op het eerste deel van: benut alle ruimte op de geluidsschermen langs onze wegen. Ik hoef geen antwoord. Ik vind het wel heel leuk dat je zo uitgebreid antwoordt, maar ook omwille van de tijd, maar ik wil wel kenbaar maken: dat ondersteunen we van harte. Rijkswaterstaat gaat daar natuurlijk voor een heel groot deel over. Ik hoop ook echt dat die wat meer vaart in zouden kunnen zetten. Maar weet dat je absoluut op steun kan rekenen voor dit idee.

De **VOORZITTER**: Dat is geen vraag inderdaad. Als laatste zie ik even in de chat de heer Kastelein van het CDA. Wat een mooie, enthousiaste afsluiting van deze dag. Maar dat is nog niet het geval, want we hebben nog twee insprekers te gaan. Er zijn voor de rest geen vragen, de heer Hunck. Dank voor uw bijdrage. U kunt ons verder volgen via de webcast en een heel goed weekend toegewenst.

De heer **HUNCK**: Insgelijks iedereen.

Inspraakbijeenkomst RES

De **VOORZITTER**: Dank. De heer Van der Hoort van TurbulenT, gaat uw gang.

De heer **VAN DER HOORT**: Dank u wel, voorzitter. Ik had een klein technisch probleem, dus ik moet even naar links kijken voor wat ik nu ga vertellen. Dus het is niet dat ik u niet wil aankijken, maar het wordt een beetje lastig op twee computers. Goedemiddag allemaal. Mijn naam is Rob van der Hoort. Ik woon in Hazerswoude-Rijndijk en ik spreek namens TurbulenT, een actiegroep door en voor de inwoners van Hazerswoude-Rijndijk en directe omgeving. In de RES 1.0 Holland Rijnland is het gebied langs de N11 tussen Alphen aan den Rijn en Zoeterwoude-Rijndijk aangegeven als preferent zoekgebied voor het plaatsen van windturbines met een maximale hoogte tot 240 meter. De consequentie is een langgerekte strook van windturbines direct aan de zuidzijde van ons dorp en midden in het Groene Hart. Alle 2300 woningen in Hazerswoude-Rijndijk staan op minder dan 1.000 meter van dit zoekgebied. Hetzelfde geldt voor alle geplande of nu al in uitvoering zijnde nieuwbouwprojecten met honderden woningen. Dit zoekgebied heeft tot gevolg dat dit gehele gebied te maken zal krijgen met slagschaduw en ernstige geluidsoverlast voor alle inwoners van Hazerswoude-Rijndijk en daarbuiten. Ervaringscijfers leren dat meer dan 10 procent van de inwoners hierdoor ernstige gezondheidsklachten krijgt door onder meer slaapstoornis door geluidsoverlast en daaraan gerelateerde lichamelijke en psychische problemen. Er zijn nu al inwoners die wakker liggen van de dreiging alleen. Kortom, grote maatschappelijke en sociale consequenties. Als voorbeeld van een vergelijkbare situatie geef ik u het windpark aan de N33 in de gemeente Midden-Groningen bij de dorpen Meeden en Zuidbroek, waar windturbines op een vergelijkbare afstand tot de woonomgeving zijn geplaatst. Aan de noordzijde overigens. Daar loopt sinds 30 april dit jaar een unanieme actie van de gemeenteraad Midden-Groningen om de windturbines 's nachts stil te zetten vanwege gezondheidsklachten van de omwonenden. De keuze voor deze locatie leidt dus tot verspilling van gemeenschapsgeld en grondstoffen. Namens de inwoners van Hazerswoude-Rijndijk roep ik u daarom op, Statenleden, om daar eens te gaan kijken in het hoge noorden en letterlijk uw oor te luisteren te leggen, alvorens toe te laten of zelfs in te stemmen om op dezelfde wijze schade toe te brengen aan duizenden inwoners van onze provincie. Momenteel staan er bij Spookverlaat vier windturbines aan de N11. De turbine die het dichtst bij ons dorp staat, moet regelmatig worden stilgezet om aan de geluidsnormen te kunnen voldoen. Boerenbedrog noem ik dat, *excusez le moi*, normen vaststellen en vervolgens door manipulatie overschrijdingen verdoezelen. Denk nog eens goed na om dan nog meer windturbines neer te zetten aan de N11, nog hogere en nog dichterbij alle woningen in ons dorp. Om windturbines te plaatsen en vervolgens niet effectief te kunnen benutten vanwege slagschaduw en geluidsoverlast, is niet uit te leggen. Mijn volgende punt. Jurisprudentie en cijfers van experts laten zien dat de waarde van woningen tussen 10 en 50 procent vermindert door de plaatsing van windturbines in de nabijheid. Het ervaringscijfer bij een afstand van 1.000 meter is 25 procent. Laat dat even op u inwerken: 25 procent minder waard. Met een gemiddelde huizenprijs van Funda en een simpele rekensom met

voor het gemak 2.000 woningen levert dit een waardevermindering van ons dorp op van 195 miljoen euro. Let wel: dit is een te lage indicatie en die spreek ik hier uitdrukkelijk uit onder voorbehoud van alle rechten en wettelijke. Bovendien zit de schade voor de projectontwikkelaars van de honderden woningen die nu gebouwd worden en al gepland zijn op minder dan 1.000 meter, soms zelfs op minder dan 300 meter van het zoekgebied, hier niet bij. Binnen Europa worden richtlijnen gebruikt waarbij de afstand van dergelijke windturbines tot woningen tien keer de ashoogte is, dus zeg maar zo'n 2.000 meter. Dat is in de dichtbevolkte Randstad best lastig; zeg maar onmogelijk. Nu lijkt het erop dat onze overheden die richtlijnen gewoon maar negeren.

De **VOORZITTER**: De heer Van der Hoort.

De heer **VAN DER HOORT**: In de gehele onderbouwing van de zoekgebieden komen de inwoners nauwelijks aan bod. Hun belangen worden genegeerd.

De **VOORZITTER**: U heeft nog één minuut.

De heer **VAN DER HOORT**: Tot slot wil ik het met u hebben over het draagvlak voor het plaatsen van windturbines en de enquête zoals die daarvoor door de gemeente Alphen aan den Rijn is gehouden. Deze gemeentelijke enquête is door slecht 3 procent van de bevolking ingevuld en is aantoonbaar niet representatief. Sterker, de gemeente heeft sympathisanten van windturbines specifiek aangemoedigd om de enquête in te vullen. Een in Hazerswoude woonachtige onderzoeksjournalist heeft op basis van een Wob-verzoek onderzoek gedaan naar de totstandkoming en uitvoering van de gemeentelijke enquête. Erkende experts op dit gebied hebben de bevindingen en uitkomsten beoordeeld en hun oordeel is duidelijk en vernietigend. Ze maken er gehakt van. Kortom, de conclusie dat er draagvlak zou zijn is van nul en generlei waarde en er is geen enkele basis voor de conclusie dat er op basis van deze enquête draagvlak zou zijn voor een bestuurlijk besluit. Een juridische toetsing naar de toelaatbaarheid van deze gang van zaken rondom de enquête ligt voor de hand. Een door ons dorpsoverleg uitgevoerde enquête toont juist aan dat een grote meerderheid van onze inwoners tegen de plaatsing is. Mijn vijf minuten zijn bijna om. Ik heb het niet gehad over het Groene Hart als onderdeel van ons Nationaal Landschap, over het Natura 2000-vogelweidegebied op 800 meter van de N11 of over de imkers of over – de tijd is kort, dames en heren. Maar het is wel duidelijk dat we ondanks de massa's papier, studies, adviezen en rapporten totaal op de verkeerde weg zitten met de RES-zoekgebieden. Gezien het bovenstaande verzoek ik u namens ruim 5.400 inwoners van Hazerswoude-Rijndijk om de RES 1.0 Holland Rijnland niet goed te keuren en terug te sturen naar de tekentafel. Overigens zijn wij van TurbulenT graag bereid om met Statenleden in contact te blijven om de belangen van onze inwoners te behartigen. Ik dank u hartelijk voor uw aandacht en voor de spreektijd die ik hier kon krijgen.

De **VOORZITTER**: De heer Van der Hoort, graag gedaan. Dank voor uw bijdrage. U heeft even vraag. Mevrouw Hijink, PvdA. Mevrouw Hijink, gaat uw gang.

Inspraakbijeenkomst RES

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel, voorzitter. Even twee korte vragen. Als de turbines lager zouden zijn, dus u zegt 240 meter, bijvoorbeeld 150 of 180 meter, en op afstand van 1.000 meter of verder zouden staan – want u zegt: u stuurt de RES eigenlijk terug naar de tekentafel. Zijn dit werkbare alternatieven wat u betreft?

De **VOORZITTER**: De heer Van der Hoort.

De heer **VAN DER HOORT**: Dank, voorzitter. Dat vind ik een hele lastige. Het is zo dat we op dit moment met de windmolens die er staan al last hebben van slagschaduw en iets minder gezondheidsklachten. Maar naar onze mening is het beter om windturbines gewoon niet in de nabijheid van bebouwing te zetten. Het levert alleen maar problemen op met gezondheid en slagschaduw. En ook als je ze iets verder zet of iets lager maakt, dan is dat denk ik niet de oplossing. Je moet ze gewoon neerzetten op een plek waar mensen er geen last van hebben. dat gebeurt in de landen om ons heen ook. Ga eens in Duitsland kijken. Daar staan geen windturbines dicht bij woningen. Dat doen ze gewoon niet. En wij doen het wel. En ik snap het, omdat er geen ruimte is, maar dan moet je die ruimte maar elders zoeken of het op een andere manier doen.

Mevrouw **HIJINK (PvdA)**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ik zie verder geen aanvullende vragen, de heer Van der Hoort. Ik dank u voor uw bijdrage. U uiteraard ook een heel goed weekend toegewenst.

De heer **VAN DER HOORT**: Dank u wel, insgelijks.

De **VOORZITTER**: Dank. Als laatste in de rij de heer Stol van Solarfields. De heer Stol, gaat uw gang.

De heer **STOL**: Dank u wel, voorzitter. Kunt u mij goed horen?

De **VOORZITTER**: U heeft ook vijf minuten natuurlijk, maar dat weet u.

De heer **STOL**: Dat weet ik. Dank. Ik ben werkzaam voor Solarfields als projectmanager. Wij zijn een ontwikkelaar, financier en beheerder van grootschalige zonsystemen op dak, water, carports en ook op grond. Maar ik spreek deze tekst ook in namens concollega's van GroenLeven en TP Solar. Wij zijn drie losse MKB-bedrijven, maar ontwikkelen onze systemen volgens dezelfde visie, dus met ruim oog voor participatie, waaronder lokaal eigendom, ecologische waarden en het landschap. We hebben de zonneladder ontwikkeld en onderstreept en ook de gedragscode Zon op land vanuit onze branchevereniging Holland Solar. Ik wil deze inspraakmogelijkheid graag gebruiken voor de nuance die eigenlijk de energietransitie verdient. Daarom begin ik met de zonneladder om duidelijk te maken hoe groot de opgave eigenlijk is of eigenlijk in mijn termen hoe beperkt het is. De zonneladder is een instrument dat ervoor zorgt dat natuurgebieden nadrukkelijk worden uitgesloten en landbouwgronden zoveel mogelijk hun functie blijven behouden. Maar zelfs als alle daken vol liggen, is de energieopgave helaas

nog niet volbracht. We kunnen daarom bijvoorbeeld vijf jaar wachten tot alle daken vol liggen, maar dan is er ook vijf jaar aan duurzame opwekmogelijkheden verloren, terwijl we al wisten dat het niet genoeg zou zijn. Hier stevent momenteel de provincie Zuid-Holland met de huidige regeling wel degelijk op af. Dat is kostbare tijd voor het klimaat. Door het RES-proces hebben gemeenten uitermate goed inzichtelijk wat hun lokale energieverbruik is en kunnen daarom motiveren waarom een project op land, of dat wind of zon is, noodzakelijk is voor hun doelstelling of hun bijdrage aan de RES. Uw provincie kan die motivering bijvoorbeeld toetsen om te borgen dat er niet onnodig veel landbouwgrond zal worden ingezet. In andere provincies wordt die methodiek al succesvol toegepast. Het is in ieder geval duidelijk dat er een restopgave blijft. Maar het is dus wel zorg dat die restopgave zo maatschappelijk verantwoord wordt gerealiseerd. Daar gaan eigenlijk deze RES'en over. Waar, en onder welke voorwaarden, kan dat volgens de inwoners van Zuid-Holland komen, die energietransitie? De Gedragscode Zon op land, gemaakt door onze branchevereniging Holland Solar en ook ondertekend door bijvoorbeeld de Natuur- en Milieufederaties, Natuurmonumenten en Energie Samen, biedt uitstekende uitgangspunten hiervoor. Vijf minuten spreekijd is te kort om toe te lichten wat daar allemaal in staat, maar ik raad u aan om dit document te raadplegen voordat er over alle RES'en wordt besloten. Het biedt namelijk veel goede handvatten. Ik wil graag twee aspecten uitlichten. Dat is als eerste dat de oorspronkelijke functie, bijvoorbeeld agrarisch, na afloop van het project weer mogelijk moet zijn. Het kan zo zijn dat we over dertig jaar een energie-ei van Columbus hebben gevonden met bijvoorbeeld minder ruimtebeslag of minder hoogte in het geval van windturbines, maar dan hebben we ook al 25 tot 30 jaar duurzame stroom gehad met oog voor maatschappelijk draagvlak, profijt, ecologische waarden en democratische inspraak. Dat energie-ei van Columbus zorgt er in dit geval weer voor dat die gronden weer in agrarisch gebruik kunnen worden genomen. Om een schaalidee te geven van de benodigde gronden verwachten we momenteel dat ruwweg 0,12 procent van de Nederlandse landbouwgrond nodig is om de doelstelling van 2030 te realiseren. Dat lijkt mij een behapbaar percentage wat er niet voor zal zorgen dat de voedselproductie leeg komen te staan of het landschap volledig en onherstelbaar wordt aangetast. Ten tweede de steun voor 50 procent lokaal eigendom, wat moet bijdragen aan het draagvlak voor de energietransitie.

De **VOORZITTER**: De heer Stol, als ik u even mag onderbreken? U heeft nog één minuut.

De heer **STOL**: Yes. Een eerdere spreker gaf aan dat er ontwikkelaars zijn die hier niet achter staan. Ik wil graag kenbaar maken dat alle leden van Holland Solar automatisch de gedragscode Zon op land hebben ondertekend. Indien een lid van Holland Solar hier niet naar handelt, dan kan er een klacht worden ingediend en wordt een onafhankelijke klachtencommissie ingesteld om alsnog tot in ieder geval een richtlijn van 50 procent lokaal eigendom te komen. Misschien wordt het lid dan wel geroyeerd omdat die hier niet naar handelt. Solarfields, GroenLeven en TP Solar zijn in ieder geval hartstikke trots dat de eerste projecten, elders in het land, succesvol met 50 procent

Inspraakbijeenkomst RES

lokaal eigendom of zelfs meer worden vergund en gerealiseerd. Dat willen we net zo graag in uw provincie ook doen. Daarom vraag ik u, mede namens collega's GroenLeven en TP Solar, om het juiste te doen voor het klimaat en de uitkomsten van het RES-proces te respecteren en de nuance in de energietransitie te blijven vinden. Laat alstublieft innovatie voor de aanstaande RES geen uitweg zijn. Wind en zon zijn na decennia van innovatie als de betaalbare duurzame energiebron uit de bus gekomen. We snappen dat de RES'en tot nu toe een traject met overheid en burgers zijn geweest, maar dat marktpartijen die de plannen moeten uitvoeren nog nauwelijks zijn geconsulteerd. Daarom een oproep dat we onze mogelijkheden voor participatievormen, dubbelruimtegebruik, ecologische mogelijkheden en netcongestie-oplossingen, daar gaan wij graag over in gesprek. We delen graag onze kennis, maar we merken dat het lastig is om met u in contact te komen. Dat was het. Dank u wel voor deze inbreng.

De **VOORZITTER**: De heer Stol, dank u wel voor uw inbreng. Ik kijk even naar de chat of er vragen zijn vanuit de Staten.
De heer Özkaya, gaat uw gang, GroenLinks.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank, voorzitter. Ook dank aan de heer Stol. Ik vroeg mij even af, het is vandaag heel erg gegaan over netcapaciteit en de druk op het net en de balans tussen zon en wind ook. Ik weet niet of u daar iets van heeft meegekregen, maar anders denk ik wel natuurlijk in de processen naar deze RES'en. Het idee leeft toch dat zon en wind nog te weinig in balans lijken te zijn in de RES'en zoals die nu voorliggen. Wat heeft u daarop te zeggen? Ik ben wel benieuwd vanuit uw visie van zonneparken hoe u ook windmolens in de nabijheid of in de regio ziet.

De **VOORZITTER**: De heer Stol.

De heer **STOL**: Mijn eerlijke antwoord is dat het mij niet zo heel veel uitmaakt als de energietransitie maar gebeurt. Wij willen dat er een deel van zon wordt ontwikkeld, want we denken dat we het allebei nodig hebben. Ik denk dat het punt dat door de eerste sprekers is ingebracht, terecht is, dat een balans van wind en zon de algehele kosten van de energietransitie lager houdt dan wanneer alleen wind wordt gebruikt of juist alleen zon wordt gebruikt. Dat is het eerlijke antwoord. Waar Solarfields en wij voor staan, is dat wij dat segment van zon willen realiseren. Hoe groot dat is, hangt af van hoeveel wind er ingezet zal worden. Maar dat is logisch natuurlijk.

De heer **ÖZKAYA (GroenLinks)**: Dank u wel.

De **VOORZITTER**: De heer Van de Breevaart, ChristenUnie-SGP.

De heer **VAN DE BREEVAART (ChristenUnie-SGP)**: Dank u, voorzitter. Ik had even een vraag met betrekking tot – u heeft kennis van zonnepanelen, ook mogelijk de impact daarvan op een aantal onderdelen. Dat is soms bij ons nog wat onvoldoende bekend. Althans, laat ik in ieder geval voor mezelf spreken. Ik was even benieuwd. Zonnepanelen, als je daar velden van maakt, welke impact heeft dat op biodiversiteit? Waar kan het goed voor

zijn? Hoe kan dat zodanig vormgegeven worden dat het de minste impact heeft?

De **VOORZITTER**: De heer Stol.

De heer **STOL**: Wij hebben nu een vijfjarig onderzoekstraject met de Rijksuniversiteit Groningen lopen. En ook vanuit Holland Solar wordt er nu een samenwerkingsovereenkomst of onderzoekstraject met de WUR, de Wageningse universiteit, opgezet om juist verschillende opstellingen en verschillende habitats te monitoren gedurende die vier, vijf jaar om te kijken wat wel en niet werkt. De eerste bevindingen zijn eigenlijk voornamelijk dat insecten, vogels en kleine zoogdieren er juist heel goed op kunnen rondzwerven, want in principe is de toegang op een zonnepark vrij beperkt. Er gebeurt doorgaans niet heel veel. De enige moeilijke combinatie is met weidevogels, omdat veel weidevogels bijvoorbeeld een gebied van 400 meter vrij rondom nodig hebben voordat ze gaan nestelen en dus geen opgaande structuren willen waar een roofdier op kan gaan zitten op de uitkijk bijvoorbeeld. Op die manier merken we wel dat er best veel kansen liggen voor biodiversiteit, maar dat het voor weidevogels een lastig traject zou kunnen zijn. Maar de exacte uitkomst van wat werkt het allerbeste, dat wordt nog in kaart gebracht. Maar ook die kennis delen we graag als we daarover beschikken.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Kastelein, CDA.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Een vraagje over het onderzoek en hoe dat verder loopt. Want over 25, 30 jaar met zonnepanelen op een veld, is de verwachting dat het bodemleven van een landbouwperceel daar niet op vooruit is gegaan, hè? De bemesting wordt teruggenomen. Je hebt natuurlijk een andere opbrengst. Je brengt stroom op en nagenoeg geen organisch stof meer. Maar wat betekent dat voor de CO2, het bodemleven en na die 25, 30 jaar, hoeveel jaar heb je herstel nodig totdat het weer een fatsoenlijk agrarisch perceel is? Dat vind ik wel van belang, want dat is wel van waarde, ook voor de financiële vergoeding die er is. Want als je na 25, 30 jaar de panelen weghaalt en je hebt dan nog vijf tot tien jaar nodig tot herstel, dan moet je die kosten daar wel in mee calculeren.

De **VOORZITTER**: De heer Stol, gaat uw gang.

De heer **STOL**: Een goede vraag. Voorzitter, dank u wel. Ik heb er niet een heel eenduidig antwoord op. De eerste verwachting is dat het nul tot vijf jaar duurt voordat met intensieve bemesting de agrarische productie weer op hetzelfde niveau is als de tijd daarvoor, voor het zonnepark in dit geval. Wat wij steeds meer merken, is dat er een verschil is tussen hoe een zonnepark wordt beheerd, want enerzijds wil een gemeente een ecologisch verantwoord zonnepark, dus waar juist heel weinig gebeurt. Maar andere gemeenten willen juist meer met een dubbelfunctie met bijvoorbeeld begrazing van schapen, waardoor ook natuurlijke bemesting mogelijk blijft. Ja, dat geeft wel een verschil in impact natuurlijk in wat het bodemleven voor agrarische functie na afloop betreft. De andere belangrijke is hoe een zonnepark wordt

Inspraakbijeenkomst RES

gebouwd. Bijvoorbeeld met een oostwest-oriëntatie, dan krijg je daakjes. Dan wordt er veel meer licht van de bodem weggehaald, maar dan heb je wel 25 procent meer energieopwek. Of dat je op een zuidoriëntatie rijen achter elkaar zet. Als je die rijen een beetje uit elkaar houdt, dan is de impact vrij beperkt op hoeveel grond er daadwerkelijk aan het licht wordt onttrokken. Zeker als er straks dubbelglaspanelen worden gerealiseerd die ook licht vangen op de onderkant. Dan gaat het juist lonen om meer afstand tussen die panelen te houden. Onze verwachting is in ieder geval dat die zogenoemde bi-facial-panelen de trend worden voor de aankomende tijd.

De heer **KASTELEIN (CDA)**: Helder. We kunnen er heel lang over doorgaan, dat gaan we niet doen. Dank voor uw beantwoording.

De heer **STOL**: Ik zou graag een keer uitgebreid –

De **VOORZITTER**: Dat kan uiteraard altijd. Maar dan verzoek ik u om samen een afspraak te maken om gezellig een kop koffie te drinken wanneer dat weer kan.

Dank u wel, de heer Stol, voor uw bijdrage en uiteraard u ook een prettig weekend toegewenst.

Dames en heren, daarmee zijn wij aan het eind gekomen van 33 insprekers die we de afgelopen dag hebben aangehoord. Ik wil u nog even meegeven dat aanstaande maandag om 17.00 uur een bestuurlijke bijeenkomst is, bestuurlijke trekkers van de RES'en. Dat wordt niet direct live op de webcast gezet, maar dat kunt u uiteraard als Statenleden bijwonen. Dus aanstaande maandag 17.00 uur. De RES'en zullen in de digitale commissievergadering van 26 mei worden besproken. Deze start uiteraard om 19.00 uur. Dat waren mijn laatste twee mededelingen. Dank allen voor uw geduld en uw aanwezigheid bij deze vergadering. Dank ook uiteraard aan de griffie om dit mede te hebben georganiseerd. Ik wens u allen een prettige avond en zeker een heel prettig weekend. Dag.